

PERSONHISTORISK TIDSKRIFT

1946

UTGIVEN

AV

PERSONHISTORISKA SAMFUNDET

GENOM

UNO WILLERS

ÅRG. 44

HÄFTE 1

INNEHÅLL.

	Sid.
Två oäkta medeltidsbrev från Jämtland. Personmaterialet som prövningsgrund. Av professorn fil. dr NILS AHNLUND, Ålsten	1
Trollarnes silverkar. En heraldisk kommentar. Av riksheraldikern friherre HARALD FLEETWOOD, Saltsjöbaden. Med 2 bilder	8
Släkten Tersmedens ursprung. Av arkivrådet fil. dr L. M. BÅÅTH, Stocksund	14
Greve Gustaf Gustafssons af Vasaborg mor och dråpet på Peder Galle. Av docenten fil. dr UNO WILLERS, Stockholm	21
Carl Fredrik Nordenskjölds teckning av berömda svenskar 1784. Ett kapitel ur den svenska utlandspropagandans historia. Av e. o. bibliotekarien fil. dr OLOF VON FEELITZEN, Stockholm	25
Professor Seved Ribbing. Till hundraårsminnet. Av docenten fil. dr BENGT HILDEBRAND, Stockholm. Med 1 porträtt	40
Georg Silberström och Carl Ulrik Leijonmark och deras samlingar i Kammarkollegiet. Av förste amanuensen fil. lic. ÅKE KROMNOW, Stockholm	50
Birger Wedberg in memoriam. Av NILS AHNLUND. Med 1 porträtt.	67
Birger Wedbergs tryckta skrifter. Bibliografisk översikt. Av UNO WILLERS	71
Meddelanden	80
Fråga	80

Två oäkta medeltidsbrev från Jämtland.

Personmaterialet som prövningsgrund.

Av Nils Ahnlund.

Bland det stora antal jämtländska privaturkunder i Vitterhetsakademiens ägo, som man finner avtryckta i det sedan 1893—95 föreliggande fjortonde bandet av *Diplomatarium Norvegicum*,¹ träffas en sådan av i yttre måtto säreget slag, daterad S:t Peders dag eller den 29 juni 1435. Den beskrives i publikationen som en avskrift på pergament med skåror för fyra sigill och med handstil från 1600-talet. Utställare av brevet, DN XIV 48,² äro de tre bröderna Jörian, Jöns och Olav Karlsson i Hov. De betyga därmed, att de utlöst sin syster Kristina från gården Hov för 300 mark i penningar, silver, koppar och grytor, förutom vissa uppräknade kläder och »annan del, som hon hade av vår faders gård», allt uppskattat till 50 mark. Som värderingsmän ha närvarit tre män från Sanne, Olav, Peder och Anders, ävensom Anders i Matnäset. Brevet beseglas av herr Lars i Brunflo, Lars i Kloksåsen, Mårten i Ön och Kjell i Månsta. Antalet angivna beseglare svarar alltså mot antalet snitt i brevet för sigillremсор.

Man har här att göra med en synnerligen bemärkt släktkrets i Jämtland under 1400-talet, vars stamgård var Hov i Hackåssocken.³ Dess inom hembygden mest verksamme och kände medlem, brevet Jörian Karlsson, är den något senare (1448) till riddare upphöjde Örjan Karlsson, vilken som Karl Knutssons vapendragare kom att

¹ Genom förbiseende ha där även influtit några urkunder, som icke på något sätt beröra det dåtida norska riksområdet: DN XIV 229 (1509), 241 (1512) och 249 (1513). Innehållet gäller i de två förra fallen Hälsingland, i det tredje fallet Dalarna.

² Regest i Svenska medeltidsregister 1434—1441, utg. av S. Tunberg, nr 253.

³ För släktförhållandena hänvisas främst till O. Kolsrud, Om Hamarbispen Karl Jenssons æt, *Personalhistorisk Tidskrift* V: 5 (1908), s. 61 ff., särsk. stamtavlorna s. 87 ff. med där anförda belägg ur DN. Till denna mönstergilla utredning är föga att tillägga. Karl Persson på Hov avled enligt en numera förstörd gravsten, vars inskrift dock är känd, den 15 maj 1430. L. Bygdén, Hernösands stifts herdaminne III, s. 369. En för sammanhanget viktig urkund är hustru Birgitta Persdotters på Västerhus skrivelse 1494 (u. d.) till sin brorson »mäster Karl av Totten», den senare så ryktbare biskopen av Hamar. Detta brev avgör definitivt frågan om hans härkomst från Hackås-släkten, som visserligen genom Kolsrud kunnat anses så gott som bevisad; tryckt efter avskrift av F. Burman i E. M. Fant, *Sylloge litterarum historiam Suecanam illustrantium* (Upps. 1803), s. 8.

spela en viss historisk roll. Efter växlande öden dog han någon gång mellan 1470 och 1474.¹ Brodern Jöns eller Jens, som förde samma vapen (»skank»),² framträder icke sällan i jämtländska brev alltifrån 1438 och levde ännu 1476; uppges 1488 som död. Minst känd är Olav, nämnd 1438 och död före 1488. Systemen Kristina torde vara identisk med en Kristina Karlsdotter, enligt ett brev från 1482, vilket hon då utfärdar i Hackås, förut gift med en viss Ingemund; av sammanhanget att döma är denne att identifiera med Ingemund Olavsson i Loke, Lockne socken, tidigast nämnd 1437.³ Med hänsyn till äktheten av brevets text är ju så långt allt i sin ordning. Att de båda återstående av Karl Perssons söner, Peder och Erik, saknas i sammanhanget kan förklaras på så sätt att de redan blivit utlösta ur fädernegården.

Betänkligare ter sig saken, när man kommer till värderingsmännens namn. Alla äro de välkända från liknande urkunder i bygden, där domsmän, fastar, vittnen och beseglare talrikt möta, men alla ge sig först längre fram tillkänna, om man bortser från denna enda källa, DN XIV 48. Olav i Sanne, Hackås socken, framträder sålunda åtskilliga gånger åren 1445—1486; var död 1494.⁴ Peder och Anders i Sanne, hans söner, framträda den förra åren 1488—1510 och den senare åren 1486—1504.⁵ Den fjärde inom denna grupp, Anders i Matnäset, Myssjö socken, är betygd genom en hel del urkunder åren 1486—1524.⁶ Allt detta pekar bort från 1435. Går man vidare till brevbeseglarnas namn, blir resultatet icke bättre. Prosten Lars Iliansson (Laurentius Egidii) var kyrkoherde i Brunflo 1487—1502; uppgives vara död i februari 1503. Hans närmaste företrädare i gället, herr Karl, är känd från 1482.⁷ Lars Svensson i Kloxåsen, Näs socken, en av Jämtlands rikaste män på sin tid, omtalas ofta under den långa perioden 1465—1513.⁸ Mårten i Ön (Önet), Frösö socken,

¹ Levde den 11 augusti 1470 enligt DN XIV 109; var död 1474 enligt Helga lekamensgillet i Stockholm gillesbok, som detta är omtalar fru Margareta relicta Örian Carlsson militis. Handlingar rörande Helga lekanens gille i Stockholm, utg. av I. Collijn, s. 85. Jfr även DN III 917 (1477).

² Släktnamnet Skunk eller Skunke, vanligt i litteraturen, är en långt senare godtyckligt införd uppsvensk form.

³ Jfr särskilt DN III 742 (1438), DN XIV 50 (1437) och 149 (1482). I övrigt se Kolsruds citerade undersökning (om Kristina Karlsdotter: s. 64 not 2).

⁴ Gränsåren enligt DN XIV 63 och 160; jfr DN XVI 315 (1494).

⁵ Gränsåren enligt Kolsrud, a. a., Stamtavla IV.

⁶ Gränsåren enligt DN XIV 160 och 483.

⁷ L. Bygdén, a. a. I, s. 153 f.

⁸ Gränsåren enligt DN III 870 och XIV 253. Var död 9 juli 1516 (DN XIV 263) men nämnes egendomligt nog 16 juni 1517 (DN III 1074) som närvarande i Köpenhamn för att utverka ett kungligt brev. Troligen skedde dock detta genom ombud å arvingarnas vägnar. Se även H. Sollied, Blix'erne av Jemtland. Norsk Slektshistorisk Tidskrift 1931, s. 636 f.

är på liknande sätt känd från åren 1480—1496¹ och Kettil Olavsson i Månsta, Näs socken, från åren 1493—1523.² Med avseende på dessa namnlängder kan slutsatsen följaktligen icke bli någon annan än att de genomgående och obönhörligt visa hän på en åtskilligt senare tidpunkt än den i DN XIV 48 angivna. En felskrivning av årtalet, 1435 (MCDXXXV) i st. f. 1475 (MCDLXXV) eller kanske 1485 (MCDLXXXV), vore i och för sig tänkbar och icke utan paralleller i brevmaterialet från Jämtland,³ men ett avgörande hinder blir i båda fallen Örjan Karlssons död före 1474. Hans sonson med samma namn, Örjan Karlsson d. y., framträder först från och med 1498⁴ och tillhör ett helt annat släktsammanhang.

Ett misstänkt drag i detta brev är vidare lösensummans storlek, tillsammans 350 mark. Beloppet är så vitt man känner utan motsvarighet i denna tids Jämtland och förefaller osannolikt högt.⁵ Nu vet man också genom ett brev från 1488, att när en annan av syskonen från Hov, den då avlidne Peder Karlsson, vid en föregående tidpunkt utlöstes från fädernegården, gottgörelsen till honom blev betydligt mindre, 80 mark.⁶ Denne Peder, känd från åren 1438—1469 och väl att skilja från fogden Peder Karlsson, framträder icke i DN XIV 48; den som låt oss säga sammanställde urkunden har tydligen känt en uppgörelse för hans del, vare sig genom 1488 års brev eller på annat sätt. Kristinas andel i arvet, en »systerdel», bör i själva verket ha varit hälften mot Peders.⁷ Att förfalskningen skett långt efter Örjan Karlssons och hans bröders tid är uppenbart. Den tillkom av allt att döma med stöd av vissa uppräknningar, formler och namnserier, som man kunde hitta i äkta 1400-talsurkunder från

¹ Gränsåren enligt DN XIV 140 och 184.

² Gränsåren enligt DN XIV 182 och 396.

³ Se bl. a. DN XIV 47 (1434) och Bygdén, a. a. III, s. 207 not, IV, s. 34 not. Årtalet bör enligt Bygdén vara 1474.

⁴ »Yrian i Hof» nämnes tidigast, som lagrättsman, detta år i ett dombrev utfärdat i Berg. Avskrift av N. J. Ekdahl i B. E. Hildebrand, Sämningar till Svenskt diplomatarium, RA.

⁵ Jfr att Björn i Kloxås 1486 utlöste sin dotter från gården för 22 jämtska mark. DN III 954. Berge i Lockne såldes s. å. för 58 jämtska mark. P. Persson, Lockne socken, s. 96. Samma gård såldes ånyo 1514 för 100 mark i silver och skattade 1528 fem skinn, ett för Jämtland högt belopp. DN XIV 254, 613. Enligt den äldsta jordeboken (omkr. 1548) erlade gården fortfarande fem skinn i skatt; Hov i Hackås utgjorde då elva skinn eller den största skatten från någon gård i landskapet. Fornvårdaren I, s. 228 ff. Skatte-talet var under århundraden i regel fast. Det anger en allmän relation, som icke tillåter den anförda siffran från Hov 1435 — en ringa bråkdel av gårdens värde, om urkunden vore äkta.

⁶ DN III 965. Uppgörelsen var visserligen senare föremål för tvist, vilket nu (1488) arvingarna emellan ledde till en ny delning.

⁷ Syskonen på Hov voro fem bröder och en syster, vadan man vid genomförd beräkning kommer till den orimligt höga slutsumman av över 3,800 mark. Med orätt förmodar M. Nordström, att dotterns lott i arvet i Jämtland varit lika stor som sonens. (Jemtlands kyrkliga ställning före föreningen med Sverige 1645, s. 45.)

bygden, men utan närmare kunskap om graden av de återopade personernas samtidighet. Språkformen ger icke anledning till invändning. Tillskapandet av aktstycket — som helhet ett falsarium, ehuru med vissa äkta ingredienser — måste ha sin bakgrund i senare arvstvister eller arvsanspråk inom släkten, vilka måhända vid närmare forskning i källorna skulle ge en full förklaring av ursprunget.¹ För att konstatera urkundens oäkthet kan dock det anförda anses tillräckligt; en fortsatt granskning blir obehövlig. Utgivarna av DN XIV, C. R. Unger och H. J. Huitfeldt-Kaas, ha klart nog fattat det med 1600-talshand utskrivna pärmebrevet som en trovärdig återgivning av en äkta urkund från 1435, nu förlorad. Även Kolsrud antog äktheten. Granskar man innehållet, såsom här skett, kan detta antagande icke vidhållas. Urkunden måste utmönstras.

Ett ur teknisk synpunkt snarligt fall erbjuder en ganska märklig, hittills otryckt urkund med datering den 20 juni 1504, som N. J. Ekdahl avskrev under sina resor i Jämtland 1829.² Den har tidigare tillhört byakistan i Hovdsjö, numera i Nyhems socken, och föreligger även i av L. Bygdén 1888 vidimerad avskrift.³ Jag återger den här efter Ekdahls ortografiskt bemödade avskrift jämte hans annotationer om de tillhörande sigillen och själva vidimationen, som tydligen ägde rum på ort och ställe.

Allæ man som theþhts breff see ællar høra kiendossz iek peder ollffsszon lagmand i Jamptheland, och Ollff Kieallsszon forneæby lænzmann i sundsøe sogend i reffsunom prestegellom, och lasse karllsøn asszom i næssz szogenn; och throen taffnessz i reffszond, och niells kraag-uadz i raffuend, och Børed i græmnæssz, och Joen i bogsszøe lagrettesz mænd att wij worom steffnede och forsamlat paa hoffdzye i Refffszønd, hossz ærlleg mand sivger ssziøgerssøn Rijssz, och ginnie marcheom gangom, 'qverrom meget skogen som hoffdesøe manom thill skalt komma, och ginom wij först i franom gaarde kierend holm, som waar det försste mærche, och der i fra och i Raske fvrvæ, och der i fræm raske forve och i giæsszøe knipen, och ifran giæssøn knip, och der i far och i skelbæræsund, och i fræm skellbresund i knack aass hvgend, och der i frand, och i diger bæckskallen, och der i frand och i skiællmessz Bærg, och der i fra och i stoer Berge, och i Raffsøe fossen, och i fra Raffsøe fossen och i Rodtkienendhøddan, och der i fra och i obaars sæellæ, och derifra och i stoer sællæ, och der i fra epter wlffsøe mannæ, och der i fra och i Isøhodæ, och der i fra och i thapfvrvæ, oc fran thopfvrvæ oc i gaardz

¹ Rörande omfattningen av Hovs ägor finns bl. a. ett senare dombrev från 1583 (u. d.) utfärdat på Hackås skatteting av lagmannen Nils Bodelsson: Pergamentsbrev, RA.

² Avskriften ingår i B. E. Hildebrands förut nämnda samling. Jag har jämfört den med Bygdéns nedannämnda och i några fall ändrat texten efter dennas.

³ E 175 a, UUB. Stavningen något normaliserad, vissa namn överhoppade.

kiernna hollmen i giæn, som wij dannom mannom nw føræ funde at skall liggie wnder hoffd søe manæm, oc aff arælls thid lighet haffver, och sëm wij dannom mænd och lagmanden nu kiend at liggit wnder hofldsøe, det saa wrygnæden holldis skall, som forescriffuit er, hænghe wi woræ Innd ziegell her næden fore mæd lagmanne, och ginom wij den sijn om thoress daghen førøm santhe johannis dagh, Aar och dagh som forskriffwit staar, M div.

Pæder Olffsson
lagmand j Jæmphete land

Sigillet No 1 adligt med otydlig omskrift och tvenne korssatta stridsyxor i skölden

- No 2 helften borta — omskriften otydlig och Δ i midten
- No 3 oskadadt men dock otydligt
- No 4 bortfallet från den qwarvarande remmen.

Att ofvanstående afskrift är punktligt lika med det i Hofdsjö Byakista förvarade originalet på pergament, intygas.

N. J. Ekdahl.

Underliga drag i urkundens avfattning falla ju strax i ögonen vid en genomläsning. Den vimlar av de mest tillkrånglade skrift- och språkformer — tillkrånglade och samtidigt på något sätt hjälplösa; ingen medeltida lagman i Jämtland kan ställas till ansvar för ett så beskaffat dokument. Lagmannen undertecknar med sitt namn, liksom i ett privatbrev,¹ vilket i ett rättsligt aktstycke av denna art förvisso saknar motstycken. Utställare äro jämte honom en länsman och fem lagrättsmän; alla sägas ha beseplat, men endast fyra sigill ha funnits under brevet. Oäktheten av innehållet är på personhistoriska grunder lätt uppvisad. Lagmannen Peder Olavssons ämbets- tid inföll enligt bevarade källor omkr. 1439—1474;² någon förväxling med den ene eller andre av hans efterträdare är utesluten. Olav Kjellsson eller Ketilsson i Forneby (nu Fanbyn i Sundsjö socken), vilken här framträder som länsman, kan visas ha varit på olika sätt verksam åren 1524—1548.³ Brevet låter dessa två uppträda 1504 vid varandras sida. Bland de åberopade lagrättsmännen äro ett par kända: Trond Sevastsson i Tavelnäs 1516—1548 och Jon i Boggsjö 1545—1548.⁴ Tydligt har man begagnat sig av namnuppgifter i äkta urkunder från såväl 1400- som 1500-

¹ Så stundom även i norrländska, från allmogen härrörande pappersbrev, t. ex. DN XIV 200 (odat., omkr. 1500). Ett särskilt fall har i det föregående berörts s. 1 not 3 (1494).

² Gränsåren enligt DN III 749 och Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift I, s. 103 f. Lagman i Jämtland 1504 var Magnus Hansson, känd genom många urkunder 1493—1513.

³ Gränsåren enligt DN XIV 480 och 852. Som länsman i Revsund framträder 1503 Nils Persson i Sund. DN III 1028.

⁴ Gränsåren enligt DN XIV 264 och 852 resp. DN XIV 818 och 852.

talen. Ingenting hindrar, att de vidfästa sigillen i och för sig varit äkta; Peder Olavssons vapen var emellertid ett annat än det av Ekdahl beskrivna, nämligen en stående svan.¹

Ett namn i urkunden torde emellertid i den meningen få anses fullt riktigt, att dess innehavare omkring 1504 sannolikt varit ägare till Hovdsjö. Sigurd Sigurdsson »Rijss», hos vilken lagmannen tog in med sin följeslagare, innan vandringen genom markerna begynte, är nämligen bekant från andra källor såväl före som efter denna tidpunkt. Traditionen visar sig härvidlag bättre underrättad, vilket ju icke är oväntat. Sigurd »Ryz» i Hovdsjö hade en son, Sigurd Sigurdsson, som 1473 försålde sin ärvda jord i Alsen. Han uppdyker 1480 under det från fadern övertagna namnet Sigurd »Ryiss» i en skrivelse av ärkebiskop Gaute i Nidaros, här i oklart samband med en affärstvist, som tydligen hänskjutits till denne. Hovdsjö gård i Revsund fortsatte han till en tid att bruka men försålde den slutligen genom skötning till den förut omtalade Lars Svensson i Kloxåsen. När dennes besittning sommaren 1517 godkändes genom ett kungligt brev, utfärdat av Kristiern II från Köpenhamn, kallas han Sigurd Sigurdsson »i Ryss».²

Denna oäkta urkund i Hovdsjö, vars syfte klarligen från början var att åt byn hävda så vidsträckta skogsområden som möjligt, synes ha en lång och innehållsrik historia. Jag känner den endast antydningvis genom strödda uppgifter — de skola strax anföras — men den kunde förtjäna en vidare undersökning. Detta efterspel ger brevet dess egentliga intresse. Ekdahl var icke den förste forskare som såg det. När hans föregångare Fale Burman, vars samlingar tyvärr till stor del gått till spillo, sommaren 1798 gästade den avsides skogsbyn, antecknade han på kvällen i sin innehållsrika dagbok bland annat: »Skref af permebrevet i HofdSjö. Pehr Mathsons misstanke». Arten av denna misstanke framlyser av en följande anteckning i dagboken under samma datum: »Genom process fick Hofdsjömannen Ramsjö och Olfsjö Krono Nybyggen förvandlade till sig underliggande Skattetorp. Det permebref, hvarpå allt detta stödjer sig, skall på annat ställe bevisas vara understucket.» Sin här antydd avsikt har Burman veterligen aldrig förverkligat, men i en ny dagboksanteckning återkommer han hösten 1802 till ämnet och skriver: »Hofdsjö ägor sträcka sig upp mot Digerberget och ned

¹ Pergamentsbrev 18 maj 1441 i Klösta, Lit, tryckt i Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift II, s. 119 f.

² DN XIV 120 (1473; felaktigt »Jyz») och 141 (1480) samt III 1074 (1517). Jfr DN XIV 643 (1528). Framställningen om kunglig stadfästelse torde innebära, att jorden då ansågs vara av »avradlands» natur och tillhöra kronans allmänning.

till Abbor Selet samt till Lillsjöns nedra ända — äro ofantl. NB det falska Permbrevet, hvarmed de blifvit försvarade, och afvittring hindrad». ¹ Gången av händelserna tecknar sig här summariskt, dock i tillräckligt tydliga drag.

Burmans anteckningar ha i vår tid väckt uppmärksamhet. Med rätta förmodar en bygdehistorisk författare, B. Hasselberg, att det av honom utpekade brevet måste vara ett omtalat rågångsbrev från 1504, utfärdat av lagmannen Peder Olofsson, varigenom »Hovdsjömans» skog utsträcktes till att omfatta så gott som hela nuvarande Nyhems socken med undantag av Gimdalen. Detta brev återopades vid vissa tillfällen på 1700-talet, bl. a. i samband med allmännings-avvittring i orten 1760. Man tror sig numera veta, enligt Hasselberg, att »kalvskinnsbreven» rörande Hovdsjö bys ägor blifvit bortförda vid skifte. ² Bevarade avskrifter låta oss ju emellertid känna både innehållet och karaktären av 1504 års brev. Genom sin mångfald av ortnamnsformer torde det icke sakna allt värde, men Fale Burmans kritiska åsikt om dess äkthet visar sig, som vi sett, i allo väl grundad. Ett uttryck i hans dagbok från 1798 (»Pehr Matssons misstanke») innebär för övrigt en vink om att saken icke var någon hemlighet för ortstraditionen. ³

¹ Fale Burmans konceptdagböcker 1793—1802, Härnösands läroverks bibliotek, s. 71 ff. (28 juni 1798) och 230 (2 sept. 1802). Jag har genom tillmötesgående av borgmästare I. Wikström, Östersund, kunnat använda en honom tillhörig avskrift av hela dagboksserien. Den har i utdrag, efter olika principer och alltjämt ofullständigt, gjorts tillgänglig dels av J. Nordlander i Norrländska samlingar, s. 85—119, dels som särskild publikation, vars värdefulla inledning må påpekas, under titeln »Fale Burmans anteckningar om Jämtland i urval» bland Skrifter utgivna av Jämtlands läns fornskrifts-sällskap (I, 1930).

² B. Hasselberg, Hovdsjö och Sunnerå. (Jämtan 1939, s. 79 f.). Bygdén kan dock, a. a. IV, s. 141, ännu 1926 redogöra för innehållet i ett 1517 utfärdat »originalbrev i Hofdsjö by, Nyhems s:n».

³ Bygdén har i sin avskrift följande anteckning rörande årtalet 1504: »Detta årtal kan möjligen hafva genom ändring förfuskats.» Brevet hade i det antagna originalet för kännedom tillsänts honom av kyrkoherden i Revsund O. Löfvenmark.

Trollarnes silverkar.

En heraldisk kommentar.

Av Harald Fleetwood.

Den framstående medeltidskännaren, antikvarien frih. C. R. af Ugglas har under titeln »Senmedeltida profant silversmide i Sverige» (1942, utg. av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien) på ett synnerligen intressant och värdefullt sätt behandlat ett par av våra förnämligaste dyrgripar, nämligen »Konung Karl Knutssons silfkar» och »Trollarnes Silfwerkar», den senare även benämnd Stjärnorpokalen. Denna sistnämnda praktfulla bägare, som finnes på Stjärnorps gård i Östergötland såsom fideikommiss inom grevliga släkten Douglas, är på lock och postament försedd med vapen, vilka givet böra hänföras till dess tidigare ägare. Beträffande dessa ättmärken säger af Ugglas, att »de Trolle- och Gyllenstiernavapen, som ingå i pokalens dekor . . . avslöja det ursprungliga ägarparet». Att dessa vapen »referera sig till riksrådet Erik Arvidsson Trolle och hans andra hustru Karin Eriksdotter Gyllenstierna kan man anse som visst», heter det, men enligt min uppfattning torde det icke vara visst, att dessa vapen, som författaren också säger, angiva pokalens »beställare och därmed dess ursprungliga ägare». Författaren påpekar, att Peringskiöld i sin relation av år 1716¹ framhållit, att om Erik Arvidsson varit pokalens beställare, bör beställningen hava skett under hans första hustrus, Ingeborg Filipsdotter (Totts) tid. Peringskiölds skäl härför är, att de två horn, som sitta på hjälmen över Gyllenstiernavapnen, icke äro förenliga med detta vapen, men väl med Tott-vapnet. Han säger nämligen², att »när Hr. Eric Trolle efter sin första frus olyckliga drunknande trädte i annat gifte med fru Karin Gyllenstierna, har han twifwels utan welat henne till heder låta insättia Gyllenstierna Wapnet i förbemärkta Totte skiöld, hwar efter hielmen med sina horn blifwit oförändrad lemnad, eller ock med flit så strax giord til begge fruarnas minne». Författaren finner, att Peringskiölds iakttagelse är »skarpssinnig» och att det är »så tillvida

¹ Tr. i Vitterhets Historie och Antikvitets akademis månadsblad, 14, 1885, s. 165—169.

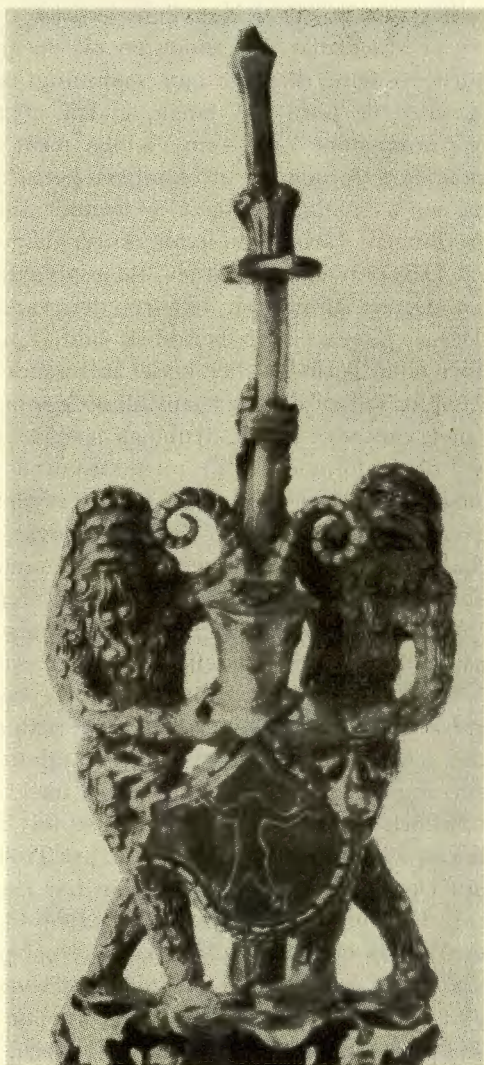
² af Ugglas, a. a., s. 106.

riktigt, som att cresten¹ är icke-gyllenstiernsk». Gyllenstierna-hjälmprydnaden är två armar, hållanden en blå spegel, besatt med sju påfågelsfjädrar.² »Men», tillägger han, »samtidigt är den icke en Tott-crest. Tott-crestens horn äro långa, glatta, föga böjda, med spetsiga eller — åtminstone i dess nu vanliga form — öppna och trumpetformiga ändar. Hornen här äro tämligen korta, med spetsarna kraftigt utvikta och avsmalnande samt — framför allt — den kraftiga horisontalrefflingen, varmed de livats, anger dem uppenbarligen som torserade.» Detta är emellertid en missuppfattning av Tott-hjälmprydnaden. Denna är ett par oxhorn, den vanligaste av alla hjälmtecken. Dessa, liksom varje heraldisk bild, kunna emellertid ändra form under olika perioder eller under inflytande av den plats, där de äro placerade. Till en början framställas de som vanliga grova tjurhorn med mot varandra böjda, trubbiga spetsar, mot slutet av 1300-talet bliva de lyrformade, ofta med avskurna spetsar, vilka ännu senare förses med ring- eller trättformade mynningar.³ Det är just denna lyrformade typ, som här återfinnes över Gyllenstiervapnen på pokalen. Horisontalrefflingen är intet annat än en rent dekorativ behandling av hornen, den är, som författaren säger, till för att »liva» dem. Att den icke avser att framställa dem som »torserade» framgår bäst av skillnaden mellan refflingen på dessa horn, som är *horisontal* och refflingen på hornen över Trolle-vapnet på pokalens lock, som är *vriden*. Det finnes intet på dessa förstnämnda horn, som tyder på, att de *icke* skulle kunna vara Tott-hjälmtectnet. »Men», säger författaren, »de korta, starkt krumma och torserade hornen — synbarligen gumshorn — äro utmärkande just för Trolle-cresten.» Mig veterligt finnes icke ett enda exempel på, att Trolle-vapnet haft horn som hjälmtecken. Trollarnes hjälmtecken har i alla tider varit det avhuggna trollhuvudet. Docenten Paul Sjögren, som skrivit »Släkten Trolles historia intill år 1505» (Akad. avh., Upps. 1944), har meddelat mig, att han under sina forskningar för detta grundliga arbete *aldrig* påträffat något sigill eller någon avbildning av Trolle-vapnet, vari hjälmprydnaden utgjorts av två horn. Hornen över Trolle-vapnet på pokalens krön höra således lika litet samman med Trolle-vapnet som de lyrformade hornen över Gyllenstiernaskölden höra samman med detta senare vapen. Men författaren säger om de förra, att de äro »synbarligen gumshorn». Erik Arvidsson Trolle var i sitt första äktenskap gift med Ingeborg Filipsdotter (Tott), som var

¹ »Crest» är det engelska ordet för hjälmprydnad (hjälmtecken).

² Se P. B. Grandjean, Dansk Heraldik (1919), s. 187.

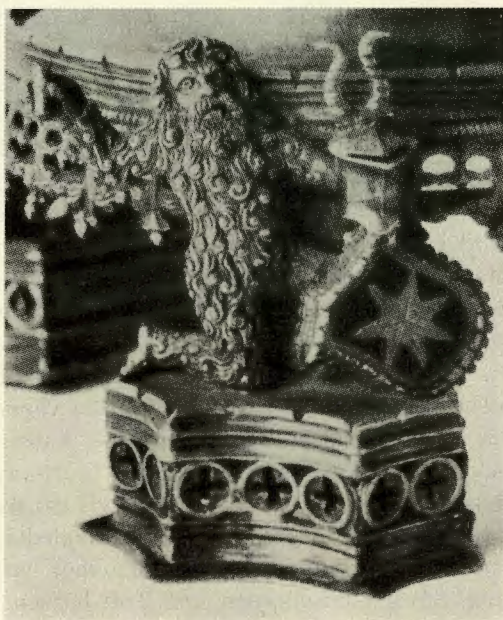
³ Grandjean, a. a., s. 180.

Detalj av »Trollarnes silverkar»: Locketts kröngrupp.

änka efter riksrådet, riddaren och lagmannen i Uppland Gustaf Karlsson (gumsehuvud; f. omkr. 1417, † 26 juli 1486).¹ Här framträda

¹ Om G. K. se bl. a.: C. G. Styffe, *Bidrag till Skandinavians hist.*, I (1870), s. CCXLII; PHT 1920, s. 104; födesetid se *Processus sen negocium canonizacionis b. Katerine de Vadstenis*; ed. I. Collijn, s. 180 (1942). *Personnotiserna om G. K. och hans fader Karl Ormsson* meddel. av docent B. Hildebrand.

Detalj av »Trollarnes silverkar»: En av fotens vildmän:

de *krumma gumsehornen* som hjälmtecken i det vapen, som fördes av denna släkt: i skölden ett gumsehuvud och på hjälmen två gumsehorn. Med all sannolikhet har Gustaf Karlsson låtit göra pokalen. Den har då på locket varit prydd med Gumsehuvud-släktens vapensköld under den denna tillhörande hjälmen med gumsehorn.

För riksrådet Gustaf Karlsson äro icke mindre än tre olika sigilltyper kända, vilka samtliga visa de krumma gumsehornen som hjälmtecken. Samma bild för även Gustaf Karlssons fader, riksrådet och riddaren Karl Ormsson¹ i sitt sigill (4 juli 1441).² Gumsehornen äro visserligen i Karl Ormssons sigill och i Gustaf Karlssons äldsta sigill vända med kröken mot varandra, varjämte de i olika sigill äro på skilda sätt prydda med på dem anbragta mindre figurer, men dessa olikheter äro att betrakta som blott dekorativa företeelser. I Karl Ormssons sigill är vardera hornet besatt med tre, på långa skaft anbragta, runda fjädervippor; i Gustaf Karlssons äldsta sigill (bl. a. 15 okt. 1439)³ äro dessa ersatta med tre stavar eller möjligen fjädrar;

¹ Karl Ormsson nämnes som riksråd 22 jan. 1436 (Privilegier . . . för Sveriges ständer, 1, 1927, utg. av N. Herlitz, s. 77) och som riddare 2 okt. 1441 (orig. perg., RA.).

² Orig. perg., RA.

i hans andra och tredje sigill (bl. a. 1453 och 1475) med fyra på långa skaft sittande små kors. Det gemensamma för samtliga dessa sigill är, att de visa *samma* fullständiga vapenbild, d. v. s. samma sköldemärke, gumsehuvudet, och samma hjälm-märke, gumsehornen.

Men ännu ett bevis finnes för att hornen på pokalens krön äro gumsehuvud-ättens hjälmtecken och hornen öfver Gyllenstierna-vapen Tott-ättens hjälmtecken. Gustaf Karlsson ligger nämligen begravnen i Riddarholmskyrkan och hans gravsten finnes därstädes bevarad. I Martin Olssons arbete »Riddarholmskyrkan»¹ (s. 633), är den avbildad,² dels som foto av stenens nuvarande utseende, dels efter en teckning av E. Palm skiöld (omkr. 1700) i Uppsala universitetets bibliotek. Stenen visar upptill gumsehuvudvapnet med de krumma gumsehornen på hjälmen, nedtill de båda vapnen för Gustaf Karlssons båda fruar, till höger Bielke-vapnet — hans första fru var Birgitta Stensdotter (Bielke) — och till vänster Tott-vapnet för hans andra fru Ingeborg Filipsdotter. Stenen är delvis ganska sliten, men gumsehuvudvapnet framträder fullt tydligt, likaledes skölden till Tott-vapnet; hornen öfver det senare synes däremot bättre på Palm skiölds teckning. Såväl gumsehornen som Tott-hornen visa fullkomligt samma typ som på pokalen, möjligen äro de förra något mindre krumma; de senare visa samma lyrformiga bild. På Tott-hornen saknas visserligen den horisontalrefpling, som finnes på pokalens horn, och på gumsehornen saknas de fjädervippor, stavar eller kors, som i sigillen pryda dem, men detta bevisar blott, att dessa tillägg betraktats som betydelselösa prydnader.

Av ovanstående skulle man således kunna sluta till, att pokalen förfärdigats för riksrådet Gustaf Karlsson och hans fru Ingeborg Filipsdotter. I skölden på pokalens lock har då setat ett gumsehuvud och i sköldarna på postamentet Tott-vapnet. När Gustaf Karlsson avlidit, ingick Ingeborg Filipsdotter nytt gifte med Erik Arvidsson Trolle och hon har då tydligen medfört pokalen i boet. När hon sedan dog, gifte Erik Arvidsson om sig med Karin Eriksdotter (Gyllenstierna). Efter detta äktenskaps ingående har sannolikt omändringen av vapensköldarna ägt rum, gumsehuvudskölden har utbytt mot en Trolle-sköld och Tottsköldarna mot Gyllenstierna-sköldar. Denna omändring har varit ganska lätt att utföra. De små emaljerade silverplattorna äro nämligen icke fastlödda vid pokalens lock, resp. postament, utan hållas på sin plats »av en rad tättställda, inböjda,

¹ Sveriges kyrkor: Stockholms kyrkor, 2: 2. Riddarholmskyrkan, 2 (1937).

² Likaledes nämnd och avbildad hos S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid, 1 (1937), s. 401 f., och 2 (s. å.), s. 195.

rundade klor». Anledning till att sköldarna äro fästade på detta sätt är med all sannolikhet den, att emaljen på den tunna silverplåten icke kunnat tåla den värme, som erfordrades för att löda fast plåten. Icke heller gick det för sig att först löda fast de små silversköldarna och sedan belägga dessa med emalj, ty i så fall hade för emaljbeläggningen hela pokalen måst upphettas och detta hade omöjliggjort emaljeringen på pokalens olika sidor. Som sköldarna nu äro fästade, behöver man för att löstaga skölden blott böja upp de små klorna på sköldens ena sida och sedan draga ut dem. Detta lättvindiga anbringningssätt kan i sin mån ha inbjudit till att utbyta de ursprungliga sköldarna mot nya. Annat är förhållandet med hjälmarna och de på dessa anbringade hornen. Dessa senare äro fastlödda vid och utarbetade tillsammans med tillhörande hjälmar. Att utbyta dessa horn mot trollehuvudet och Gyllenstierna-ättens komplicerade hjälmtecken var en långt mera invecklad sak. Även kan ju tänkas, att man velat behålla gumse- och Tott-hornen som minne av de ursprungliga ägarna Gustaf Karlsson och Ingeborg Filipsdotter.

Släkten Tersmedens ursprung

Av L. M. Baåth

Det väckte en icke ringa uppmärksamhet inom fackkretsar, när en dansk forskare överraskade med att förlägga släkten Tersmedens ursprung till Flensburg, där den bar namnet tor Smede. Vad den svenska personhistoriska forskningen icke hade lyckats utröna, kom en dansk ingenjör och historiker, den särskilt på stadshistoriens område välkände och uppslagsrike författaren Vilhelm Marstrand, att prestera genom sin i denna tidskrifts årgång 27 (1926) införda uppsats: »Ætten Tersmedens Oprindelse. Slægten Tor Smede fra Stade og Flensburg». Till grund för densamma ligger ett arbete av rektorn i Flensburg Olaus Henrik Møller: »Erneuertes Andenken Ehn Thomas Attzersen» (Flensburg 1778). Då denna bok ej finns i svenska offentliga bibliotek har den tydligen undgått svensk forsknings uppmärksamhet. Det är den danske forskarens förtjänst att i denna bok ha gjort sitt stora fynd, i det att han misstänkte ett släkthistoriskt samband mellan de båda ljudliknande namnformerna tor Smede och Tersmeden, vilket nu skulle bevisas, men visade sig vara vanskligt nog.

Marstrand säger, att »den yderst nøjagtige Flensburgrektor» vid uppräknningen av ej mindre än 19 barn — bland dem en son Herman — till Thomas tor Smede (1564—1625) och Magdalena Hoyer skulle ha glömt bort ännu en son, som också skulle ha hetat Thomas. Sammanhanget skulle vara, att det enligt fadderskapslistor i staden Nakskov fanns en Thomas tor Smede 1643—49 och vidare att denne enligt Kungl. brevet 2/10 1651 var borgare i staden och handelsman i Hillerød (vid Frederiksborg) på Sjælland.

Marstrand vände sig till stiftaren av Tersmedenska släktföreningen och forskaren i släktens historia, majoren Petrus Tersmeden för att om möjligt få närmare besked om det anade sambandet mellan den danska och svenska släkten. Så inträffade, att det fanns ett svenskt aktstycke, i vilket den till Sverige inflyttade Herman zur Schmidens son Reinhold meddelar, att han jämte systemen Katharina 1663—66 hade vistats hos »farbrodern» Thomas i Hillerød i Danmark. Därav framgår visserligen, att Herman och Thomas voro

bröder, men därmed hade dock Marstrand icke säkert löst problemet om svenska släktens danska ursprung. Han hade icke bevisat, att Herman zur Schmiden, som för övrigt aldrig skrev sig tor Smede, verkligen vore identisk just med den Herman, som nämnes i det vidlyftiga barnregistret som son till Thomas tor Smede och Magdalena Hoyer. Detta återstod det att utreda såväl för Hermans som för den 'bortglömde' sonen Thomas' vidkommande. Flensborgrektorn Moller berättade ej om sönerns vidare levnadsöden, och Herman själv har tyvärr icke i sina bevarade brev omtalat, vem hans far vore eller varifrån han (Herman) hade kommit till Sverige. Vore detta fallet hade det ju icke funnits något problem tor Smede-Tersmeden. Marstrand har saknat belägg för att till fullo lösa detsamma. Kritiskt sett kan det ej godkännas att utan vidare identifiera Herman tor Smede med Herman zur Schmiden och på den grund förklara, att tor Smede och Tersmeden äro namn på en och samma släkt. Marstrands slutledning blev en hypotes, om också en mycket sannolik sådan. Den ansågs dock i Sverige vara avgörande, och ur Anrepes ättartavlor och adelskalendern skyndade man att stryka den länge förmodade proveniensen från en fransk adelssläkt Saint Lary de Termes och i stället införa den borgerliga härkomsten från Flensborg.

Den fortsatta Tersmedenforskningen har icke haft klart för sig vad som brast i bevisningen, och har därför ej håller källkritiskt gripit sig an med ett ännu kvarstående problem. Det har numera omsider lösts av en tillfällighet och i ett alldeles ovidkommande sammanhang. Jag syftar på en dokumentariskt förtjänstfull studie av den tyske forskaren Alfred Meyse rörande den flensborgska köpmansfamiljen Tor Smeden.¹ Han meddelar ett märkligt aktstycke, en rättsurkund ¹⁴/₁ 1626 på högtyska, att till »Thomas zur Schmieden Sohne Thomas» överlämnats vad som fanns kvar av den forna glansen av faderns förmögenhet efter dennes konkurs.² Även av sammanhanget i övrigt framgår, att vi här ha att göra med en Thomas senior och junior, far och son. Den ovannämnde Reinholds antydning, att hans far Herman var bror till Thomas i Hilleröd, bekräftas klart av ett brev på holländska från köpmannen Isaac Kock till den bekante köpmannen Jacob Momma i Stockholm, dat. Avestafors ⁹/₈ 1655: »Ich hebb brieven gehat van Herman Torsmedens Broeder Tomas genaembt, bouende tot Fredriksborgh i Danemarken».³

¹ Alfred Meyse, *Tor Smeden. Eine Flensburger Grosskaufmannsfamilie des 16 Jahrhunderts* (Schriften der Gesellschaft für Flensburger Stadtgeschichte n:r 4. Flensburg 1939. 43 sid.).

² Akten des Staatsarchivs zu Kiel C. XIX. 1. 20.

³ Momma-Reenstiernas saml., vol. 40, RA.

Med dessa nu nämnda aktstycken är problemet om Tersmedensläktens ursprung helt avfört från dagordningen. Herman zur Schmiden hade alltså en broder vid namn Thomas. De voro söner till Thomas tor Smede och Magdalena Hoyer i Flensburg, vilket är lika säkert som om Herman sagt det själv. Mollers »Herman» är Herman zur Schmiden, stamfadern i Sverige. Vad som hos Marstrand var en hypotes är härmed ett faktum.

Den genealogiska och personhistoriska forskningen har att gå fram efter olika källkritiska metoder för att tillfredsställande kunna fylla sin uppgift. I förevarande ämne inställer sig en språklig grundlinje för undersökningen om släktens ursprungsbestämning utan att denna dock blivit följd. Släktnamnet ger nämligen bestämda associationer åt Flensburgshållet. Det gäller intet mindre än att systematiskt belägga namnformens växlingar före den slutliga namnformen Tersmeden vid 1600-talets mitt. Ett rikt material för ett sådant studium finns utgivet av Seydelin i »Diplomatarium Flensborgense» för åren 1529, 1538—1557. Bland tomtägarna i Flensburg 1529 nämnes Thomas *thor Smede*, vilken namnform är den vanliga i urkunder av 1542, 1543, 1547, 1549, 1550, 1551, 1554, 1557 liksom även — enligt Meyse — i Stade stadsbok 1497 och vidare på pärmen till en bok »Reinholt Torsmede anno 1580», på hans i trä s. å. skurna vapen »Reinholt Thor Smede» o. s. v. Däremot är formen *thor Schmede* sällsynt i de Flensborgska handlingarna; den förekommer egentligen blott i formen *zur Schmede* 1538, 1548, 1549, 1569, 1584, 1626, 1637 eller undantagsvis *zur Schmiede*, *zur Schmieden* 1591, 1603, 1626. Så skrev också Herman icke *zur Schmiede*, utan *zur Schmiden* (ej *Schmieden*, vilket är felläsning), ty enligt bevarade brev och andra handlingar lät han mera undantagsvis sista bokstaven *n* övergå i en mängd streck under tillnamnet. Zur Schmiden begagnades icke i gravskrifterna i Gryts, Söderbärke och Sätters kyrkor, där man i stället anknöt till den ursprungliga formen *thor Smede*, *thor Schmede*, genom att skriva *thor Schmieden*, *thor Schmiden*, *thor Schmeden*. Herman zur Schmiden själv hade låtit göra en häll av järn (från Öllösa?) över sina 3 små barns grav i Gryts kyrka, och med namnformen *thor Schmieden* i gravinskriften har han tydligt visat, att han var fullt medveten om sitt släktnamns lågtyska ursprung.¹ Lågtyskans *to*, *tor* och holländskans *toe*, *ter* äro högtyskans *zu*, *zur*. Motsvarande *smed*, *smede* äro högtyskans *Schmied*.

¹ Den år 1938 av mig först uppnärksammade graven har jag sedermera funnit noga beskriven redan 1830 i ett av forskningen icke observerat inventeringsinstrument över Gryts kyrka, vilket förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet, Vitterhetsakademien, Stockholm.

Tersmeden är tydligen en holländsk variant. Den förekommer också som anteckning *a tergo* på en del brev från Herman till Diderik de Kayser, en holländsk bokhållare hos Louis de Geer. Där skrev man Herman ter Smeden.¹ En annan holländare, den ovannämnde Isaac Koch, skrev dock Torsmeden. Språkligt sett är det av intresse att finna en klerk Johannes Tersmede i Utrechts stift nämnas i en till påven Sixtus IV ³/₁₀ 1479 ställd supplik, som jag händelsevis funnit vid genomgången av ett brevregistratur i Vatikanens arkiv i Rom.²

Denna undersökning visar språklig proveniens från släkten tor Smede i Flensburg. Den förklarar också »Tersmeden» som holländsk variant av det lågtyska tor Smede, som i Hermans högtyska zur Schmiden mindre väl legat till för svenskt uttal än Tersmeden. Den holländska klangen har svenskt ursprung, emedan det nuvarande släktnamnet på antytt sätt uppkommit i Sverige. De i Holland tidigt förekommande namnformerna ter smede, ter Smette, ter Smitten, enligt handlingar från tidigast 1678 i stadsarkivet i Haarlem bevisa ingalunda, att det är fråga om samma släkt. Men den svenska släktens ursprung från sydligare trakter, närmast från Brabant eller Nederländerna i övrigt, har dock livligt diskuterats. Frågan måste numera ställas så, att släkten tor Smede skulle haft sina tidigaste försänkningar längre söderut än i Stade och Flensburg. Här väntar en arbetsuppgift för forskningen, om det nu också kan vara nog att med visshet kunnat konstatera släktens danska proveniens från 1500-talets början. Alfred Meyse nöjer sig med antydningar, att förekomsten i Westfalen av släktnamnet tor Schmeden icke utesluter den sannolikheten att bärare av detta namn följt med »utvandringen» från Mellantyskland till Nordsjöstäderna. Namnet kunde gälla inom ett vidsträckt språkområde, omfattande ej blott Slesvig utan långt söderut även de östliga Nederländerna. Från bergverken kring Liège kommo bergsmän till Sverige redan på Gustav II Adolfs tid. Det antages, att Herman zur Schmieden lärt sig bergsmansyrket i Liège, då han redan vid sin ankomst till Sverige omkr. 1636 var i stånd att driva Öllösa bruk. Sin hustru Katharina Kleen, som var från Liège, skulle Herman dock ha träffat först i Stockholm. Det framgår härav, att Tersmedensläkten på modernet möjligen stammar från Brabant.

Det har kommit på min lott att söka utröna eventualiteten av dylik härstamning även på fädernesidan. På uppdrag av Tersme-

¹ Leufsta-arkivet, Kartong 31, RA. — 24 brev 1641—48; några av dem till Louis De Geer.

² Regesta Supplicationum 786, f. 87.

denska släktföreningen begagnade jag tillfället att under resa till Belgien och Holland 1935 för arkivforskningar rörande drottning Christinas historia också undersöka huruvida i dessa länder förelegat något släktsamband med stamfadern Herman zur Schmiden. Denne var född omkr. 1610. Men kyrkoarkiven börja först vid mitten av 1600-talet och torde knappast upplysa om förhållandena på Hermans tid. Riksarkivet i Bruxelles äger en mycket betydande samling förteckningar över lokala arkiv i Belgien. Sockenkyrkornas arkiv i Brabant äro förtecknade i *Inventaire général des archives ecclesiastiques du Brabant. Tome II. Eglises paroissiales (Inventaire sommaire des archives de l'Etat en Belgique 1914)*. I riksarkivet i Haag var arkivarien H. Brouwer specialist på området och hänvisade till sitt eget arbete om dop- och begravningsböcker i holländska arkiv (H. Brouwer, *Beschrijving van de Doop-Trouwen Begræafboeken beneven van de Registers van Aeverledenen enz. in Zuid-Holland 1929*). En hastig undersökning i stadsarkivet i Amsterdam gav föga resultat.

I belgiska handlingar påträffas icke sällan namnet »Tersmetten», som dock ej anses tillhöra en och samma släkt. Ett vapen över rådmann ter Smitten i Oude Kerk i Amsterdam är betydelselöst, ty det synes vara samma vapen, som begagnades av kungl. svenska kommissarien Henry ter Smitten, vilken levde i Frankrike och 1680 adlades med namnet Smittenhjelm. En ritning av vapnet finnes i svenska riksarkivet och är helt annat än Tersmedenvapnet. Herman zur Schmidens vapen med sädeskärven i skölden 1645 befanns vara alldeles okänt i Nederländerna.

Det är sålunda ett svåråtkomligt material — om det överhuvudtaget finns att få — för utforskandet av Tersmedensläktens fäderneanor från denna del av Västeuropa. Det gäller därvid att utreda, om något samband förelegat mellan tor Smede och ter Smede.

De sociala och ekonomiska förhållanden, under vilka en släkt tidigast levat, ha i förevarande fall stort intresse för den svenska släktgrenens uppkomst. Det är ett viktigt kapitel i Flensborgs historia, som fylles av de framstående insatser på handels-, stadsförvaltningens och kulturens områden, vilka presterades av ett par generationer av släkten tor Smede. Meyses lilla skrift har sin tyngdpunkt i skildringen härav. Han bygger visserligen genealogiskt på Mollers utredningar, men det historiska materialet har han dock sammanfört från skilda arkivaliska källor av betydelse — en primärforskning, som bör erkännas.

Den förste kände tor Smede i Flensburg var en Thomas, som i stadens skattebok framträder som husägare 1529. Enligt Moller var han möjligen son till borgmästaren Nysse Smede i samma stad. Man har dock gissat att han skulle kommit från Stade, men verkställda undersökningar ha endast konstaterat förekomsten under 1400-talet av tor Smedeättlingar där. Detta hindrar ju icke att motsvarande var fallet även i Flensburg. Meyse gör emellertid Thomas till »stamfader för Flensburgssläkten», vilket må gälla så långt det kan. Thomas var en stor köpman, vilket tydligt framgår av flera kungl. brev rörande hans affärer även med det danska hovet ifråga om dess furnering med tyger m. m. Hans affärsförbindelser spåras till Strassburg och Nederländerna i söder och till Sverige i norr. Det stora köpmanshuset synes ha uppnått sin kulmen under sonen Reinhold (f. 1532, † 1584). Dennes kulturintresse omvittnas av ännu bevarade minnen från honom i Flensburgs museum och i St. Nicolai kyrka. Reinholds son Thomas (f. 1564, † 1625) kunde icke upprätthålla sitt lysande arv. Stora förluster och även svåra politiska förhållanden — krig och försämrad ställning för Flensburg som privilegierad handelsstad — ledde till en för sin tid uppseendeväckande storkrasch, i det att Thomas 1602 nödgades försvinna från staden efter en konkurs av stora mått. Det var Herman zur Schmiedens fader, som möttes av detta öde. Liksom andra Flensburgare måste även Herman söka sin utkomst i främmande land — i Sverige.

Den svenske stamfaderns liv och verksamhet intill 1650, då han kom till Larsbo bruk och där avled 1667, skildras av E. Alfred Jansson i en monografi, som utmärkes av författarens grundliga arkivforskningar och omfattande kännedom om järnhanteringen inom Södermanland.¹ I Riksarkivets ovan nämnda Leufstasamling förvaras brev från Herman till Louis de Geer och hans bokhållare Diderik de Kayser och Abraham Bex 1641—1643 och 1646—1648. Herman zur Schmiden — icke zur Schmiede, såsom författaren felaktigt läst — blev omkr. 1636 förvaltare på Öllösa järnbruk i Gryts socken och fortsatte därmed — med undantag för åren 1644—1645 — till 1650, då bruket av brist på järnmalm måste upphöra, varefter han övertog Larsbo bruk.² Han var dessutom förvaltare eller delaktig i förvaltningen även av Björndams och Stålbåga bruk. Dessa småbruk lågo inom Louis de Geers stora intressesfär. Han hade med ägaren till Öllösa, riksrådet Johan Pontusson de la Gardie och Carl Bonde, tagit

¹ E. Alfred Jansson, Den förste Tersmeden och hans verksamhet vid Öllösa, Björndams och Stålbåga järnbruk. Ett 300-årsminne. Stockholm 1941. 85 sid.

² Se härom Janssons senare arbete: Tersmederna på Larsbo. Ett järnbruks historia utforskad och berättad. Stockholm 1943.

del i bruket samt 1638 inköpt de andra nyssnämnda bruken. Deras förvaltning krävde både kontanter och materialier, vilka Louis de Geer fick bestå. Herman zur Schmiden var på det klara med, var kapital kunde fås — därav hans iver att alltid erkänna Louis de Geer som sin rätte »patron». Den skildring, som möter oss i Hermans brev av förhållandena vid bruksdriften i Öllösa, Björndam och Stålbåga ger en skarp belysning av de små villkor, under vilka Louis de Geers förvaltare drogo sitt strå till stacken åt den store industrimannen.

Greve Gustaf Gustafssons af Vasaborg mor och dråpet på Peder Galle.

Av Uno Willers.

I en intressant uppsats i Historisk tidskrift 1902 kunde den numera bortgångne överstelöjtnanten H. Fröding med stöd av ett omfattande arkivmaterial lägga fram en rad nya fakta rörande fru Margareta Slots' vidare öden.¹ Denna kvinna har som bekant endast i sin egenskap av mor till Gustaf II Adolfs son på sidolinjen, greve Gustaf Gustafsson af Vasaborg, blivit föremål för ett visst historiskt intresse. Fröding kunde visa, huru hennes liv efter den flyktiga förbindelsen med konungen, som för denne med all säkerhet helt hade episodens karaktär, förde ett äventyrligt liv och mer än en gång kom i kontakt med rättvisan. Både denne författare och en senare, som uppehållit sig vid ämnet², ha också dröjt vid frågan om Margareta möjligen var dotter till den holländske köpmannen Abraham Cabiljau, ett problem, som icke här skall tagas upp till diskussion.

Gustaf Gustafsson af Vasaborg föddes troligen i maj 1616, någon tid efter det att fru Margaretas förste man, den holländske ingenjööfficeren Andries Sersanders, hade avlidit.³ Redan ett par år senare, troligen 1619, gifte hon om sig med petarderaren (överfyrvverkaren) Jakob Trello. Den 7 juni s. a. förlänades de båda nygifta genom ett k. brev bl. a. Benhammars gård i Uppland (Vada socken), där de slog sig ned. I sin nyssnämnda artikel i Svenska dagbladet lade Ingegerd Henschen fram ett par intressanta detaljer om de båda makarna, som hon kommit fram till i samband med en för »Sveriges kyrkor» företagen undersökning rörande Vada kyrka. Författarinnan kunde där bl. a. visa, att Jakob Trello dog redan 1632, medan hans hustru överlevde honom och, som redan förut varit bekant, först 1668 eller

¹ Grefve Gustaf Gustafssons af Vasaborg mor. HT 1902, s. 145—58. Omtryckt i Fröding, Biografiska studier från skilda tider (1905), s. 1—23. Jfr vidare Ahnlund, Gustav Adolf den store (1932), s. 72 f., där för framställningen av denna episod använts en för Fröding okänd holländsk beskickningsrelation.

² Ingegerd Henschen, Margareta Cabiljaus grav funnen. Svenska dagbladet ²⁰/₁₁ 1924. ³ Fröding, anf. upps. s. 148.

1669 slutade sin växlingsrika levnad. Om denna har Fröding bl. a. noterat, att hon »på 1620-talet lär varit orsaken till ett dråp å en viss Peder Galle, fogdekarl eller underskrifvare i Vallentuna».¹ Bakom notisen står en anteckning av Carl Sandberg i hans bekanta samling i Kammararkivet, men Fröding har icke på grundval av dennes något vaga källhänvisning »bandet innehållande hofrättsdomar 1622—29» kunnat komma tillrätta med händelsen.

Icke långt före sin bortgång (1934) påpekade f. d. riksbibliotekarien E. W. Dahlgren för mig, att ett i Svea hovrätts arkiv bevarat rättegångsprotokoll gav en dramatisk skildring av vad som inträffat vid detta tillfälle. Det har nu vid närmare undersökning visat sig, att den åsyftade handlingen är ett protokoll från ett i Vallentuna sockenstuga den 23 mars 1625 hållet häradsting, bevarat i en volym »Svea hovrätts liggare. Prejudikat i brottmål 1620-talet».² Den skildring, som här lämnas av den tragiska händelsen, ger oss icke blott detaljerade uppgifter om vad som förevarit utan också en målalande miljöbild från de kretsar, där Gustaf Adolfs forna älskarinna vid denna tid rörde sig. Aktstycket må därför här trots sin längd återgivas in extenso.

Flijtigh ransakningh och noga skärskodan emellan hustru Margreta Matzdotter med sampt hennes fader Matz Larson i Brotteby i Öseby sochn på den eene sijdan klagande, och fru Margreta på Beenhambra på den andra sijdan swarande. Examineret och förhördt upå heredz tingh som höltz uthi Walentuna sochnestufwu den 23 martij, åhr 1625.

Samma dag framstego öfwerbe:te hustru Margreta och hennes fader Matz Larsson, och gáfwo klageligh tilkenna, dett be:te Fru Margreta hade nu om nästförledne Catharinæ tijd 1624, med upsått och af longe wrecht giort sold och samnet upå hennes man Peer Galle, som war underskrifware uthi Walentuna herede, att der han war stadder upå cronones ähreuder, hafwer hon med sitt fölie honom öfwerfallett, och strax på stundene dräpa låtett.

Tå eskades och framhades wisse wittnen, som war heredz lentzmanen Erich Erichson i Odenslunda, och fiärdingzmannen Per Erichson i Sundersta, de der med swornom ede, och hand å book lagd, sährskilde hwar för sigh wittnade. Och sade först länsmannen Erich Erichson, att saken och heela hendelsen sigh så tildragett hafwer, som fölier. Att Peer Galle, Fiärdingzmannen och han hafwa efter H. K. M:tz och Landzhöfdingens stränga befallningz breff om almenna wägerijdnigen, allestädes uthfordratt almogen at förfärda wägen och broarne som förfalne wore, och de som icke komme, skulle för olydno pantade blifwa. Och draget så först til Wada sochn, och kommet til en Fru Margretas förläningz bonde Hans i Wada be:d som tå lågh siuk och en hans broder be:d Mårten stod på gården, tå frågade the efter bonden, hwar han war, och

¹ S. 154.

² RA.

hwij han icke som andre Konungens undersåtere fans lydigh att hafwa sitt folk på wägarne; swarade be:te Mårten, att deras fru hade förbudett dem dett. Så wille de gå i fårehuuset och taga pantt. Kom så een gammal quinna bondens moder, och wille förhindra dett, och fick uthi fougdens Poike Oluff be: d som och med war, och tog i honom och rychten tillbaka, att hatten föll af honom, tå skött poiken henne ifrå sigh så att hon stupad neder i träcken med händerne, sedan kom och be:te Mårten och fattade i Peer Galle, drog honom tillbaka och wille icke släppa honom til dörren, uthan skelte dem med många smädelige och obequämlige ord, dett förtrött lensmannen, och slog til honom ett slag med hammaren han plägar hafwa i handen, tå lopp förbe:te Mårten efter en ränepååk, endoch han der med inthet uthrättade, uthan allenast skälte dem smädeligen, och undsade dem med mykett ondt för dett de pantade. Sedan ginge de i andra gården til Matz Hindrichsons der de och pantade ett fåår, och wille bonden där i lijka mätto öfwerfalla dem med een long stång, som han hade i handen, sedan gingo de til en torpare som bodde där strax hooss der toge de een warpa, doch med bondens goda wilia. Så foro de sedan där ifrå och til Kareby och pantade hooss den eena bonden eett fåår, och hooss den andre finge de 3 mark penningar: drogo så hedan til Brotterby där be:te Per Galle war hema, och satte där panterne neder. Och strax kom fiärdingzmansens mågh Hans be: d efter, och bodade dem att fru Margreta med sitt fölie hade waret i fjärdingzmanns gården och sökt in i huusen efter dem, menandes at panterne som de hooss hennes bönder taget hafwa, skulle wara där nedersatta, som de där ingen funne, droge de til Kareby och sökte efter dem där, och som de icke funne dem där, redo de strax til Brotteby och tå såthe de på hästarne uthom porten, och meente undfly fruuen och hennes sällskap, såsom och wijdere reesa uth i bygden, att beställa om cronones ährender, som dem befatat war, och när hon kom war hon först sielf siuende, der ibland war en H. K. M:tz upwachtare en frantzooß wid namn Schavallier och två andra främmande drängar, som hade sitt tilhåll på Beenhammars gård, den eena heett Johan Frantzman, och den andre Johan Peterson. Tå talade frun först til Lentzmannen frågandes honom om de hafwe warett hooss hennes bönder och pantatt, han sade Jaa, då sade hon, hafwer du inthet seedt Konungens breeff, heller hwij kommer du icke til mig och seen hwad brefwett förmår, och hwad frijheet iag hafwer, och wände sig i dett samma strax til Per Galle seiandes, detta woller ingen annan ähn du, och reed til honom och slog honom med en käpp hon had i handen ett slag, som hon sielf bekände, så rede och förbe:te 3 personer til med bara wärier, hugge och sloge på honom med flata nävien, och han flydde undan til en gärdzlehoop som låg på backen, och öfwer en lijthen bäck, der kom han af hästen, så stego och de af, och fölgde efter honom, och han flydde in til sin grannes ladu, och stannade wid ladun, förmehandes sigh där hafwa någon wärn, män de fulföljde sitt upsåätt, och gofwe sigh på ömse sijdor om honom, tå kastade han emot dem med en swartt staka han hade i handen, och drabbade förbe:te Schavallier, och tog up af marcken hwad han hitte til at wäria sigh med, och slog och kastade emott dem, men de komme honom så när och blefwe honom förmechtige, at han icke kunde wärie sig med den lilla palatzen han hade i handen. Tå

språng lentzmannen till, och fick een lijthen biörkestångh af giärdzlgården, der med han wille göra Peer ändtsättningh, att honom icke någon skada skee måtte, men bette Schavallier achtade sitt ram, och stack til med sijn wäria och träffade Peder under högra bröstbeenett, och han full neder in uthi ett wagns lijder och blef strax död. Men lentzmannen bleff af samme partij mykett öfwerfallen, de hade huggett 3 eller 4 hool på hans kläder, som han för rätten bewijste och syna lätt. När de nu förnumme at karlen war döder, fattade fiärdingemannen Per i Sundersta baak på dråparen öfwer armarne och hölitt honom fast. Och den dödes hustru fattade honom om halsen och hölitt, medan blef hon af en de andre två drängarne stucken ett stingh igenom kiortelen. Och lensmannen brött wärian uthur handen på honom, och hustruens fader lade honom ett tog på händerne, men fruun wille hielpa honom lööss, och sade att dett skadar inthet, uthan hwad skedt war wille hon wal swara för Konungen, och lofwade gå i löfte för 1 000 daler på det han måtte blifwa ofängzlatt, och bonde drängen som bodade frun om pantningen togo de och fatt, men hennes partij lossade honom uthur händerne, sedan drog hon sijn kooss, och då war hon med sitt anhang sielff elloffte stark.

Sedan inkallades fiärdingzmannen Per i Sundersta som och sin eed med han å book lagd giort hade, hwilken och wittnade äfwen dett samma ord ifrå ord, allenast at när den döde kom af hästen, och flydde undan öfwer den lille bäcken i gatun war och in til sin grannes ladu, hade han sagdt, nu ähr iag hema, men han blef icke deste mehre frij, eliest ähr bägges deras berättelse ord ifrå ord lijka.

Hwad frunes swar och replica ähr belangande, så kommer dett öfwer eens med wittnen och sielfwe handelen, allenast hon gör saken med något taal och många ord widlyfftigere, och kun på inthet neeka uthan blifwer öfwertygatt, att hon ju hafwer hafft ondt i sinnett emott den döde, efter hon (som hon sielff bekenner) hafwer warett siuk när hon fick bud, dett hennes bönder wore pantade, och förjfrigheett inthet skonatt sigh att reesa uth med 3. bewäpnade personer, och sökt by ifrån by, uthav den eena sochnen i den andra effter dem, och förstärckt sigh i wägen, och när hon fan dem hade hon talat den döde hårdt till, förwijtandes honom att han war henne altijd under ögonen, och giorde henne alt förtreett, och strax slaget honom, det hon borde hafwa hafft fördrag, och icke hempnas siälff, uthan heller klagat honom til Rätta, hwar han henne heller hennes bönder i några måtto förtreett och orätt giort hade. Om detta ährendet hafwe de 12 edsworne män i nämnden sittia, om yterligare och högre förklaringh sig så sinnat och betäncht, att de uthi alsom största underdånigheett hemställe dett H. K. M:t vår allernädigaste Konung och Herre, heller de höge härrer som hans K. M:tz dom hafwe uthi nådigt och gunstigt betänckiande.

En fortsatt behandling av målet synes dock i varje fall icke ha lämnat några spår efter sig i det bevarade arkivmaterialet.

Carl Fredrik Nordenskjölds teckning av berömda svenskar 1784.

Ett kapitel ur den svenska utlandspropagandans historia.

Av Olof von Feilitzen.

I Kungliga Bibliotekets samling av utländska 1700-talsperiodica finnes ett efter vad det vill synas unikt exemplar av första och förmodligen enda volymen av en engelsk tidskrift, *Journal politique et littéraire d'Angleterre*, tryckt i London 1784 av T. Spilsbury, Snowhill.¹ Tidskriften, som är bunden i ett vackert samtida band med det kungliga pärmexlibris, består av tretton häften om inalles 520 sidor, utkomna en gång i veckan under tiden 7 juni—28 augusti. Texten är genomgående på franska och artiklarna i regel anonyma. Huvudinnehållet utgöres av referat av och kommentarer till parlamentsdebatterna. *Journal politique* var ett organ för whigoppositionen i det nya parlamentet, som efter Pitts valseger på våren 1784 började sin session den 18 maj. Alla tal och motioner av partiets ledande män, främst Fox och Burke, refereras in extenso med entusiastiska kommentarer, medan ministären Pitts propositioner, särskilt den berömda India Bill, och åtgärder bli föremål för skarp kritik.

Förutom åt rent inrikespolitiska frågor ägnades även ett visst utrymme åt litteraturrecensioner, utrikesnyheter och geografiska uppsatser. Av särskilt intresse för svenska läsare är ett antal artiklar av en svensk skribent, som vid denna tid vistades i London. Hans första bidrag, som bär den korta titeln *Suède*, utgör en i form av brev till redaktionen (dat. 7 juli; i No. 6) meddelad översikt över Sveriges politiska och geografiska förhållanden. Författaren ger här en av livlig patriotism buren framställning av sitt fosterlands inre och yttre läge, som skildras i de ljusaste färger. Långt ifrån att vara despot har kungen, säger han, »*préféré de se réduire au simple grade de premier Magistrat de la République*». Omgiven av lysande rådgivare, Creutz, Franc, Ramel och Fredenheim, styr han sitt folk som »un

¹ Tidskriften saknas i British Museum och övriga engelska och amerikanska offentliga bibliotek, enligt benägen uppgift av Mr. F. C. Francis, British Museum. Ett exemplar av No. 1 finnes dock i Watkinson Library, Hartford, Conn., U. S. A. Ej heller Bibliothèque Nationale äger tidskriften ifråga (medd. av M. André Martin).

bon père de famille». Näringar och vetenskaper blomstra och inga jordbävningar eller översvämningar störa medborgarnas lugn.

I ett annat brev till redaktionen, daterat den 16 juli (tryckt i No. 7), anställer samme författare en del reflexioner över det stora antal tiggare, som man överallt möter i London, och över frekvensen av mord och rån i England, som han kontrasterar mot de välordnade förhållandena i sitt hemland. Dessa tillskriver han dels systemet med inrikes pass, som begränsar de kriminella elementens rörelsefrihet, dels fattig- och arbetsstugorna, där utblottade personer få logis och arbete. Nästa bidrag av tidskriftens svenske korrespondent är en i No. 9 införd översättning av 1772 års regeringsform, *Abrégé de la Constitution de Suède*, till vilken redaktionen fogat 3 sidor allmänt hållna *Réflexions sur la constitution de la Suède*.

Den sista och omfångsrikaste uppsatsen bär titeln *Hommes célèbres de la Suède* (s. 501—517) och avsågs enligt den redaktionella ingressen att utgöra första numret i en planerad artikelserie över framstående vetenskapsmän och konstnärer i olika europeiska länder. Om författaren heter det att »quoique né Suédois, il ne nous a pas paru avoir cet enthousiasme national, qui égare souvent les ames les plus honnetes. Indépendant dans ses opinions, comme dans sa fortune, sa plus grande passion a été de connoître les hommes de mérite. Tel a été l'objet de ses recherches dans sa patrie, & cette même ardeur le suit dans les pays où il voyage actuellement».

Vid ett försök att bestämma den anonyme författarens identitet med ledning av hans nedan in extenso avtryckta katalog över namnkunniga svenskar stannar man genast vid avsnittet om förtjänstfulla lantbrukare, som är det mest omfattande och personligt hållna av alla. Vad som omedelbart frapperar är det stora antal finländare, bland dem okända storheter som kapten Ögnelood, som här presenteras med åtskilliga märkliga detaljer, uppenbarligen byggda på självsyn. Även i andra avsnitt är det finländska inslaget väl företrätt. Slutsatsen att författaren själv är finländare ligger därför nära till hands. En närmare granskning av det ur flera synpunkter anmärkningsvärda personurvalet pekar i bestämd riktning. Det visar sig nämligen, att icke mindre än fem medlemmar av släkten Norden-skjöld, alla tillhörande samma familjekrets, med mer eller mindre övertygande motivering hänförts till kategorien celebra svenskar. Kaptenen Adolf Gustaf Nordenskjöld räknas till berömda naturforskare tack vare sitt utvalda herbarium och sin kuriösa insektsamling. Hans broder August, »chef des mines de Finlande», hade redan vid 15 års ålder författat en dissertation om tenn. Två andra bröder,

majoren Anders på Frugård, som får den längsta artikeln i hela katalogen, och löjtnanten Ulrik samt deras svåger landshövding Anders de Bruce figurera bland namnkunniga jordbrukare, och slutligen omtalas överstelöjtnanten Otto Henrik som en talangfull amatörtecknare. En blick på ättartavlorna ger vid handen, att endast den yngste i brödraskaran, Carl Fredrik, saknas i galleriet. Denne var 1784 protokollssekreterare i utrikesexpeditionen och vistades 1783—86 i London.¹ Det torde därför icke vara orimligt att antaga, att Carl Fredrik Nordenskjöld i själva verket är den svenske skribent, som sommaren 1784 medverkat i *Journal politique*. Denna förmodan blir till visshet genom uppgifterna i ett brev från Nordenskjöld till kanslipresidenten Creutz, daterat London ²⁸/₈—⁷/₈ 1784,² som icke blott redogör för hans medarbetarskap i tidskriften utan även ger vid handen, att detta ägde rum med officiell sanktion och delvis tydligen efter direktiv från den svenska utrikesledningen. Nordenskjölds artikelserie skulle ej endast i största allmänhet sprida kunskap om Sverige i England och Frankrike; dess huvudsyfte var att försvara Gustav III:s regim och att vederlägga de utomlands gängse föreställningarna om det svenska statsskickets despotiska karaktär. Tiden har ej medgivit vidare efterforskningar för att återfinna eventuella instruktioner från Creutz i ärendet. Endast ett ytterligare brev från Nordenskjöld till honom har hittills anträffats; det är daterat London ²⁷/₁₀ 1784 och meddelar en del notiser om väderleken och jordbruket men innehåller för övrigt intet av intresse.³

¹ Han var född 1756 i Sibbo som son till översten Carl Fredrik Nordenskjöld och Hedvig Märta Ramsay. Efter studier i Åbo och tjänstgöring i Svea hovrätt, justitierevisionen och riksarkivet, blev han protokollssekreterare i utrikesexpeditionen 1778. I oktober 1783 beviljades han ett halvt års permission för utrikes resa och anlande vid jultiden s. å. till London (Permissionsansökan dat. London ¹⁶/₁ 1784; RA: Biographica Nordenskjöld). Hans tjänstledighet utsträcktes sedermera i olika repriser till inalles 3 år. I en ansökan dat. ²⁰/₁₀ 1784 (RA: ibid.) skriver han, att «i London där jag härtils mäst uppehållit mig ha så många ämnen yppat sig för min reflection, at det vore skada at afbryta ett vistande, under hwilket jag dageligen har tilfälle til de nyttigaste recherches». Efter återkomsten till Sverige ägnade han sig åt publicistisk verksamhet, användes sedermera i diplomatisk tjänst och dog i Rostock 1828. Om hans verksamhet som svedenborgare och journalist se bl. a. M. Lamm, Upplysningstidens romantik, d. 2 (1920), s. 42 ff., Schück & Warburg, Ill. svensk. litt. hist., 3. uppl., d. 4 (1928), s. 132 f. En utförlig biografi författad av J. G. Wahlström ingår i Biographiskt lexicon, bd 10 (1834).

² F 422, UUB. Brevet är skrivet i två repriser; första hälften dat. ²⁸/₈, den andra ⁷/₈.

³ RA. Kanslipresidentens arkiv. Brev till Creutz 1784. — Då Nordenskjöld på hösten 1786 ansökte om ett ordinarie protokollssekreterareämbete i utrikesexpeditionen, bifogade han ett intyg av sin vän och kollega i verket Carl Fredrik Fredenheim, vari det heter, att han till sina förtjänster som ämbetsman lagt den «at . . . til vidare kunskapers inhämtande använda ett trijårigt vistande i England, hvarom hans bref til framledne Hans Excellence Riks Rådet och Cantzli Presidenten m. m. Högvalborne Herr Grefve Creutz, som dem med mycket välbehag ansåg, och til mig nogsam vitna» (RA: Biographica Nordenskjöld). Inga brev från Nordenskjöld återfinnas i Fredenheims korrespondens i KB. von Nolckens depescher från London (RA: Anglica) ha intet att förmåla om hans verksamhet som svensk propagandaagent.

Hans ovannämnda brev av den ²⁶/₈ 1784 inledes med några reflexioner om pressens roll i politiken och journalisternas alltmär in-flytelserika ställning i det offentliga livet. »Häfdatecknaren kommer 50 år efteråt at skrifva Historien öfver den flydda tiden. Han söker upp Journalerne för samma tid: människan älskar bekvämlighet, och han copierar i andra ord — Journalisten. Tiden som kastar sådan vidd emellan det närvarande och det förflutna, ökar förtroendet, och Journalisten blir af Häfdatecknaren ej misstänkt, hvarken för smicker eller partiskhet. Jag gaf på sådan grund Eders Excellence uti min ödmjuka skrifvelse näst för den sista en plan därom, och jag tror, min Eloge för Kongl. Majt. och Fäderneslandet,¹ aldrig fallit i bättre händer, än då jag anförtrodt den till en Journalist, som har esprit, som publicerar sin Journal uti England, så berycktadt af frihets älskare, ja, som därtill är anti-Royalist och frihetens Tolk. En rads Vittnesbörd i en sådan Journal, har mera värde, anses mera trovärdigt, ja åtföljes af mera aktning än flera Ark i en annan Journal. I händelse fråga hos Kongl. Majt. skulle blifva, hvarföre jag icke häldre valdt en annan Journalist, så tackes Eders Excellence hafva den nåden för mig, och nämna at jag gjordt det af ofvan berörde orsaker. Sedan de tvänne artiklarne om Sverige i No. 6 et 7 voro införde, påkallade H:r Burk, som är så betydande i UnderHuset, Journalisten, med tillsägelse, at om Han ej berömt Sverige skulle han skaffat honom 25 Soubscribers. Journalisten ursäktade sig därmed at Han ej tänkte försvara Despotismen, och at han fått en Översättning af Svänska Regerings formen, som i Nästa Nummer vill visa, det friheten i Sverige är nästan så stor som i England. Emedlertid af fruktan at mista flera Soubscribers och Reputation för sin Journal började han svikta, så at han uti 9 Nummern uti sina reflexioner öfver Sv. Constitutionen säger: La Constitution d'Angleterre, sans etre cependant parfaite, paroît etre un ouvrage plus solide &c. Jag hade likväl uti samma Nummer pag. 334 bragt honom så långt, at han criticerade Engelska Lagarne; ty efter man skryter at Engelska Lagen är Englands Kung, så ville jag det skulle visas, at denna Imaginaira Kungen är en stor Tyrann och at lagar stiftade i en barbarisk tid borde afskaffas i en upplystare. — Innan jag reser härifrån, har jag tänkt uti en Nummer låta införa alla nu i Sverige lefvande Svänskar så hemmavarande som Utrikes vistande, hvilka i Kung Gustafs tidehvarf äro celebra eller åtminstone destinguerade, antingen i någon viss Vettenskap eller någon gren af de vakra konsterne. Jag tror, at därigenom mycket öka aktningen för Mit fädernesland och vara

¹ D. v. s. artikeln i No. 6.

et ringa medel at förstärka det Ljus som GUSTAFS Regering sprider ikring Europa. Men olyckligtvis har jag ingen enda att gå till råds med, ej eller är jag mächtig nog i fransyskan, för at känna det fina värde af orden som vid sådane characterer böra nyttjas; och jag kan således ej undgå Critique. Många lära förarga sig, at de blifvit glömde, andre at de blifvit satte i bredd med dem som kanske bort blifva glömde. Sådant skaffar mig säkert flera Ovänner än Vänner, men ändamålet vinnes: Kungen och Fäderneslandet skall utomlands bli Respeterat, och den idéen at jag vågat detta steg, af Kärlek för Min Kung, af nit för mitt fosterland, skall göra mig dristig och frimodig at uthärda Critiquens hårda slag. Amor Patriae omnia vincit . . .»

»Som senare delen af detta Bref är af senare Datum än förra delen, så har jag nu fått tryckt i sista Nummern af Litteraira och Politiska Journalens första Volume, alla celebra och skickliga män i Sverige. Jag saknade vid detta arbete en Svänsk Hof Calender, äfven har Journalisten ej alltid observerat Rangen och mina ordasätt. Jag hade velat, at han mindre nyttjat det ordet Illustre och celebre, men han påstår, at det är mycket allmänt i Frankrike. Denna lista, ehuru ofullkomlig den torde vara i Sverige, är dock af mycken nytta i England och Frankrike: Jag har redan sedt effecten däraf i allmänna papperen. Jag är fullkoml. i den angenäma öfvertygelse, at mitt ändamål skall vinnas. Kung Gustafs regering skall bli lysande, Sverige vördat . . .»

Det galleri av celebra svenskar, som Nordenskjöld i *Journal politique* presenterar för en internationell publik, är en ganska egenartad produkt. Ovan har antytts den roll, som släktkärleken och den finländska lokalpatriotismen spelat vid personurvalet. Vid sidan av erkända storheter på olika områden ha även förmän och kolleger i ämbetsverken i Stockholm och yngre umgängesvänner, särskilt svedenborgare, blifvit ihågkomna, några gånger endast med den motiveeringen att de visa lovande anlag, t. ex. baron Silfverhjelm, löjtnant Nordencreutz och Albrekt Ehrenström. Karakteristikerna äro genomgående, med undantag för jordbrukarna, vilka som ovan påpekats få det största utrymmet; ytterst summariska och ganska stereotyp formulerade. Ordensinnehav registreras omsorgsfullt. Katalogens längd synes emellertid ha imponerat på redaktionen, som i en avslutande reflexion med överraskning konstaterar att kulturens ljus trängt fram ända till Nordens isar.

Huruvida den energiska propaganda Nordenskjöld drivit för Sverige med sina artiklar i *Journal politique* nått någon större publik

undandrar sig bedömande. Det förhållandet att tidskriften för närvarande endast är känd i ett exemplar, kanske författarens dedikationsexemplar till svenske konungen, tyder emellertid på att dess spridning och opinionsbildande roll ej kunnat vara särskilt betydande, trots Nordenskjölds egen försäkran om motsatsen i brevet till Creutz.

Hommes célèbres de la Suède.

Dans l'Eloquence.

A la tête de ceux qui se distinguent dans la carrière de l'Eloquence en Suède, on peut placer *Gustave III* comme le premier orateur de son Royaume. Toute l'Europe a admiré les sublimes discours qu'il a adressés à son Parlement, lors de la dernière Assemblée. Le célèbre M. *Linguet*, qui se connoît en éloquence, en a fait l'éloge le plus pompeux, & le plus mérité, sans le second volume de ses Annales.

Après lui viennent le Comte *André Hopken*,¹ Sénateur, &c. auteur de plusieurs éloges éloquens, instructifs, & profonds.

Botin, Conseiller de la Chambre, & Chevalier de l'ordre de l'Etoile polaire, auteur éloquent, & bon historien.

Elis Schröderheim, Secrétaire d'Etat &c., dont les éloges sont fort estimés.

Fridenheim,² Premier Secrétaire du Roi au département des affaires étrangères &c. Son style est harmonieux, & il a développé dans une traduction de *Tacite* l'énergie, & l'élégance, dont la langue Suédoise est susceptible.

*Dans la Poésie.*³

Le Comte *Creutz*, Sénateur &c. a composé dans sa jeunesse, en langue Suédoise, l'inestimable poème d'*Atis & de Camille*; le seul dans ce genre délicat qu'on n'ait pu encore imiter.

Le Comte *Gyllenborg*, Conseiller de la Chancellerie &c. auteur de plusieurs odes, & autres poésies, parmi lesquelles on estime beaucoup le *Contempteur du Monde*, la *Satyre sur mes Amis*, & l'ode sur la *Misère de l'Homme*.

Le Comte *Oxenstierna*, Grand Chambellan, &c. auteur du *Matin d'Eté*, & de plusieurs autres poésies, dans lesquelles on distingue beaucoup d'invention, une imagination pittoresque, & les sentimens les plus nobles.

Adlerbeth, Secrétaire du Roi, a fait quelques odes, & autres poésies qu'on estime. Le Comte *Horn*, Major du Corps du Génie, quoiqu'âgé seulement de 20 ans, montre déjà les plus heureuses dispositions pour la poésie sur-tout. On connoît de lui plusieurs jolies épigrammes.

¹ Höpken, Anders Johan von (1712—89), den kände politikern.

² Fredenheim, Carl Fredrik (1748—1803), expeditionsssekreterare i utrikesexpeditionen, sedan överintendent.

³ Horn, Claes Fredrik (1763—1823), major vid fortifikationen 1783. — Gartz, Clas (1760—1804), expeditionsssekreterare. — Thorén. Thorild bytte namn 1785.

Mr. *Berghlint* a fait de très-jolies Odes.

Mr. *Kellgren*, Bibliothécaire, auteur de plusieurs Odes, dont quelques-unes sont dans le style d'*Anacréon*. Il montre beaucoup d'esprit, & de goût, dans ses poésies diverses.

Mr. *Leopold* a une versification aisée, & pittoresque. Il imite quelquefois *Piron*.

Mr. *Cleberg*, Secrétaire du Roi, a fait des poèmes sentimentaux, pleins de belles allégories.

Mr. *Gartz* est encore jeune, mais il donne de grandes espérances.

Mme *Lengren* est la seule qui ait pu remplacer la célèbre Mme *Nordensflykt*.

Mr. *Tengström*: on connoît de lui quelques petits poèmes qu'on estime.

MM. *Thorén* & *Regné* se sont exercés dans les vers blancs. Le premier a pris pour modèle les Poèmes d'*Ossian*.

*Dans la Jurisprudence.*¹

La Suède possède un grand nombre d'habiles, & savans Jurisconsultes, qui se distinguent dans les différens Tribunaux auxquels ils appartiennent. Les plus illustres sont le Comte de *Falkenberg*, Sénateur &c., le Comte *Bunge*, Sénateur; le Baron *Rosir*, Président, & Chevalier Commandeur; le Baron de *Klinkovstrom*, Président du tribunal de *Vismar*; *Silversparre*, Vice-Président &c., le Comte *Wachtmeister*, Chancelier de justice &c., le Baron d'*Axelson*, Commandeur &c; *Von Post*, Conseiller du Tribunal de la justice &c.; *Von Greves Muhlen*, Conseiller du Tribunal de justice &c.; *Bergenstråle*, Conseiller du Tribunal de justice &c; *Von Borg*, Sénéchal &c; *Von Kinninmundt*, Secrétaire dans la Revision de la justice; *Marks von Wurtemberg*, Secrétaire dans la Revision de justice; *Af Ugglas* (!), Chevalier &c; *Fredenshold*, Chevalier &c.; Mr. *Zellen*, Assesseur du Tribunal de justice; Mr. *Janson*, Sénéchal, en *Finlande*; Mr. *Calonius*, Professeur, &c. &c.

Dans la Police.

Le Baron *Charles Sparre*, Sénateur, grand Gouverneur de la ville de *Stockholm*, Chevalier Commandeur des Ordres du Roi &c. se distingue sur-tout par le bon ordre qu'il fait régner dans cette Capitale.

¹ Falkenberg, Melcher (1722—95), riksråd. — Bunge, Sven (1731—1801), riksråd. — Rosir, Johan (1709—89), president i Svea hovrätt. — Klinckowström, Ture Leonard (1735—1821), president i Wismarska tribunalet. — Silfversparre, Adolf Fredrik (1744—84), vice president i Vasa hovrätt. — Wachtmeister, Carl Axel Trolle- (1754—1810), justitiekansler. — Axelson, Axel, (1729—90), t. f. landshövding i Stockholms län. — Post, Fredrik von (1726—1805), hovrättsråd i Svea hovrätt, slutligen president i Åbo hovrätt. — Grevesmöhlen, Johan August (1723—86), hovrättsråd i Svea hovrätt: — Bergenstråhle, Rudman (1724—1813), hovrättsråd i Svea hovrätt. — von Borg, ej identifierad. — Kinninmundt, Johan Bernhard (1731—89), revisionssekreterare. — Marcks von Württemberg, Nils Vilhelm (1743—1817), revisionssekreterare, sedermera justitieråd. — Ugglas, Samuel af (1750—1812), revisionssekreterare, slutligen president. — Fredensköld, Nils (1731—92), hovrättsråd i Åbo hovrätt. — Zellén, Nils af (1724—1806), hovrättsråd i Svea hovrätt. — Jansson, Johan (1724—97), lagman i Nylands och Tavastehus lagsaga.

Dans le Commerce, & les Finances.

Le Baron *Liljencrantz*, Président, Secrétaire d'Etat, Chevalier Commandeur de l'ordre de l'Etoile polaire, a des connoissances rares dans ces deux parties.

*Dans l'Architecture.*¹

Le Comte *Adlercrantz*, Chevalier Commandeur de l'ordre de l'Etoile polaire.

Le Comte *Cronstedt*, Intendant de la Cour &c.

De Chapman, Colonel, & Chevalier de l'ordre Militaire, célèbre pour sa construction des vaisseaux, & Auteur d'un ouvrage très-instructif, & estimé dans sa profession.

William Chambers, premier Architecte de Sa Majesté *Britannique*, & Chevalier de l'ordre de l'Etoile polaire. Il a composé un ouvrage sur l'Architecture, qui lui fait beaucoup d'honneur.

Dans l'Histoire.

Il y a peu de pays qui produisent un grand nombre de bons Historiens à la fois. La *Suède* en compte quatre, savoir:

Lagerbring, Professeur à *Lund*, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, Auteur d'une Histoire de *Suède* qu'on estime assez.

Celsius, Evêque, a composé l'histoire d'*Eric XIV*, & le Poème épique de *Gustave Wasa* &c. *Shonberg*, Conseiller de la Chancellerie &c.²

Mr. Hallenberg, qui montre les dispositions les plus heureuses pour le genre de l'histoire.

*Dans l'Histoire Naturelle.*³

Mr. Tunberg Professeur, & digne Successeur du célèbre *Linnæus*. — *Mr. Sparrman*, Médecin, qui a accompagné le Capitaine *Cook* dans ses voyages, & a publié un Journal, qui contient des remarques très-judicieuses sur l'Histoire Naturelle.

Adolph Gustave Nordenskjöld, Capitaine dans le Corps du génie, possède un *Herbier* choisi qu'il a formé lui-même, aussi bien qu'une collection curieuse d'insectes. Ses talens le font distinguer, & comme Militaire, & comme Naturaliste.

Mr. Schulten, Professeur d'Histoire naturelle à *Abo*. Outre ses connoissances en Histoire naturelle, il est fort habile dans les Mathématiques.

Modée, Secrétaire perpétuel de la Société Patriotique & Royale, connu par quelques ouvrages utiles.

*Dans l'Astronomie.*⁴

Mr. Prosperine, à *Upsal*.

¹ *Adelcrantz*, Carl Fredrik (1716—96), friherre. — *Chambers*, William (1726—96), f. i Göteborg men lämnade tidigt Sverige. Han skrev bl. a. A treatise on civil architecture (1759 och senare uppl.).

² *Shonberg* = *Schönberg*, Anders d. y. (1737—1811).

³ *Nordenskjöld*, Adolf Gustaf (1745—81), kapten vid fortifikationen, slutl. öfverste. — *Schultén*, Nathanael Gerhard af (1750—1825), doc. i astronomi i Åbo, prof. vid arméns flotta 1779. — *Modée*, Adolf (1739—99), sekr. i Patriotiska sällskapet.

⁴ *Prosperin*, Erik (1739—1803), tit. prof. i astronomi i Uppsala 1776, ord. 1797.

Dans les Mathématiques.¹

Il y a en *Suède* plusieurs célèbres Mathématiciens, tels que *Melander-hjelm*, & *Mr. Mallet*, Professeurs à *Upsal*; *Mr. Lexell*, Professeur à *Abo*, & de Sa Majesté l'Impératrice de *Russie*; *Mr. Nicavder* (!) à *Stockholm*, Secrétaire en second de l'Académie des Sciences; *Mr. Lindquist*, Bibliothécaire à *Abo*; & *Mr. Alopæus* à *Borgo*.

Dans la Physique.

Mr. Wilke, Professeur, & Secrétaire Perpétuel de l'Académie des Sciences, a succédé au célèbre Astronome *Wargentín*, qui vient de mourir.

Le Baron *Silverhjelm*, qui, quoique jeune, montre beaucoup d'ardeur dans les recherches physiques.²

Dans la Chymie, & la Métallurgie.³

Le célèbre *Thorbern Bergman*, Professeur à *Upsal*, Chevalier de l'ordre de *Wasa*, & Membre de plusieurs Académies.

Von Engeström, Conseiller du Collège des Mines, & Membre de l'Académie de Sciences. Il conserve encore en manuscrit le résultat de ses précieuses expériences, & de ses recherches chymiques.

Auguste Nordenskjöld, Chef des Mines de *Finlande*, auteur d'une dissertation sur l'*Etain*, qu'il a composée dans sa seizième année, & l'Inventeur d'un *Athanor* chymique, différent de ceux qu'on connoît jusqu'ici &c.

Dans la Minéralogie.⁴

On distingue dans cette carrière, *Rinnman*, Chevalier de l'ordre de *Wasa*, & auteur d'une célèbre histoire sur le *fer*; *Gyllenahl*, *Mr. Gahn*, & *Mr. Laxman*, Professeur de l'Impératrice de *Russie*.

Dans le Génie.⁵

Ceux qui se distinguent le plus dans l'art de l'Ingénieur sont MM. *Klerck*, Lieutenant-Colonel & Chevalier de l'Ordre Militaire; *Brander-*

¹ Lexell, Anders Johan (1740—84), prof. i matematik i Åbo 1775—80, akademiker och prof. i astronomi i St. Petersburg. — Nicander, Henrik (1744—1815), bitr. sekreterare i KVA 1776, ord. sekreterare och astronom 1784. — Lindqvist, Johan Hinrik (1743—98), prof. i matematik i Åbo 1781. — Alopæus, Magnus Jakob (1743—1818), lektor i matematik vid Borgå gymnasium 1769, sedan domprost och biskop.

² Carl Göran Silfverhjelm (1754—1808), löjtnant vid livgardet 1780 eller Göran Ulrik Silfverhielm (1762—1819), kornett vid Östgöta inf.reg. 1779. Bägge sysslade med animal magnetism. Jfr Lamm, *Upplysningstidens romantik*, 2 (1920). s. 54 ff.

³ Engeström, Gustaf von (1738—1813), bergsråd. — Nordenskjöld, August (1754—92), bergshauptman i Finland; den bekante guldmakaren. Om honom se senast G. Bodman i *Lychnos* 1943.

⁴ Gyllenhaal, Leonard (1752—1840), entomolog. — Gahn, Johan Gottlieb (1745—1818), assessor i Bergskollegium. — Laxman, Erik (1738—96), prof. i St. Petersburg.

⁵ Klerck, Carl Natanael, nob. och baron af Klercker (1734—1817), överstelöjtnant 1777, slutligen general. — Branderhjelm, Karl Fredrik (1744—1804), kapten vid fortifikationen. — Råbergh, Carl, nob. Mannerskantz (1747—1817), löjtnant vid fortifikationen 1778, sedan major. — Nordencreutz, Jakob Magnus (1763—1834), löjtnant vid fortifikationen 1782, sedan överstelöjtnant. — Ehrenström, Nils Fredrik (1756—1816), artillerist, kapten i armén 1781, slutl. överste. — Ehrenström, Johan Albrekt (1762—1847), konduktör vid fortifikationen 1779; rysk-finsk statsman.

*hjel*m, Capitaine; *Råberg*, Lieutenant; *Nordencreutz*, Lieutenant, jeune homme qui montre les plus heureuses dispositions; les *Ehrenstrom*, dont le cadet *Mr. Albrecht* donne les plus grandes espérances, &c. &c.

*Dans la Mécanique.*¹

M. Bernhard Wadström, Surintendant de l'office du Contrôle. Il a voyagé en *Europe* avec beaucoup de succès, & a rapporté dans sa patrie, des connoissances profondes sur la Mécanique, & les Manufactures. Le journal de ses voyages, encore en manuscrit, contient un grand nombre d'observations judicieuses, & instructives. Il y a plusieurs habiles Mécaniciens en *Suède*, tels que, *von Kierstein*, *Mr. Uhr*, *Mr. Tideholm*, &c. &c.

*Dans l'Agriculture.*²

La *Suède* est peut-être le pays de l'*Europe*, où le goût de l'agriculture est plus généralement répandu. Le Gouvernement encourage par des récompenses, & des honneurs, ceux qui excellent dans cet art, le premier comme le plus utile de tous. Aussi on y compte un grand nombre d'agriculteurs, même dans les premières classes de la société. Nous en citerons quelques-uns des plus illustres.

Le Baron *Fock de Rabeck*, Chevalier de l'ordre militaire, que le Roi a créé à cause de ses talens pour l'Agriculture, & auquel il a confié le Gouvernement de la Province, où il possède ses biens.

Le Baron *Oxenstierna de Eka*, Membre de l'Académie des Sciences &c. a été fait Chevalier de l'ordre de *Wasa*, à cause des talens qu'il a développés pour l'art de l'Agriculture.

Af Sillen de Ryda, Conseiller honoraire de la Chancellerie, Membre du Parlement, & de l'Académie des Sciences. Il est l'inventeur de quelques machines pour l'Agriculture, & il a été fait noble à cause de son mérite.

Jean Alströmer de Höjentorp a voyagé en *Europe*, & a acquis dans

¹ Kirstein, Adolf Ulrik (1746—1806), slottsbyggmästare, major-mekanikus. — Uhr, David af (1734—1818), notarie i bergskollegium, brukspatron. — Tideholm, Anders (1736—1819), fortifikationsbyggmästare på Sveaborg.

² Fock, Jakob Constantin (1725—1803), till Råbäck, t. f. landshövding i Skaraborgs län. — Oxenstierna, Erik Gustaf (1725—96), till Eka. — Sillén, Georg Wilhelm af (1724—94), kansliråds n. h. o. v. 1771, till Ryda i Uppland. Han var ej ledamot av KVA. — Alströmer, Johan (1742—86). — De Bruce, Johan Fredrik (1755—89), till Ölanda i Västergötland, hovrättsråd i Göta hovrätt. — Rückersköld, Reinhold Galle (1726—87), advokattfiskal, till Stjärnsunds bruk. — Liljencrantz, Sven (1727—97), titulär landshövding 1775. — Engeström, Johan von (1743—1807), till Lina i Södertälje landsförs., prot.sekr. i krigsexpeditionen. — Fischerström, Johan (1735—96), ekonomisk skriftställare. — De Bruce, Anders (1723—87), landshövding i Nylands och Tavastehus län, ägde Johannisberg i Nyland. G. m. Hedvig Juliana Nordenskjöld. — Armfelt, Carl Gustaf (1724—92), till Laxpojo i Lojo sn, överste för Nylands inf.reg. 1780, slutl. generalmajor och landshövding. — Hisinger, Johan (1727—90), bergsråds titel, till Fagervik i Ingå sn. — Adlercreutz, Henrik Thomas (1732—1801), assessors titel, till Boe i Borgå sn. — Köhler, Anders Erik von (1728—1800), majors avsked, till Savijärvi i Sibbo sn. — Ögnelood, Johan Anders (1729—1804), kaptnens avsked 1771, till Kutila i Kalvola sn. — Gadd, Peter Adrian (1727—97), prof. i Åbo. — Liljeqvist (Lilljenqvist), Jonas Adolf, bergskommissarie i Finland 1757, tit. bergsmästare 1761, avsked 1786. — Nordenskjöld, Anders Johan (1738—96), majors avsked 1782, till Frugård i Mäntsälå sn. — Nordenskjöld, Ulrik (1750—1810), löjtnant vid Nylands inf.reg. Om hans koloniprojekt se E. W. Dahlgren i NTBB 2 (1915), s. 3—6.

ses voyages, beaucoup de connoissance sur l'Agriculture, & sur les Manufactures.

De *Bruce de Olanda*, Membre perpétuel du Parlement pour sa famille, & Conseiller du Tribunal de Justice.

Reukerskold de Stjernsund; *Liljencrantz de Hesselbyholm*, Gouverneur honoraire (!) de Province &c. *Von Engeström* Secrétaire du Roi au département des affaires militaires; *Fisherstrom*, auteur d'un dictionnaire oeconomique fort estimé pour son utilité, &c. &c. &c.

On trouve aussi plusieurs Agriculteurs illustres dans le Duché de *Finlande*; tels que, De *Bruce de Johannisberg*, Gouverneur de Province dans le district de *Tavastehus & Kymenegard*, &c. qui a avec peu de dépenses converti des marais stériles en des prairies fertiles. Il jouit d'une grande réputation dans sa Province.

Le Baron *Armfeldt de Laxpoio*, Colonel d'un Régiment d'Infanterie, & Chevalier de l'Ordre Militaire. La grande fortune dont il jouit l'a mis en état de porter à la perfection l'art de l'Agriculture dans ses terres. Il y a métamorphosé en champs fertiles, les collines pierreuses, & les marais, en prairies riantes.

Hisinger de Fagervik, Assesseur honoraire & Chevalier de l'ordre de *Wasa*. Il se fait bénir du peuple en lui procurant du bled, dans les années où la moisson n'est pas abondante. Il spéculé beaucoup sur le fer, dont il possède plusieurs fabriques, & nourrit une quantité de pauvres ouvriers dans son district.

Adlercrutz (!) de *Boe*, Assesseur honoraire, illustre par ses connoissances dans l'Agriculture, autant qu'intègre, & éclairé dans ses fonctions de Juge de Paix.

Von Kohler de Savierwi, Major honoraire, & Chevalier de l'Ordre Militaire.

Le Capitaine *Ogonloo*, qui n'est pas connu, autant qu'il mérite de l'être, dans la partie de la culture des terres.

Gadd, Professeur, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, auteur de plusieurs dissertations savantes sur l'Agriculture, & sur la Chymie.

Mr. *Liljequist*, Maître de Mines, a inventé plusieurs choses utiles pour les Agriculteurs, entr'autres, il a imaginé de bâtir un magasin à bled, de telle manière, que les rats n'y peuvent faire aucun dégât.

André Nordenskjöld de Frugard, Major honoraire, Membre du Parlement pour la famille de *Nordenskjöld*. Il est sur-tout connu par la manière dont il fertilise ses prairies. Il les met sous l'eau, afin d'y faire pourrir la mousse. La fonte des neiges qui se fait dans le printemps des collines voisines, achève de les engraisser, & après cette opération, elles acquièrent une vigueur étonnante. Il est le seul en *Finlande* qui ait adopté avec succès la manière merveilleuse dont les *Anglois* cultivent leurs prairies. Admirateur du célèbre *Linnaeus*, ce n'est point en vain spéculateur, qu'il cultive l'histoire naturelle, c'est pour en appliquer les principes à ses expériences d'Agriculture.

Ulric Nordenskjöld, Lieutenant, n'est pas moins distingué par ses connoissances dans l'art de la culture des terres, &c. que connu par les oppositions, & les revers qu'il a essayés pour avoir communiqué le projet que la *Suède* devoit avoir des Colonies hors de l'*Europe*.

Dans la Médecine.¹

Le Docteur *Beck*, Archiâtre, Président du Collège de Médecine, & Chevalier de l'ordre de l'Etoile Polaire. — Le Docteur *Murray*, Professeur à *Gottingue*, & auteur d'un ouvrage sur la *Matière Médicale*, qui lui fait beaucoup d'honneur. — Le Docteur *Schutzercrantz*, Archiâtre. — Le Docteur *Bergius*, Professeur. — Le Docteur *Hedenberg*, Archiâtre. — Le Docteur *Zetzell*, Assesseur. — Les Docteurs *Svenson*, *Hallman*, *Schultzenheim*, *Gahn*, *Weser*, Assesseurs. — Le Docteur *von Kohn* en *Westerogothie*. — Le Docteur *Ribbe*, Assesseur. — Le Docteur *Rosenblad*, Professeur à *Lund*. — Le Docteur *Hartman*, Professeur à *Abo*. — Le Docteur *Wedenberg*, qui a voyagé en *Europe* avec succès, pour se perfectionner dans sa profession, &c. &c. &c.

Dans la Chirurgie.²

Akrell, Directeur général du Collège de Chirurgie, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*. Il est beaucoup au dessus du célèbre Docteur *Hunter*, par ses opérations heureuses, par ses connoissances profondes en Chirurgie, & par son caractère de douceur, & de bienfaisance. — *Teel*, Directeur. — Le Docteur *Salomon*, Assesseur, & Médecin du Roi de *Suède*, qu'il a accompagné dans ses voyages.

Journalistes.³

Les Journalistes distingués à *Stockholm*, sont Mr. *Gorvel*, Assesseur, & Bibliothécaire; Mr. *Gustav Haldin*; M. *Rudin* & Co. Tous ceux-là excellent dans les traductions, & sont auteurs de plusieurs ouvrages estimés.

Dans les Beaux Arts.

Mr. *Rehn*, Intendant de la Cour, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, dessine les décorations avec goût & beaucoup d'élégance.

Mr. *Ljungberger*, Intendant honoraire de la Cour, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, Médailliste. Les Médailles *Suédoises* ont beaucoup de réputation en *Europe*, & les plus belles sont de sa main.

Mr. *Sergell*, Professeur, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, très-célèbre Sculpteur.

Mr. *Meyer*, Surintendant, & Chevalier de l'ordre de *Wasa*, célèbre pour la Fonte.⁴

¹ Bäck, Abraham (1713—95). — Murray, Johan Anders (1740—91). — Schutzer-crantz, Herman (1713—1802). — Bergius, Peter Jonas (1730—90). — Hedenberg, Anders (1737—98). — Zetzell, Per (1724—1802), assessor i Collegium medicum. — Svensson, Isaac (1726—95), stadsfysikus i Stockholm. — Hallman, Johan Gustaf (1726—97), livmedikus. — Schultzenheim, Carl Fredrik von (1745—1808). — Gahn, Henrik (1747—1816), amiralitetsläkare. — Weser, Daniel Ludvig (1743—84). — Coelln, Johan von (1725—1808), stadsfysikus i Lidköping och provinsialläkare. — Ribe, Carl, nob. Ribben (1734—1803). — Rosenblad, Eberhard (1714—96), med. prof. i Lund 1744. — Haartman, Johan (1725—87), med. prof. i Åbo 1765. — Wedenberg, Adolf Fredrik (1743—1828), livmedikus.

² Acrel, Olof af (1717—1806). Théele, Daniel (1744—95), överdir. för kirurgien 1772. — Salomon, Elias (1751—1808), livkirurg.

³ Haldin, Johan Gustaf (1737—1825), utgivare af Aftonbladet m. m., bemärkt svedenborgare. — Rudin, Per (1730—93), medarbetare i Stockholms-Posten.

⁴ Meyer, Gerhard (1704—84), konstgjutare.

*Dans la Peinture.*¹

Mr. *Roslin*, Professeur, & Chevalier de l'ordre de Wasa, célèbre pour les Portraits à huile. Etabli à *Paris*. — Mr. *Hall*, Peintre célèbre pour la Miniature, établi à *Paris*. — MM. *Kraft & Pasch*, Professeurs, Peintres pour les Portraits. — Mr. *Martin*, Peintre en Paysage. On espère qu'il parviendra avec le temps, par la force de son génie, & de son travail, à approcher son célèbre modèle, *Claude Lorrain*. — Mr. *Mallié*, Peintre d'Histoire, a perfectionné son talent dans le séjour qu'il a fait à *Rome*. — Mr. *Wertmuller*, peint des Portraits à huile, établi à *Paris*. — Mr. *Laurenzen*, Peintre en Miniature, établi à *Paris*. — Mr. *Hillerstrom*, Peintre, dont les Tapisseries ne cèdent en rien à celles des *Gobelins* de *Paris*. — Mr. *Hallblad*, Peintre, a trouvé l'art de transporter les vieilles Peintures sur de nouvelles Toiles, & de conserver leur coloris primitif. Il y a un *Francois* à *Paris*, qui a trouvé le même secret; mais il ne suit pas les mêmes règles. D'ailleurs l'Artiste *Francois* ne peut pas transporter les Peintures des Plafonds, comme le Sieur *Hallblad*.

Dans la Gravure.

Mr. *Frédéric Martin*, jeune homme plein de goût, qui paroît faire chaque jour de nouveaux progrès dans son art.

Mr. *Akrell*, fait des Globes qu'on préfère à ceux d'*Angleterre*.²

*Dans la Jouaillerie.*³

Mr. *Suther* à *Stockholm*, outre le mérite de sa profession, se connoît beaucoup en Tableaux, dont il a une collection estimée. — Mr. *Wirgman*, à *Londres*.

*Autres Amateurs célèbres.*⁴

Mr. *Johansen*, élève de *Rinnman*, a inventé une Composition chymique, avec laquelle il peint, sans couleurs, sur le fer poli, de jolis paysages,

¹ Mallié = Masreliez, Louis. — Laurenzen = Lafrensen. — Hallblad, Erik (1720—1814), målare och konservator.

² Akrell, Fredrik (1748—1804), gravör.

³ Suther, J. Per (1719—89), guldsmed i Stockholm. — Wirgman, troligen Petter Wirgman (1707—86), guldsmed i Göteborg och Alingsås; ej känt att han verkat i England.

⁴ Johansen, Christian (c. 1750—1813), ståletsare, direktör i Eskilstuna, elev hos Rinman 1776 (Forsstrand, Sven Rinman [1920], s. 42—43), svedenborgare; se även Lamm a. a., D. 2, s. 42. Gift 1788 med Beata Eleonora Lilliehöök af Fårdala (Elgenstierna, tab. 12). — Holmberg är troligen den Michael Holmberg, som även vistats i Ryssland på 1780-talet och som i Vet.akad.handlingar 1788 och 1792 skrev om ryssläder och rysstval (benäget medd. av fil. dr. S. Rönnow). — Casperson, okänd. — Scharff, Florentin (1734—99), mekaniker i Eskilstuna, direktör. — Haut = Haupt, Georg (1741—84), ebenist. — Fuhrloo, okänd. — Frigel, Per (1750—1842), sekreterare i Statskontoret, tonsättare. — Stenborg, Carl (1752—1813), sångare. — Zander, Johan David (1753—96), tonsättare. — Nessen, okänd. Sidenblad, Urmakare i Sverige i äldre tider (1918), omtalar s. 17 f. tre urmakare med namnet Adamson, som skulle kunna vara identiska med den ovannämnde. Uppgift om Parivisvelse saknas dock för alla. — Schultz von Ascheraden, Carl Gustaf (1743—98), minister i Haag 1783. — Piper, Peter Bernhard (1723—99), överste i armén 1783. — Nordenskjöld, Otto Henrik (1747—1832), överstelöjtnant vid amiralitetet 1781, slutligen viceamiral och friherre. — Rosenheim, Johan von (1725—1803), överstes karaktär 1781. — Numers, Fredrik Adolf von (1745—92), överstelöjtnant i armén 1781, RSO dock först 1789, landskapsmålare. — Bilang, Jakob Johan von (1740—1803), kaptens avsked och RSO 1773. — Lenck, Harald Jakob (1723—1806), ryttmästares avsked 1752, RSO, till Hönsäter i Västergötland. — Linnerhjelm, Jonas Carl (1758—1829).

& des fleurs, avec une netteté & une imagination surprenantes. Il est unique dans son genre:

Mr. *Holmberg*, génie inventif, actuellement à *Londres*. — Mr. *Casperson*, qui a inventé plusieurs instrumens de Chirurgie: il est établi à *Londres*. — Mr. *Scharp* à *Eskilstuna*, fameux pour la trempe de ses Rasoirs, qu'on estime plus que ceux d'*Angleterre*. — Mr. *Haut* rassemble de bois de diverses couleurs, de manière que l'oeil trompé, les prend pour de belles peintures: on ne trouve point son pareil en *Angleterre*, encore moins dans les autres pays de l'*Europe*. — Mr. *Fuhrloo*, Menuisier de son Altesse Royale, Mgr le Prince de *Galles*.

Ce qui paroîtra bien étrange, en lisant cette liste, ce sera de n'y trouver aucun Musicien *Suédois*, dont les ouvrages soient imprimés; quoiqu'il y en ait plusieurs qui ont beaucoup de goût pour la Musique, M. M. *Frigell*, *Stenborg*, *Sander*, &c.

Il ne faut pas oublier de dire que les meilleurs Horlogers de *Paris* sont deux *Suédois*, MM. *Nessen* & *Adamson*. Il en est de même à *St. Petersbourg*.

Outre les Savans & Artistes de profession, on en trouve plusieurs parmi la Noblesse, qui les cultivent par goût, & par une inclination naturelle, sans avoir d'autres motifs, que de suivre leur penchant. On peut mettre de ce nombre:

Le Comte *Charles Fr. Sheffer*, Sénateur, ci-devant Gouverneur du Roi de *Suède*, Chevalier Commandeur des ordres du Roi, & Membre de plusieurs Sociétés Royales, &c. non moins distingué par des talens aimables, que par les qualités du cœur. Il écrit aussi purement le *François*, que s'il eut été né, & élevé en *France*. *Voltaire* a dit quelque part, qu'il faut toute la vie d'un homme, pour bien apprendre sa langue maternelle. Combien donc il est plus glorieux de posséder parfaitement une langue étrangère!

Le Comte *Ehrensward*, Amiral, & Chevalier de l'Ordre Militaire, a un talent particulier pour l'Architecture, & une imagination unique pour le Dessein.

Le Baron *Schultz von Ascharaden* (!), Ministre Plénipotentiaire, &c. écrit comme *Tacite*, & dans un Latin très-pur.

De Piper, Lieutenant Colonel, & Chevalier &c. fait avec la plume des desseins qui imitent la gravure.

O. Henri Nordenskjold, Lieutenant Colonel dans la marine, & Chevalier des ordres militaires de *Suède*, & De *France*, dessine au pinceau des plans qu'on diroit gravés en taille douce.

Rosenheim, Colonel honoraire, & Chevalier de l'Ordre Militaire, excelle à peindre en pastel.

De Nummers, Major & Chevalier de l'Ordre Militaire, excelle à dessiner des paysages au crayon.

Mr. *Bylang*, Capitaine, & Chevalier de l'Ordre Militaire, sculpte supérieurement en ivoire.

Lenk de Honsater, Chevalier, &c. peint de très-jolis paysages à l'huile.

Linderhjelm, Secrétaire du Roi, a un talent admirable pour peindre les armoiries.

On peut voir par ce catalogue combien la *Suède*, qu'on croit si peu avancée pour les Sciences, & pour les Arts, est cependant fertile en hommes illustres. Encore combien de noms n'auront pas échappé à notre correspondant, qui étant depuis quelque tems absent de sa patrie, en aura pu oublier! Nous avions donc raison de dire que les lumières ont pénétré jusques dans les glaces du Nord.

Professor Seved Ribbing.

Till hundraårsminnet.¹

Av Bengt Hildebrand.

I början av detta århundrade höll en professor från Lund under en vecka föredrag om följande fyra ämnen: 1) Maria Stuart; 2) Ling och den svenska gymnastiken; 3) Struphuvudets byggnad och talet, samt 4) Agravrörelsen. Det torde icke vara lätt att endast efter dessa så olika ämnen ange den fakultet, till vilken föredragshållaren hörde. Avslöjar man, att det var medicine professorn vid Lunds universitet *Seved Ribbing*, får saken sin naturliga förklaring. Ty Ribbing var en sällsynt mångkunnig man och fick även yttre erkännande som sådan. Sin medicinska grad tog han i Uppsala, Glasgows universitet i Skottland gjorde honom 1901 till juris hedersdoktor. Och vid Lunds universitets 250-årsjubileum 1918 fick han den teologiska doktorshatten — teologien var ett av hans huvudintressen. Han kunde väl ha förtjänat också den filosofiska lagern, ty han var lika mycket humanist som medicinare. När man till hundraårsminnet av hans födelse vill söka teckna hans bild, sker det emellertid framförallt därför, att han var en stor människa.

Seved Ribbing tillhörde en av de äldsta bland Nordens ännu levande adelssläkter, nämnd redan vid 1200-talets slut och med

¹ Radioföredrag (»En doktor i tre fakulteters») den 17 febr. 1945 (hundraårsdagen av S. R:s födelse). Om Ribbing och det Ribbingska hemmet på Spoletorp i Lund finns redan en rik litteratur, varav bl. a. må nämnas: Karl Hjalmar Lundgren, *Seved Ribbing* (1921); Elis Essen-Möller, *Seved Ribbing och Jacques Borelius* (i *Under Lundagårds kronor*, 2, 1921); dens., *Professor Seved Ribbing* (i *Julhälsning från Lunds lasarett* (1944), s. 3—7; Bengt Hildebrand, *Seved Ribbing* (Lundagård, 2, 1921, nr 2, 18 febr., s. 6 f.); dens., *Seved Ribbing* (i *Skåne, årsbok*, 1930, s. 3—14); Gustaf Petréén, *Lunda-medici och några andra* (1943), s. 21—31; dens., *Seved Ribbings hundraårsdag* (Sydsv. Dagbl. Snällposten 16 febr. 1945); K. J. Otto af Klercker, *Till 100-årsdagen av Seved Ribbings födelse* (Lunds Dagblad 16 febr. 1945); Hedvig af Petersens, *Spoletorp* (i *Från gamla skånska hem*, 1926, s. 297—311); E[lisabeth] K[uylenstierna]a-W[enst]er, *Professor Seved Ribbings hem* (Idun, 29, 1916, nr 32, 6 aug.); Elisabeth Hjelmqvist, *Maria Ribbing †* (Sveriges K. F. U. K. 1910, nr 9); Eva Reuterskiöld, *Maria Ribbing* (Hemmets kalender, 15, 1911, s. 65—73); Sigurd Westman, *En kristen kulturpersonlighet — Maria Ribbing* (Febe, 29, 1915, s. 52—74). — För värdefulla muntliga upplysningar tackar jag gymnastikdirektören fröken Estrid Ribbing, Lund, och arkivarien Daniel Almqvist, Stockholm.

säker ätteledning från 1400-talets mitt. Hans fader var kammarherre och expeditionssekreterare i Ecklesiastikdepartementet. Även modern hette Ribbing och var syster till filosofen professor Sigurd Ribbing i Uppsala. Seved Ribbings fädernegren härstammade från det sörmåländska Österby i Rekarne, en släktgård om vilken hans eget familjearkiv gav upplysningar ända ifrån 1399, från drottning Margaretas och Eriks av Pommern tid.¹ Själv växte Seved Ribbing upp som Stockholmsbarn på Södermalm. Det berättas, att när han läste till konfirmation, sade en av de enligt tidens sed åhörande mödrarna, som satt i rummet bredvid, till en annan: »Det skulle vara bra roligt att se denne Seved Ribbing, som ger sådana underbara svar.» »Ack», hette det, »det är ingenting att se, det är en liten ful, rödhårig gosse» — den svarande var Ribbings mor. För den, som mött Seved Ribbing huvudsakligen på hans äldre dagar, blir minnesbilden väsentligt olika. Han hade en liten tunn gestalt, gick på gatan något framåtlutad med hastiga steg, klädd i en enkel kort rock eller en ulster och på huvudet ofta en skärmbeprydd resmössa av urmodigt snitt. Men när håret vitnat till rent silver och man såg in i det högintelligenta ansiktet med dess kloka, genomgoda ögon och hörde den fasta stämman, fick man intrycket, att han var vacker. Hans drag voro delvis tunga och överdrivet stora, men det ädla huvudet med sin skarpt skurna profil var imponerande. Hans son, professor Lännart Ribbing, som var antropolog, sade en gång: »Om någon efter flera hundra år skulle hitta min fars skalle i jorden, skulle han av dess utseende förstå, att den måste ha tillhört en märklig man.»

Tidigt kom Seved Ribbing i beröring med Sveriges ledande kulturpersonligheter. Han tillhörde den krets, som samlades kring Fredrika Bremer på Årsta och det var den stora författarinnan, som där sammanförde honom med den, som blev hans livs trofasta följeslagarinna, Maria De Vylder,² dotter av en belgisk språklärare och dennes svenska hustru. Maria Ribbing, som varit lärarinna vid Högre lärarinneseminariet,³ hade en ovanligt klar intelligens och var en hjärtevarm och dugande människa. Hon är en oskiljaktig del av sin makes liv och spelade en huvudroll i deras gemensamma hem — därför skall hon också nämnas här. Sedan Ribbings examina voro klara och han tjänstgjort vid bl. a. Serafimerlasarettet, blev han

¹ Jfr B. Hildebrand, Esbjörn Blåpanna och hans arvingar. Medeltidsstudier kring handlingar i Ribbingska huvudmannarkivet (Personhist. tidskr. 1934, tr. 1935), s. 5 ff.

² Jfr även Fredrika Bremers brev, saml. o. utg. av Klara Johanson o. Ellen Klemman, 4 (1920).

³ Jfr B. Hildebrand i Kungl. Högre Lärarinneseminariet in memoriam (1943), s. 36—38.

1872 läkare vid länslasarettet i Simrishamn. Ribbing sade senare själv, att för att ha full livserfarenhet bör man ha bott någon tid i en småstad. Att han växte fast vid det skånska Österlen och där blev högt uppskattad berodde tillika på att han, ehuru huvudstadsbarn, hade del i dessa trakters jord. Han ägde som fäderne arvelott ett stycke av Östra Glimminge, Ulfstandsättens och Rosencrantzarnas urgamla jordegendom kring Glimmingehus. Härmed följde också, att Ribbing alltid livligt intresserade sig för jordbruk och lantbefolkning och även själv tog aktiv del i hithörande arbeten. En av Skånes stora jordbrukspampar¹ har berättat mig, hur Ribbing suttit vid hans sjukbädd och diskuterat lantbrukshållning och kreatursavel »som en gammal lantbrukare». I förteckningen över Ribbings talrika tryckta skrifter — en upplysande spegel av hans livs intressen — finner man därför också helt naturligt som en av Föreningen Heimdals folkskrifter ett hans inlägg från 1894 »Om lämpliga reformer i den svenska landtbefolkningens kosthåll».

I oktober 1879 utbytte lasarettsläkaren i Simrishamn sin tjänst mot professuren i barnsjukdomar i Lund och flyttade till Skånes andliga huvudstad. Han inköpte då den gård, vars namn blev ryktbart genom hans hem, det vita Spoletorp, vid denna tid ännu beläget vid landsväg i Lunds utkanter. Huset står numera endast delvis kvar, men det stora stenhus, som ersatt dess plats vid den lundensiska Spolegatan, har i namnet Ribbinggården rest ett äreminne över sin föregångare. Det gamla Spoletorp låg i en underbart vacker trädgård med stora valnötsträd och bokar, på vårarna rikt blommande vita fruktträd och en lång kantlinje av praktfulla syrener med violetta klasar samt på sommaren också ett präktigt jordgubbsland. Det var ålderdomligt, med grön vattentunna, en gammal, pinglande klocksträng och saknade yttre dörrskylt — den behövdes ej — alla kände professor Ribbings Spoletorp. Längre bevarade Seved Ribbing här även sin aktiva lantbruksentusiasm, arrenderade åkrar, födde kreatur, hade stall och körde under sin lantpraktik egenhändigt häst och vagn. Han var även en historiskt intresserad hästkännare och hade i sitt rika bibliotek en engelsk bok med titeln »The horse in history». När Spolegatan vid sekelskiftet stensattes och Spoletorp inrangerades i stadsplanen, bevarades i alla fall länge professors stall.

Seved och Maria Ribbings Spoletorp blev ett av den sydsvenska universitetsstadens starkaste livscentra. Det karakteriserades i första hand därav, att där fanns något, som låter sagolikt i världskrigens och kristidernas dystra epok, nämligen det, som med ett gammalt

¹ Överhovstallmästaren frih. Hans Otto Ramel, Övedskloster.

stolt och vackert uttryck kallas öppet bord. Ribbing hade en mindre förmögenhet samt inkomsterna av professur och praktik och uträttade härmed vida mer för andra än mången med större inkomster. Ett öppet bord fanns på Spoletorp ständigt, hela året om och i alla år. Dit kommo av mycket skilda anledningar alla sorters människor, höga och låga, världsliga och ovärldsliga. Mest kommo besökande i vardagslag och i mindre antal åt gången. Middagsätande i mondän mening var något högst fjärran från familjen Ribbing. Men Spoletorps ännu bevarade gästbok vittnar om celebra resande: medicinska Nobelpristagare, engelska biskopar och kyrkohistoriker, amerikanska eller franska ledande personer inom den kristna världsstudentrörelsen, nordiska storheter som Björnstjerne Björnson eller Christina Nilsson. I vardagslag kunde galleriet vara mycket varierande. Där såg man folkhögskolelärare från Sverige eller Danmark, där voro missionärer, studenter av olika kulörer, både konservativa och radikala, medicinare, humanister och teologer, där voro allmogemän och skolpojkar, släkt, vänner och bekanta och släkts, vänners och bekantas barn och barnbarn. Alla måltidstimmar voro flyttbara och att antalet kuvert i sista stund kunde bli t. ex. tio mer än beräknat var inte så ovanligt. Professorskan Ribbing sade: »Det går tack vare mina snälla tjänarinnor.» Och dessa, som voro tre med mamsellen Anna i spetsen, hade givetvis sin stora andel i vad som presterades. Men att det hela ändock sammanhölls utan splittring, jäkt och oro berodde i främsta rummet på de två huvudpersonerna, på Seved och Maria Ribbings överlägsna personligheter.

Det är alltid svårt att ge eftervärlden en riktig bild av den, som en gång varit en levande människa. Och Seved Ribbing var levande som få. Om man karakteriserar honom som aristokrat eller demokrat kan på ett sätt vara likgiltigt, ty han var bådadera. Män av Ribbingarnas namn ha suttit i rikets och statens råd från 1300-talets slut till Gustaf V:s tid. Själv hade Seved Ribbing den naturliga ledigheten hos ättlingen av gammal stam, ytterligare utvecklad under läkarens ständiga beröring med människor av alla slag. Han behövde inte göra sig till för att imponera — det föll honom inte in att hävda en värdighet, som var medfödd och som alla kände och alla böjde sig för. Oändligt beläst, mycket berest både in- och utrikes och verkligt språkkunnig var Seved Ribbing med sitt älskvärda sätt, sin myndiga stämma och sin stora lätthet att tala en ytterst representativ man. Också var han 1899—1904 universitetets prorektor och 1904—1907 dess rector magnificus med den äran, tillika ledamot av landsting och kyrkomöte. Men denne det offentliga livets man var samtidigt

djupt och brett mänsklig och folklig. Hans älskvärdhet var aldrig enbart form, den fylldes helt av hans samtidigt framvällande inre godhet. Ingen, vem det vara månde, kunde undgå att jämte vördnad känna förtroende och välbefinnande i hans samvaro. Hans lärjungar bland läkarna ha vittnat om det intryck han gjorde vid ronden i en sjuksal. Det spända eller oroliga i patienternas ansikten försvann allteftersom han gick från säng till säng, lyssnade, talade, tröstade och hjälpte. För Seved Ribbing var patienten aldrig blott ett abstrakt »fall» utan levande, sjuka människor, som behövde läkedom. Ribbing tog initiativ till det hem för obotligt sjuka, som nu bär hans namn, Ribbingska sjukhemmet i Lund. Han hade även privat en ofantlig praktik. Hans arbetsamhet och tjänstvillighet hade inga gränser. Hans godhet, tålmod och fulländade takt och den levande kraft, som utströmmade i ständiga vågor från hans personlighets rikedom, kunna icke beskrivas så som de upplevdes. Men många leva ännu att vittna därom. Han gick omkring och botade sjuka kan man i sanning säga om Seved Ribbing. Och denna sjukdom kunde vara av mycket olika slag. Riksbekant är hur han i otaliga fall botade »kassafeber» hos hjälpsökande studenter och därvid lät det regna över både rättfärdiga och orättfärdiga, ledd av sitt outrotliga inre behov att hjälpa. Författaren Birger Mörner har skildrat,¹ hur han en gång fick Ribbings namn på en ganska stor växel och vid utgåendet ansåg sig böra säga, att han skulle använda pengarna för en man, som, sade han, »professorn kanske inte vill hjälpa» — det var August Strindberg. »Varför kom ni då till mig», sade Ribbing. Mörner svarade: »Därför att jag hade ingen annan att gå till och han här det så svårt.» Då, skriver Mörner, stod Ribbing framför mig och det lyste kring hans ögon, när han sade: »Tack, min gosse, att ni tänkte på mig.» Ribbing hade en utomordentlig förmåga att i ett samtal ge den och dem, som han talade med, det riktiga intrycket, att just nu voro de föremål för hans intensiva, kärleksfulla intresse och att detta omfattade hela deras person, deras egen gärning och deras närvarande eller frånvarande kära. Ribbings aristokratiska läggning visade sig samtidigt i att han vid samtal med personer gärna omedelbart förde talet in just på deras livsområden och intressen och inte gärna självbiografiskt blottade sitt inre.

Ribbing talade gärna men han kunde i lika hög grad lyssnandets konst. Emellertid voro alla glada att höra på honom, ty hans konversation var sällsynt medryckande. Hans rika erfarenheter och

¹ B. Mörner, Seved Ribbing och Strindberg (i Stockholms Dagblad 6 mars 1921).

SEVED RIBBING.

världsvana samverkade här med hans kosmopolitiska läggning och vidsträckta läsning. Han var lika hemma i böckernas värld som i det praktiska livet. Han läste alltid och överallt, varhelst ett tillfälle gavs, och han hade det mest fenomenala minne. Hans beläsenhet sträckte sig vida utöver medicinens gränser. Han tillhörde en naturvetargeneration, som ännu var antikt-klassiskt bildad och sitt Nya testamente kunde han studera också på grundspråket. Hans läste mycket vitterhet, både klassisk och modern litteratur, framför allt engelsk. Det anglosachsiska intresset, kanske ett arv från Fredrika Bremers krets, var påtagligt hos honom. Han torde i Sverige varit en av de bästa kännarna i sin generation ej blott av engelskt liv och tänkesätt utan också av amerikanskt. Skulle man i något avseende beskylla Ribbing för bristande uppmärksamhet mot människor, så har det uteslutande berott på den lockande närvaron av en bok. En av slottsfruarna i Skåne¹ lät alltid omsorgsfullt plocka undan eventuell bordslektyr före Ribbings sjukbesök hos hennes make för att hon ej skulle riskera att gå miste om något av det personliga samtalets tjusning. Ribbing läste på det rätta sättet, så att han upplevde böcker

¹ Framlidna friherrinnan Anna Gyllenkrok, född Reenstierna, Björnstorp.

och författare. Det låg därför aldrig något dött eller torrt över hans sätt att ösa ur denna minnesskatt. Hans djupa och källfriska humor och livliga spiritualitet gjorde hans berättelser än mer levande. Han kunde citera allt mellan himmel och jord — Shakespeare och Goethe, sjömansvisor från 1850-talets Stockholm, gravverser från rokokon och annat, som fastnat i hans outslitliga minne. I vilken missroman som helst kunde han hitta guldkorn och berätta historier och anekdoter, som förlängde livet med många goda, glada skratt. Ofta berättade han om barndom och ungdom, om sina fastrar på Kråkenäs vid Växjö, om den store Livingstone, hans ungdoms idol, om Macaulay i Indien, Walter Scott, general Gordon, Florence Nightingale eller något annat av de tusen ämnen han kunde dra på tal. Alltid gick man från honom rikare. Han hade i sin humor mycket av det Dickenska. Ribbing beundrade det engelska herrefolket, dess sunda syn på tillvaron, den praktisk-humanitära verksamhetslusten och den världsfamnande organisationsförmågan, särskilt inom kolonialväldet. I sin egen anspråkslöshet, sin gränslösa yttre enkelhet och frihet från alla lyxvanor, hade han drag av puritansk karaktär. Vidsynt som han var led han mycket av det första världskrigets lössläppta hat- och förtalsexcesser. Han avskydde över huvud fanatism och småaktig partibundenhet. Det var väl därför som han endast mycket måttligt intresserade sig för inrikespolitik. De i partibundenheten bottnande, ofta konstlade skrankorna fann han löjliga, särskilt på det kommunala arbetsfältet. Själv moderat stadsfullmäktig frågade Ribbing en gång en liberal kollega: »Kan du erinra dig, att vi i någon kommunal fråga någonsin varit av olika mening?» Den tillfrågade¹ svarade med en glimt i ögat: »Jo, en gång, ifråga om mjölkpriset!» Det är karakteristiskt för Ribbing, att han direkt uttalade, att varje samhälle har gott av att inom sig hysa en del medborgare, som väl fullgöra sin medborgarplikt med t. ex. att rösta men som inte ta någon framträdande del i partistriderna. De kunna, menade han, möjliggöra samarbete och vänskapligt umgänge mellan män av skilda läger. Ribbing var varm nykterhetsvän och nykterhetstalare men han var aldrig löftesbunden absolutist, ehuru han icke smakade sprit och endast någon gång drack ett glas vin. Han rökte för övrigt ej heller. Men han var fri från all påträngande propaganda och ogrannlaga agitation. Försonlig till sin läggning förstod han kompromissens betydelse; endast när andliga värden stodo på spel, kunde han vara oböjlig. Samtidigt mäktade han avvärja intolerans. När någon i stadsfullmäktige i Lund en gång ville förvägra arbetarnas läslokal kommunalt

¹ Framlidne fil. doktor Nils Lundahl i Lund.

bidrag, emedan där hölls socialdemokratiska tidningar, kom Ribbing med den dräpande repliken: »Vad som får tryckas i Sverige, kan läsas i Lund.»

Seved Ribbings egen tryckta produktion är stor. Han var en lärd man, men han hade inte den vetenskaplige specialistens läggning, därtill var han alltför mångintresserad. Hans medicinska huvudarbeten äro av praktisk art: hans för alla läkare bekanta recepthandbok, hans framställning av »Våra barns fostran och vård», hans handbok för livförsäkringsläkare. Mest blev han känd genom ett annat verk. Under 1880-talet gingo skönlitteraturens unga författare till storms mot hävdvunna värden och satte alla problem under debatt, däribland också sexualfrågorna. Ribbing var skarpsynt nog att förstå, vad det skulle betyda, om även den medicinska sakkunskapen fick ett ord med i laget. Så höll han sina bekanta tre föreläsningar, som under titeln »Om den sexuella hygien och några af dess etiska konsekvenser» trycktes år 1888. Boken har utgått i flera upplagor och översatts till flera utländska språk än någon annan svensk medicinsk skrift — inalles 35 upplagor på 8 språk. Den gjorde Ribbings namn vida känt även utrikes. Man ser detta arbete, som givetvis var tidsbetonat som alla böcker, ibland felbedömt. Det ville vara, var och kunde ej vara annat än ett diskussionsinlägg på ett betydelsefullt men så ömtåligt och svårbehandlat område, att diskussion där alltid kommer att fortfara. Men det har en ovansklig förtjänst ej blott i föreningen av manlig öppenhet och själslig finess utan ej minst däri, att det innebar en pionjärgärning av stora mått. Det fordrades på 1880-talet direkt mod av en universitetslärare att till offentlig dryftning upptaga sexualfrågan, och därför bildar Ribbings skrift epok. Han fick i dessa spörsmål tusentals brev, som han personligen besvarade efter noga övertänkande, varpå han förstörde frågobrevet och egenhändigt lade svarsbrevet i lådan.

Genom såväl sin professur — från 1888 lärostolen i praktisk medicin — som de nämnda föredragen framstår Ribbing som en betydande lärare. Men han var det än mer. Han hör till dem, som från början stödde, hjälpte och arbetade för både folkhögskolorna och den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten. Han gick här själv i spetsen genom en intensiv insats som föreläsare. Hans oerhörda receptivitet underlättade hans arbete, liksom hans glänsande framställningskonst. Han talade som föreläsare i långa, klingande perioder, nästan alltid utan koncept och kom såväl härigenom som genom sitt fängslande sätt att ta på ämnet i en omedelbar och stark kontakt med åhörarna. Självfallet blev han även på samkväm efteråt

den givna medelpunkten för de närvarande. Hans andliga läggning och mångsidighet för tanken till hans fränder i farmoderns släkt, Emanuel Swedenborg och Benzelierna. Lika populär var Ribbing som nationsinspektör vid universitetet. Det är kännetecknande, att han sin första kväll som sådan talade till studenterna om harmoni. Vad som därvid särskilt gjorde intryck var, att den godhet och vänlighet, som utstrålade från honom, just bar harmoniens säkra prägel.

Frågar man sig varifrån en människa som Seved Ribbing med sin oerhörda arbetsintensitet tog kraften till att utföra en livsgärning av större mått än de flestas, så kan svaret varieras. Man kan peka på hans utan tvivel starka fysik, hans sunda levnadssätt och lyckliga förmåga att sova var och när och hur som helst — på en station, ett järnvägståg eller annorstädes — för att sedan med friskt mod hasta till nästa uppgift. Man kan också peka på den outrotliga optimism, som var ett med hans väsen, och som intet kunde knäcka. Men han hade även kraftkällor av annat slag. Seved Ribbing var en djupt religiös personlighet. Denna hans religiositet, hans kristendom, var av manligt slag, kraftigt förtröstansfull, med manlig ömhet mot andra men utan all sentimentalitet och talande genom exemplet, ej genom missriktat eller påträngande nit. Ingenting synes mig bättre återgiva hans centrala livsprogram än titeln på ett av hans föredrag: »Nyckeln till livets konst: att tjäna». Och Ribbing levde som han lärde. Ingen, som sett det brinnande exempel han gav på, vad ett människoliv kan rymma av verklig rikedom och av helande, läkande, botande kraft inför lidande och nöd — andlig, ekonomisk eller kroppslig — kan någonsin förgäta, vem Seved Ribbing var och hurudan han var, vad han betytt och vad han uträttade. Här stod hans maka, Maria Ribbing, ständigt vid hans sida som en lika stor människa och trofast hjälp, ända till dess han 1910 hade sorgen att mista henne.

Det kom en dag, då även en så levande människa som Seved Ribbing själv lämnade oss. Det var i februari 1921. Döden fullbordade snabbt sitt verk. Sin sista förmiddag hade han bevistat en gudstjänst. På hans skrivbord låg utkastet till ett fosterländskt föredrag. Och hade han ej själv drabbats av sjukdom, skulle han ha gått på sjukbesök. Dessa drag karakterisera honom. Han var visserligen en skröplig människa också han. Men han byggde av människolivets skröpliga material en stor och härlig byggnad: sitt livs exempel, en kärlekens och barmhärtighetens gåva till medmänniskorna. Vid hans

död skrevs en vacker dikt,¹ som förtjänar att citeras i första och sista strofen:

Hjärtat låg i hans hand och hjärtat låg på hans tunga,
öppen och varm var hans blick, öppen för allt var hans famn.
Åldringens lisande vän och en ledande vän för de unga,
solsken och ro blev med ens, nämndes ock endast hans namn.
Lyckan strålade fram och lyckan städse skall sprida
över hans verk och hans bild minnets förklarande glans,
Ty hur än världen är mörk och hur tunga skuggorna skrida,
stärkande ljuskraft skall gro fram ur en gärning som hans.

Seved Ribbing förblir en av de följeslagare, som alltjämt levande gå vid vår sida, en ljusgestalt på vägen.

¹ Alfred Fjelner, Vid Seved Ribbings bår (Sydsvenska Dagbladet Snällposten 19 febr. 1921).

Georg Silfverström och Carl Ulrik Leijonmarck och deras samlingar i Kammarkollegiet.

Av Åke Kromnow.

I Kungl. Kammarkollegiets bibliotek i Stockholm, förvarat i det sydligaste av det gamla kungshusets båda rundeltorn på Riddarholmen, finns en avdelning, som i bibliotekets realkatalog betecknas med signum Å I och titeln »Allm. lag- och författningssamlingar m. m. Helt eller delvis handskrivna»¹. Redan avdelningens bokryggar vittna om bandens relativt höga ålder. Volymerna äro i regel bundna i pergament och försedda med påskrifter och signa av omisskännlig 1700-talstyp. Bläddrar man här och där i dem, finner man, att de innehålla avskrifter av lagar och förordningar av skilda slag, alltifrån medeltida stadgor och påbud, såsom »K. Magnus Ladulås stadga» och »Gårdsrätter H:r Magnusa Konungh», till allehanda kungliga plakat och resolutioner i ekonomiska och kamerala angelägenheter från 1700-talet.² Att författningssamlingar av detta slag ha sin plats i kammarkollegiets ämbetsbibliotek är ju naturligt. Mera undrande blir man, då man i en och annan av volymerna även finner avskrifter, sådana som S:ta Birgittas ~~bön~~, i upppteckning sänd till sonen, lagman Birger Ulfsson i Närke, och det omdiskuterade kärleksbrevet av 1498 från vadstenanunnan Ingrid Persdotter till hennes älskade, väpnaren Axel Nilsson. I ett annat av banden påträffar man den av kammarrådet E. Pehrzander för forskningen presenterade avskriften av 1608 års kyrkolagförslag, ett fynd, som av Hjalmar Holmquist betecknats som ett av de viktigare, som under de senare åren gjorts till den svenska kyrkans historia.³ Att dessa sålunda beaktansvärda avskrifter icke gjorts för kollegiets räkning är tydligt. Hur ha då volymerna kommit i kollegiets ägo och vilka äro personerna bakom dessa samlingar?

¹ Ett kronologiskt register över avdelningen är under utarbetande av förste amanuensen i kammarkollegiet Nils Edling.

² Bland avskrifterna finnas även enstaka koncept- och originalhandlingar.

³ HT 1933, s. 126, not 1. Om detta och vadstenabrevet se mera nedan, s. 000.

En närmare undersökning skall visa, att i stort sett hela den nämnda avdelningen Å I samt en betydande del av kollegiets övriga författningstryck (avd. Å II) härröra från de båda tjänstemännen i kammarkollegiet kammarrådet Georg Silfverströms (1701—1752) och vice presidenten Carl Ulrik Leijonmarcks (1737—1815) samlingar.¹ Dessa bestå i sin tur av delar av äldre samlingar, till vilka namn sådana som Örnhielm och af Botin kunna knytas.

Georg Silfverström föddes den 21 mars 1701 som son till kammarrådet Johan Silfverström och hans andra maka, Altea de Besche, dotter till brukspatronen på Forsmarks bruk i Uppland Georg de Besche och sålunda syster till ägaren av Forsmarks rika bok-, konst- och vapensamling, Georg de Besche d. y.²

Hörande till en släkt, som i likhet med så många framträdande svenska borgarefamiljer på 1600-talet på en gång räknade tyska anor och nära anknytning till Stora Kopparberget och Falu stad, hade redan Georg Silfverströms farfader, Johan Otto, adlad Silfverström år 1666, blivit svensk ämbetsman.³ Faderns kammarrådsbefattning torde närmast ha givit den unge Georg Silfverström impulsen att år 1719 inträda i kollegiets tjänst som extra ordinarie kanslist.⁴ Den 9 juni 1722 antogs han till skrivare i reduktionskansliet och beträdde därmed den bana, som han skulle bli trogen till sin död.⁵ Ett par år senare, den 15 januari 1724, blev han även kanslist i riksens nybildade kommission över reduktions- och kammarverken, för att fyra år senare förordnas att tillsammans med en annan tjänsteman upprätthålla befattningen som kommissionens notarie.⁶

Några år senare, 1733, sökte Silfverström den ledigblivna tjänsten som aktuarie och registrator i reduktionskansliet och återopade därvid bl. a. sina »nu i 12 års tid vid reduktionsverket både såsom kancellist och notarius gjorda tjänster med ringa villkor men med hopp om förbättring».⁷ Han erhöll också tjänsten den 1 mars s. å. och blev dess siste innehavare. Lönen var alltfjämt dålig — som aktuarie hade han endast 400 d. smt. per år — och med hänsyn härtill

¹ Tryck tillhörande Leijonmarcks samling påträffas också i andra avdelningar i kollegiets bibliotek.

² Georg Silfverström skrev sig själv Silfwerström.

³ Om Johan Otto Silfverström se K.-G. Hildebrand, Falu stads historia 1641—1687 (1946).

⁴ Befordringsakt 1740 ²⁸/₄—²⁷/₁₁, KA.

⁵ Kammarkollegiets prot. 1722 ⁹/₆, fol. 2051, kammarkollegiets arkiv (KKA). Jfr A. Munthe, P. M. ang. reduktionskansliet (juni 1931), s. 9, RA:s ämbetsarkiv. Silfverström själv uppger i nyss anförda befordr.akt, att han blev skrivare i reduktionsverket redan 1721.

⁶ Anförd befordr.akt och A. Munthe, P. M. ang. riksens ständers kommission över reduktions- och likvidationsverken (juli 1931), s. 10 f och 12, RA:s ämbetsarkiv.

⁷ Befordringsakt 1733 ¹/₃, KA.

beviljade K. M:t honom år 1739 på riksdagens förord ett årligt löne-tillägg av 300 d. smt.¹ Såväl 1734 som 1738—39 års ständer anbefallde Silfverström i Kungl. Maj:ts åtanke vid någon »anständig öppning» i förvaltningen. Icke desto mindre sökte han år 1740 för-gäves befattningen som inspektor i kammararkivet.² I en skrivelse till Kungl. Maj:t i samband härmed framhöll han, att han »vid ett obeständigt verk offrat sina bästa ungdomsår».³

Den 31 januari 1744 utsågs Silfverström själv till en av ridder-skapet och adelns representanter i den kommission, vars tjänsteman han var.⁴ Då kommissionen fyra år senare upphörde, inrättades ett särskilt byteskontor under kammarkollegiet, som skulle stå under inseende av ett e. o. kammarråd.⁵ Denne skulle även vara föredragande i kollegiet rörande återstående reduktions-, likvidations- och bytes-ärenden. Den förste innehavaren av denna kammarrådsbefattning blev Georg Silfverström. Han erhöll kunglig fullmakt den 8 dec. 1747 och tog säte i kollegiet den 20 jan. följande år.⁶

I februari 1752 insjuknade Silfverström svårt och en månad senare avled han på sin femtioettåriga födelsedag, som det året var påskdagen (21/3).⁷

Silfverström, som, bl. a. i fullmakten av 1747, vitsordas som en synnerligen nitisk och duglig tjänsteman, var sålunda under större delen av sin levnad knuten till reduktionsverket. Såsom framgått av ovanstående, var Silfverströms lön länge blygsam. Någon förmögenhet kunde han förvisso icke samla genom lönebesparingar. Föga fram-gångsrik synes han också ha varit vid skötseln av sin privata ekonomi. Den 16 maj 1734 inköpte han Skälsta säteri med Övernibble skatte-hemman i Håtuna socken, Uppsala län, för 34 000 d. kmt, varvid han erlade 15 000 d. vid kontraktets undertecknande.⁸ Efter någon tid ansåg han sig emellertid lurad på köpet och inledde en vidlyftig och kostsam process mot säljaren, bankorevisorn Petter Fehman. Processen slutade med en förlikning, varvid köpet återgick men Fehman fick behålla drygt en tredjedel av köpeskillingen (5 800 d.).

¹ Befordringsakt 1740 ²⁰/₂—²⁷/₂, KA.

² Ibid.

³ Biographica S 31, RA (Skrivelse ink. 1740 ²⁶/₃).

⁴ Anför t p. m. ang. kommissionen, s. 8.

⁵ A. Munthe, P. M. ang. kammarkollegiets handläggning av de återstående reduk-tions-, likvidations- och bytesmålen (1944), RA:s ämbetsarkiv.

⁶ Inrikes civilexps registr. 1747-³/₁₂, RA; Kammarkoll. prot. 1748 ²⁰/₁, fol. 37 ff., KKA. — Silfverström fick kommissionens uppdrag att vid dess upphörande ombesörja arkivets överlämnande till kollegiet. Kammarkoll. prot. 1748 ²/₃ fol. 553 f., KKA.

⁷ Kammarkoll. prot. 1752 ²⁰/₂, ¹²/₃ och ²¹/₃, KKA. Sjärlaringning den ²⁰/₃, Jacobs och Johannes församlings begravn.bok, F: 1, Sthlms stads arkiv.

⁸ Civila mål. Instämnda och vädjade, 1737 ¹⁸/₄ sent., Svea hovrätts arkiv, RAÖ.

Flera gånger hotades Silfverström med exekution för gäld men räddades alltid härifrån av sin gode vän, den bekante stockholmsgrosshandlaren och hattpolitikern Gustaf Kierman.¹ När han avled, efterlämnade han emellertid sin maka, Eva Christina Adlerheim, dotter till sekreteraren i riksbanken Peter Arosell, adlad Adlerheim, och två omyndiga söner i stora ekonomiska bekymmer. Fordringsägarna voro många. Den främste av dem var Gustaf Kierman, som hade inteckningar och panträttigheter i Silfverströms både lösa och fasta egendom.² Han visade sig dock villig att efterskänka allt, och övriga fordringsägare synas ha följt hans exempel. Det var likväl under sådana omständigheter naturligt, att änkan skulle söka avyttra dem av sina ägodelar, som hon kunde undvara. Bland dessa var makens stora avskriftsamling.

Den 30 maj 1753 föredrogs i kammarkollegiet en supplik från Eva Christina Adlerheim, i vilken hon begärde, att kollegiet skulle till ett pris, som det självt fick bestämma, inlösa makens samling av »acta publica, rörande mest kammar-, reduktions- och likvidationsverket».³ Över samlingen var uppgjord en förteckning, som ävenledes företeddes. Kollegiet uppdrog åt två av kammarråden och fyra andra tjänstemän, bland dem advokatfiskalen Olof Böker, att granska och värdera samlingen samt inkomma med förslag. Det blev närmast Böker, som kom att handlägga ärendet.⁴

Av de från Bökers granskning av samlingen bevarade handlingarna framgår, att denna omfattade 66 st. volymer och konvolut tryckta och otryckta handlingar i folio, kvarto och oktav. En av Böker uppgjord förteckning över dessa inledes med tre folioband »Kungl. Maj:ts och kungl. reduktionskommissionens resolutioner och brev angående kammar- och reduktionsverket från 1282 till 1704». Överhuvudtaget bestod samlingen till större delen av avskrifter av sådana förordningar, som kunnat vara till nytta för Silfverströms arbete i riksens ständers kommission. Av kvartovolymer betitlas sålunda vidare femton st. »Acta publica. Recesser och förordningar från 1282—1726», samtliga i regel berörande kammar-, reduktions- och likvidationsverket. Ett oktavband bar titeln »utdrag av riksens ständers reduktions- och likvidationskommissions arbeten från dess

¹ Svea hovrätts prot. i civilmål 1753 ³/₄, fol. 1216 ff., RA.

² Svea hovrätts prot. i civilmål 1753 ³/₄, fol. 1216 ff. och prot. 1753 ⁷/₄, fol. 1265. Ärendet fullföljdes ej i hovrätten. Jfr *diarium causarum civilium* 1753, Svea hovrätts arkiv, RA.

³ Kammarkoll. prot. 1753 ³⁰/₈, pag. 348r, KKA.

⁴ Bökers handlingar härom återfinnas i *Littererade handlingar*, litt. S nr 196, advokatfiskalskontorets arkiv, KKA.

början år 1724 till dess slut år 1746», och dess innehåll var uppgjort av Silfverström själv.

Det var helt naturligt företrädesvis de gjorda avskrifterna rörande reduktionsverket, som intresserade Böker. Förordningarna i övrigt voro ju i regel tryckta, och i den »vackra och anseliga» samlingen funnos, som han skriver i sitt memorial rörande inköpet,¹ såväl »många curiosa som utilia», som mera voro av värde för en »liebhaber» än för kollegiet. Med hänsyn till fru Silfverströms utblottade tillstånd föreslog emellertid Böker kollegiet att köpa hela samlingen för 805 d. kmt. De delar av den, som kollegiet icke behövde, kunde ju senare bortauktioneras. Kollegiet inköpte också samlingen i enlighet med detta förslag och blev sålunda dess ägare 1754. Notarien i kollegiet Johan Hyllengren uppgjorde efter köpet ett utförligt register över samlingens innehåll.²

De köpta volymerna — konvoluten ha väl tidigt fränskilts — placerades till en början i kollegiets aktuarielokontor men överflyttades på begäran av dåvarande advokatfiskalen J. W. Bröms, adlad. Lilliestråle, enligt kollegiets beslut den 23 mars 1759 till dess advokatfiskalskontor.³ Flera av volymerna ha stått kvar här till helt nyligen, men de flesta ha skingrats åt olika håll. Om några band bortauktionerades, såsom Böker föreslagit, är mig icke bekant.

Ett av mig utfört identifieringsarbete, som icke får betraktas såsom definitivt, då nya volymer ur samlingen kunna påträffas vid fortsatta ordningsarbeten i både kollegiet och kammararkivet, lämnar följande resultat (nedan angivna signa beteckna nummer i den ovan nämnda, av Hyllengren uppgjorda förteckningen, i vilken dock oktavhandlingarna icke äro upptagna). Det bör uttryckligen betonas, att nedannämnda urval av volymernas innehåll är helt godtyckligt och endast avser att visa innehållets skiftande natur. En granskning av de olika avskrifternas proveniens och källvärde har icke företagits; för en sådan är denna tidskrift heller icke platsen. Varje volym skulle för övrigt kräva en uppsats för sig. I fråga om de här nedan i noter lämnade upplysningarna rörande vissa av avskrifterna avses sålunda icke någon fullständighet.

Av *folioserien* äro f. n. endast tre volymer påträffade:

Nr 2. Äldre sign.: Litt. A. Titel: Åtskilliga acta publica för de

¹ I föreg. not anförd källa. Memorialet är daterat febr. 1754.

² Kammararkivets ämbetsarkiv. Leveranser. Handl. inköpta av Silfverströmska sterbhuset, KA.

³ Kammarkoll. prot. 1759 ²²/₂, fol. 653 f., och ovan anförd akt litt. S nr 196.

äldre åren. Tillhör f. n. kammararkivets ämbetsarkiv.¹ Bandet inleddes med ett utförligt register över innehållet, som består företrädesvis av avskrifter av handlingar från 1500- och 1600-talet, bl. a.:

Uppgifter på eldsvådor i Stockholms slott och stad före 1697.

Riddaren Erengisle Nilssons (Hammerstaätten) donationsbrev till Eskilstuna kloster ²¹/₃ 1463 (defekt orig. i RA; avskrift i E 74, VHAA, dep. i RA).

1485 års rådsdag om malmberg.²

Gustav I:s och Erik XIV:s gårdsrätter och Karl IX:s husesynsordning. Meniga köpstadsmännens supplik till Gustav I angående hertig Eriks resa och hertig Johans förordnande till ståthållare i Eriks ställe.³

Register över silver, »som hertig Erik förde med sig till England».

Handlingar rörande riksvapnet.

»Rim» angående Kungl. Maj:ts örlogsskepp, enligt uppgift författade 1594.

Claes Jönssons till Barkestorp⁴ ed rörande kung Eriks hållande i fängelse, dat. ¹⁸/₆ 1575.

Handlingar rörande Uppsala möte.

Hertig Karls proposition vid riksdagen i Norrköping 1604 ang. regeringen (febr.).

Karl IX:s adelsprivilegier ²¹/₃ 1608.⁵

Nr 3. Äldre sign.: litt. B. Titel: Kungl. Maj:ts och dess kammarkollegii förordningar, brev och resolutioner från de äldre åren till 1704. Tillhör kammarkollegiets bibliotek (Å I). Volymen, som inledes av ett utförligt register, innehåller avskrifter av skilda slag, alltifrån Helgeandsholmsbeslutet och berättelsen om huru Öster- och Västergötland samt Småland 1282 lades »för åttingar, tolftingar och

¹ Volymen har observerats av Hans Forssell och anföres i Sveriges inre historia från Gustaf den förste, I, s. 86 not 3. Den fanns då kvar i advokatfiskalskontoret. Forssell ger volymen omdömet: »innehåller åtskilliga goda avskrifter». På senare tid har den uppmärksamats av J. Liedgren i »Ett svar från köpstadsmännen vid riksdagen 1560», HT 1945 s. 40 ff., och tack vare honom av S. Kjellerström i »Kyrkolagsproblemet 1571—1582, Samlingar och studier till svenska kyrkans historia» 11, s. 169, 179 och 180. Jfr även MRA 1944, s. 52.

² Se J. E. Almquist, 1485 års s. k. förordning om malmberg och dess betydelse för rättsutvecklingen (1929).

³ Tryckt i HT 1945, s. 41 ff.

⁴ Jfr B. Schlegel och C. A. Klingspor. Den med sköldebref förlånade men ej å riddarhuset introducerade svenska adelns ättartavlor (1875), s. 11.

⁵ Pag. 707. Denna avskrift innehåller ett utkast till adelsprivilegier, som anges vara daterat Örebro den 21 mars 1608 och sålunda är tillkommet senare än den hittills kända redaktionen från februari s. å. Jfr Severin Bergh, Karl IX och den svenska adeln 1607—1609 (1882), s. 64. Innehållet i ovannämnda avskrift är heller icke identiskt med de i riksarkivet befintliga exemplaren av privilegieförslaget, som äro daterade Örebro februari 1608 (se Bergh a. a. s. 64, not 1, och s. 156 ff.). Jfr en med sistnämnda exemplar i stort sett överensstämmande avskrift av privilegieförslaget, som finns i Silfverströms kvartovol. nr 15, fol. 183, och som också är daterad Örebro februari 1608. Den är enligt påteckning kollationerad med »en kopia i kansliet».

settingar»¹, till kammarkollegiets brev av den 27 aug. 1703 angående postbondehemman.

Nr 14. Titel: De skånska städernas privilegier och därtill hörande akter (1664). Tillhör f. n. serien oordnade reduktionshandlingar i kammararkivet.

Medan f. n. endast tre volymer ha påträffats av den ursprungligen till 24 nummer uppgående folioserien, ha åtskilligt flera bevarats i kollegiet av *kvartoserien* (ursprungligen ett 40-tal, f. n. II vol.). Av de nu i kollegiets bibliotek förvarade banden äro dock några stympade genom att vissa avskrifter eller tryck utbrutits. Följande nummer ha påträffats:

Nr 2. Omfattar tiden t. o. m. 1591, bl. a.:

Riksens stadga i Jönköping år 1352.²

Jönköpings stadga »gjort Dominica Invocavit Anno 1360» (23/2).

Diverse myntordningar från 1400-talet.

Sveriges rikets råds utskrivelse om konung Christians tyranniska regementa i Sverige, dat. Strängnäs 1523.³

K. Gustaf den förstes konfirmation på adelns privilegier, dat. Vadstena 1526.⁴

Erik XIV:s brev till Johan III, skrivet i fängelset Anno 1568.

Nr 5. Omfattar tiden 1590—1617. *Nr 8 b:* 1655—1682. *Nr 10:* 1526—1668 (ursprungligen 1689). *Nr 11:* 1599—1688. *Nr 12:* 1638—1703. *Nr 15:* 1282—1707, bl. a.:

»Gårdsrätter hr Magnusa konungh».⁵

Karl Knutssons hamneskrå.

Eriks av Pommern gårdsrätt.

Karl Knutssons gårdsrätt.

Växjö stadga 1514 om landsaker.

Västerås ordinantia 1527.

Karl IX:s förslag till adelsprivilegier, dat. Örebro februari 1608.⁶

Nr 16: t. o. m. 1721, bl. a.:

Erik XIV:s, Johan III:s, hertig Karls och Karl IX:s gårdsrätter.

Karl IX:s hovordning och Gustav II Adolfs krigsartiklar.

¹ Jfr C. G. Styffe, Framställning af de så kallade grundregalernas uppkomst och tillämpning i Sverige intill slutet av sextonde århundradet, . . . , VHAA:s handl., 24 (1864), s. 283 ff.

² Stadga rörande frälsets friheter, tr. DS 6, h. 2 (1916), nr 4795.

³ Jfr Konung Gustaf den förstes registratur, I, s. 66.

⁴ Jfr Konung Gustaf den förstes registratur, III, s. 28.

⁵ Magnus Erikssons gårdsrätt. Jfr ang. denna och övriga nedan nämnda gårdsrätter från medeltiden R. Geete, Fornsvensk bibliografi (1903), s. 170 f, och dens:s supplement härtill (1919), s. 63 f.

⁶ Jfr. ovan s. 55 not 5.

Nr 17. Bl. a.:

Förklaringar och kommentarer till landslagen.

»En piece, bestående av 32 kapitel om bruk och byggnad på landet utan auktorens namn, dock tyckes värdig att genomögnas».

Nr 24. Bl. a.:

»Processus judicialis eller tingsmålarätt, som aktas och hållas skall å härads- och lagmansting».

Gustav I:s gårdsrätt.

Söderköpings beslut av den 22 okt. 1595.

Diverse handlingar rörande riksdagen 1655 (av vilka vissa uppteckningar av en ledamot av prästeståndet synas vara unika).

Titulärbok, kollegierna, städerna och adeln angående (1669).

Nr 25: t. o. m. 1729, bl. a.:

Magnus Ladulås' stadga, »taverne och dem vägfaranom beläggande gjord Anno 1285».¹

Magnus Erikssons stadga Uppsala 1344.²

Magnus Erikssons stadga om strömmingstionde och altareleja på Öland (1346).

Diverse kungl. brev och förordningar från 1500-, 1600- och 1700-talen.

Dansk skiftesordning, dat. Malmö den 2 jan. 1655.

Av *oktavserien* slutligen förvaras i kollegiets arkiv en av mig identifierad »undervisning» rörande uppskattningen av vissa räntor från köpegods enligt 1686 års riksdagsbeslut.³

Som av ovanstående godtyckligt gjorda axplock ur de identifierade volymernas innehåll framgår, äro avskrifterna av mycket skiftande natur. Någon närmare granskning av deras proveniens och källvärde skall, som ovan nämnts, icke här företagas. Av de olika handstilarna att döma härstamma avskrifterna från flera personer och från skilda tider. Anteckningar i volymerna ge vid handen, att akter i kungliga kansliet i vissa fall ha tjänat såsom förlagor.⁴ Silfverström synes, att döma av de bevarade volymerna, i regel ej själv ha gjort några avskrifter utan har övertagit sådana av andra.⁵ I flera av de bevarade kvartovolymerna finnes sålunda på pärmens

¹ Alsnöstadgan. Jfr DS 1 (1829), nr 799.

² Jfr DS 5 (1858—64), nr 3864 och nr 3864 a.

³ »Undervisning uppå efterskrevne räntor av ett mantal, som efter 1686 års riksdagsbeslut och Kungl. Maj:ts allernädigste reglemente av de gods, vilka på varje tider, såväl å 3 som 4 $\frac{1}{2}$ procento äro köpte ifrån Kungl. Maj:ts och kronan och skattas för ököpte, och ty med gods in natura ersättas böra».

⁴ T. ex. kvartovol. nr 15, fol. 183: »Coll. med en copia i cantzliet».

⁵ Jfr dock det ovan nämnda, av Silfverström själv uppgjorda oktavbandet rörande rikens ständers kommissions arbete 1724—1746, som väl dock får anses vara tillkommet i tjänsten.

insida en mer eller mindre utraderad namnteckning, som visar, att de tidigare tillhört en av Silfverströms företrädare i reduktionsarbetet, kamreraren Anders Roth.¹

Anders Roth (skrev sig även *Rooth*) var liksom Georg Silfverström i sin livsgärning helt knuten till reduktions- och bytesverket. Den 4 september 1680 antogs han till kammarskrivare i reduktionskollegiet, en tjänst, som han likväl i januari 1684 lämnade för att tillträda en bättre betald kammarskrivarebefattning vid amiralitetet.² Här stannade han dock endast till januari 1686, då han ånyo anställdes som kammarskrivare i reduktionskollegiet, nu med något förbättrad lön.

Den 17 december 1687 befordrades Roth till bokhållare i reduktionsdeputationens byteskontor, där hans uppgift blev att granska vissa äldre byten (före 1655). Härmed var han sysselsatt till maj 1693, då han i stället fick uppdraget att utarbeta generaljordeböcker över de reducerade godsen, ett arbete, varom av Roth underskrivna generaljordeböcker i kammarkollegiet ännu vittna. Den 1 juli 1696 blev han den förste innehavaren av kamrerarebefattningen i det s. k. svenska donationskontoret. I denna tjänst kvarstod han till den 4 februari 1707, då han återtransporterades till köpegodskontoret. Han avled den 7 april 1709.³

Anders Roth tillhörde den lägre reduktionsbyråkrati, som förstod att draga fördel av reduktionen. Han lyckades sålunda utverka livstids besittningsrätt på det reducerade helhemmanet Menhammar, som tillhört Joel Gripenstiernas godskomplex Kersö.⁴ Å andra sidan utfick Roth som så många andra tjänstemän endast en del av sin lön under Karl XII:s krig. Hans maka, Christina Durees, reste därför 1713 anspråk på att utfå resterande belopp.⁵

Huru många volymer i den silfverströmska samlingen, som ursprungligen tillhört Anders Roth, kan ej nu angivas. Säkert är dock, att åtminstone de ovan nämnda kvartovolymererna 2, 5, 8 b och 12 ha tillhört honom. I den sistnämnda står även datum: den 5 april 1706. Efter Roths död har måhända hans änka, liksom senare Eva Christina Silfverström, avhänt sig sin makes samling. I varje fall

¹ Se kvartovol. 2, 5, 8 b och 12.

² Beträffande Roths tjänster, se hans egen meritlista i Likvidationer 41: 9, KA, och A. Munthes promemorior i RA:s ämbetsarkiv ang. reduktionskollegiets personal, reduktionsdeputationens byteskontor, svenska donationskontoret och köpegodskontoret.

³ Se dödsattest i Likvidationer 41: 9, KA. Jfr register över Nikolai församlings döda 1681—1725, Stockholms stadsarkiv (själaringning bokförd den 8 april 1709).

⁴ A. Munthe, Joel Gripenstierna (1941), s. 264 och s. 279, not 1.

⁵ Likvidationer 41: 9, KA.

ha de nämnda volymerna efter någon tid kommit i Georg Silfverströms ägo, sedan denne tio år efter Roths död också blivit knuten till reduktionsverket.

Den andra av de båda samlingarna, på vilka kollegiebibliotekets s. k. helt eller delvis handskrivna författningssamlingar visa sig med få undantag kunna uppdelas, är Carl Ulrik Leijonmarcks samling.

Carl Ulrik Leijonmarck föddes den 12 mars 1737. Liksom Georg Silfverström hade Carl Ulrik genom sin familj nära anknytning till kammarkollegiet. Hans farfader, den bekante avskriftsamlares Sven Agricola Åkermarck, adlad Leijonmarck, var före sin utnämning till sekreterare i riksarkivet först advokatfiskal i kammarkollegiet och senare en av kronans actores causae.¹ Carl Ulriks fader, Sven Johan Leijonmarck, blev tidigt kanslist i kollegiet och avancerade senare via referendarietjänsten till sekreterare, d. v. s. chef för kollegiets kansli.

Det föll sig därför naturligt för Carl Ulrik att efter student-åren i Uppsala och praktik i såväl Uppsalas som Stockholms landskontor söka sig in i kollegiet.² Den 22 okt. 1756 antogs han, nitton-årig, till e. o. kammarskrivare i kollegiets första provinskontor. Här gjorde han huvuddelen av sin karriär. Han blev sålunda ordinarie kammarskrivare den 16 okt. 1759, kammarförvant den 15 juni 1770 och kamrerare, d. v. s. kontorets chef, den 3 sept. 1781.³

Den 20 sept. 1792 erhöll han kunglig fullmakt som kammarråd, dock t. v. med bibehållande av kamrerarelönen, som var 333 rdr.⁴ På denna lön, skriver han några år senare till Kungl. Maj:t, »kunde jag med tillhjälp av egna små tillgångar och under knapp hushållning någorlunda försörja mig och min hustru, men sedan den tilltagande dyrheten på alla förnödenhetsvaror medtagit mina egna tillgångar och i betydlig mån minskat lönens värde», ville summan icke räcka till.⁵ Kungl. Maj:t beviljade honom dock endast en engångsgratifikation, som motsvarade kammarrådslönen. Full kammarrådslön erhöll Leijonmarck först senare. Från mitten av 1790-talet var han i regel den föredragande i kollegiet av bytes- och reduktions-

¹ A. Munthe, P. M. ang. actores causae och aktorats- och ersättningskontoret (1944), RA:s ämbetsarkiv.

² Befordringsakt 1765 11/, KA.

³ Nyss anford befordringsakt och (V. Örnberg) Anteckningar om kammarkollegiet (1874). År 1765 sökte Leijonmarck förgäves en ledig landskamrerarejänst i Kristianstad.

⁴ Inr. civilexp:s registr. 1792 20/, RA. Tjänsten medförde en ökning av antalet kammarråd.

⁵ Biographica, L 12, RA (supplik ink. 10/, 1796).

ärenden och blev sålunda en av Georg Silfverströms efterträdare i denna syssla. Den 29 juni 1809 utnämndes han till vice president i kollegiet, en befattning, som tillskapats av Gustav III 1779.¹ Såsom vice president kvarstod Leijonmarck till sin död den 29 november 1815.

Vid sidan av sin tjänst i kammarkollegiet var Leijonmarck under trettio år på ett enligt vittnesbörd mycket förtjänstfullt sätt verksam först som kamrerare i civilstatens änke- och pupillkassa (1778^{18/5}—1783) och efter dennas uppgående i den nybildade allmänna änke- och pupillkassan som ledamot av den sistnämndas direktion (1783^{4/6}—1808^{15/6}).²

Den 3 aug. 1766 hade Leijonmarck ingått äktenskap med sin systers styvdotter, Beata Charlotta de la Chapelle, dotter till löjtnanten Carl Adam de la Chapelle och Catharina Elisabeth Palmcrantz, men äktenskapet blev barnlöst. Beata Charlotta avled den 27 april 1808.³

I det ganska rika bo, som Carl Ulrik Leijonmarck efterlämnade — behållningen uppgick till nära 5 700 rdr och varken juveler, guld, silver eller dyrbart porslin saknades — märktes en betydande samling böcker. I sitt testamente, daterat den 30 jan. 1812, skriver Leijonmarck i moment 6 med viss självkänsla följande:⁴ »Alldenstund jag använt all min i kronans tjänst tillbragta tid, som överstiger ett halvt seculum, uti Kungl. Maj:ts och rikets kammarkollegio, varunder jag, utöm annat, lagt mig vinning om att samla så mycket av i synnerhet gamla förordningar före år 1719, som jag möjligen kunnat överkomma, varigenom jag ock vunnit en sådan samling, som, ehuru ännu icke fullständig, likväl torde vara fullkomligare än den på något annat ställe finnes, havandes min avsikt varit, att av de dupletter och tripletter, som de hithörande många böcker innehålla, uttaga ett exemplar och dem sammanfoga uti särskilda band, . . . ». Tiden hade dock icke tillåtit Leijonmarck att göra detta, varför han i stället uppgjort en handskriven, kronologisk förteckning över författningarna med hänvisningar till de volymer, i vilka de kunde återfinnas.

Såväl dessa författningsvolymer som den handskrivna, hittills tyvärr ej påträffade förteckningen, »vilken uti de 2ne kolumnerna

¹ Med tjänsten följde dock icke något särskilt arvode utöver kammarrådslönen. Kammarkollegiets historia (1941), s. 227.

² A. Munthe, Allmänna änke- och pupillkassan i Sverige 1784—1934 (1934); s. 70 f. och s. 244 f.

³ Adl. bouppteckn. 1808^{13/5}, nr 39. Svea hovrätts arkiv, RA.

⁴ Testamentet i avskrift i bouppteckningen. Adl. bouppteckn. 1816^{8/6}, nr 11. Svea hovrätts arkiv, RA.

under namn av Förordningar och af Botins bibliothèque¹ visar deras [d. v. s. volymernas] antal», testamenterade Leijonmarck till kollegiet, som ju bättre kunde draga gagn av dem än arvingarna.²

Vid sidan av författningarna från tiden före 1719 hade emellertid Leijonmarck också skaffat sig en betydande samling av årstryck från frihetstiden. Hans motivering härför har sitt intresse. Han hade, skriver han, under sin »ämbetes handläggning förmärkt, att det så kallade Modées verk eller utdrag av publique handlingar är på många ställen, i synnerhet emellan åren 1719 och 1764, så felaktigt, att ofta själva meningen är stridande emot originalförfattningen, vilket föranlät mig att skaffa mig de tryckta författningarna in extenso, . . .».

Även denna samling överlämnades nu till kollegiet, som kunde utgallra därur, vad det behövde. Till kollegiet överlämnades också ett konvolut, innehållande bytesförfattningar jämte tillhörande register, med kommentaren: » . . . , men icke för att lämnas till byteskontoret, som av egna handlingar bör hava kännedom om dessa författningar, utan för att nyttjas av den Kungl. kollegii ledamot, som kommer att bliva referent uti bytes- och reduktionsmålen, på det han måtte kunna slå bytes- och reduktionskontoret på fingrarna, i fall de ville skena över skacklorna».

Över den betydande samlingen, som sålunda efter Leijonmarcks död 1815 överlämnades till kammarkollegiet, uppgjordes senare en katalog, som f. n. är placerad i kollegiets bibliotek.³ Av denna framgår, att den samling, som kollegiet övertog eller i varje fall behöll — vissa dupletter utgallrades måhända — bestod av 126 band och att många av dessa voro helt eller delvis handskrivna.

Icke heller ifråga om denna samling är här platsen för en närmare redogörelse för volymerna och deras proveniens. De flesta i katalogen angivna banden finnas bevarade i kollegiebiblioteket; andra återfinnas i kollegiets sessionssal eller i kammararkivet.⁴ Den rikliga förekomsten i kollegiet av äldre författningstryck, även i dupletter, är i och med kännedomen om Leijonmarcks donation delvis förklarad.⁵

¹ Se härom mera i det följande.

² Ett av Leijonmarck uppgjort »register öfver den utaf framledne herr cancellie-rådet och riddaren Anders Anton v. Stjerneman gjorde samling af riksdags-beslut, bewillningar, arfföreningar, regementsformer, resolutioner på ståndens allmänna besvär, m. m., ifrån år 1521 till år 1731 inclusive» trycktes 1820 (Sthlm).

³ »Catalog öfver Leijonmarckska samlingen». Förvarades tidigare i bunt. »Äldre arkivförteckningar» i registratorskontorets arkiv, KKA, men flyttades 1939 till biblioteket av arkivarien H. Appelgren.

⁴ Bevarade volymer ha, i den mån de påträffats och identifierats, förprickats i katalogen.

⁵ I kollegiet finnas dessutom åtskilliga volymer äldre författningstryck, som härröra från kollegiets forna provins- och avräkningskontor.

Samlingen består i ännu högre grad än Silfverströms samling av författningar eller andra offentliga handlingar, mestadels tryckta. Vissa av de sistnämnda äro tyska 1600-talstryck av ett visst historiskt intresse.¹ Av de svenska trycken finnas ett flertal från t. ex. Ignatius Meurers, Henrik Keyser d. ä:s, dennes änkas och Georg Hantschs kungliga boktryckerier i Stockholm och Amund Grefwes tryckeri i Göteborg, samtliga nu nämnda från 1600-talets mitt.² Ofta har Leijonmarck skaffat sig handskrivna kopior av sådana äldre tryck, då original ej kunnat erhållas. I regel har då påteckning skett på handskriften om boktryckarens namn o. dyl. Ej sällan har Leijonmarck själv utarbetat handskrivna register till volymerna.

Större delen av årstrycken torde Leijonmarck ha samlat själv. I varje fall en av de volymer, som innehålla tryckta författningar (nr 80), har dock tillhört hovrättsrådet i Svea hovrätt *Johan Tranaeus* (1688—1768), vilken är representerad även i den bergianska avskriftssamlingen.³ På pärmen står också tidsbestämning för Tranaeus' förvärfv: september 1767. Om avskrifterna gäller, vad tidigare sagts om Georg Silfverströms samling; de äro gjorda av många olika händer under skilda tider och härröra, liksom åtskilliga av de äldre trycken, från tidigare bokägare. Innan jag något berör dessa, bör framhållas, att ett par av volymerna, 92 och 93, utgöras av handlingar, som ursprungligen tillhört eller bort tillhöra kollegiet. Nr 92 är sålunda Carl Ulriks farfaders, Sven Leijonmarcks, aktoratsräkenskap, uppgjord i mars 1713, och nr 93 är originalet av kungl. brevet till kammarkollegiet av den 21 februari 1724 med 1723 års instruktioner för kollegiet och landshövdingarna.⁴

Leijonmarck kallar i sitt testamente en del av sin samling för »af Botins bibliotheque».⁵ Granskar man närmare volymerna i Leijonmarcks samling i kollegiet, skall man också finna, att på insidan av pärnarna till åtskilliga av dessa står skrivet: And. Botin. Den person, som avses, är kammarrådet *Anders Botin*, adlad *af Botin*, känd som författare av bl. a. den första stora sammanfattningen av den svenska kameralistiken, »Beskrifning om svenska hemman och jorda-

¹ Se t. ex. vol. nr 55 i samlingen.

² Se t. ex. vol. nr 119—121. Om dessa boktryckare se I. Collijn, Översikt av det svenska boktryckeriets historia 1483—1700 i Svend Dahls biblioteks handbok, I, s. 241 ff.

³ A. Anjou, Kongl. Svea hofrätts presidenter samt embets- och tjenstemän 1614—1898 (1899), s. 96; A. Holmberg, Den bergianska avskriftssamlingen i kungl. vetenskapsakademiens bibliotek, s. 136, Kungl. bibliotekets handlingar. Bil. NF 4, 1938.

⁴ Nr 92 är numera placerad i serien Aktoratsräkenskaper, Kammarkoll. m. m., KA. Nr 93 förvaras i kammarkollegiets sessionssal.

⁵ Se ovan s. 61.

gods».¹ Botin föddes den 15 mars 1724 och var en tid tjänsteman i riksarkivet. Han blev senare assessor först i antikvitetskollegium och sedan i antikvitetsarkivet. Hans avsikt var från början att utge en samling kamerala författningar av samma slag som bergskollegiets kända »bergsordningar». För detta ändamål gjorde han sig väl förtrogen med både riksarkivets och kammararkivets samlingar. Att Botin skaffade sig sådana författningar och förordningar i tryck och avskrift, som dem vi funnit i Leijonmarcks samling, behöver ju ingen närmare förklaring.

Botin, som förvärvade ett framträdande namn i svensk historiografi, avled ogift i Stockholm den 22 sept. 1790, två år innan Carl Ulrik Leijonmarck själv blev kammarråd. Hans efterlämnade boksamling såldes genom auktion den 2 mars 1791.² Enligt den auktionskatalog, som trycktes i samband härmed, innehöll den betydande samlingen bl. a. »37 Band gamla Förordningar» i kvartoformat.³ Det var sannolikt från denna grupp, som Botins yngre kollega hämtade de författningsband från »af Botins bibliotheque», som nu återfinnas i kollegiets bibliotek och som i regel äro märkta med ett B på bokyggan.

Vi kunna emellertid gå ännu ett eller annat steg tillbaka i vår undersökning rörande Leijonmarcks samling. I de flesta av Botins volymer står, mer eller mindre uttraderat: »Ex libris. Tho. Wadenstierna».⁴ Namnteckningen tillhör protonotarien i Svea hovrätt *Thomas Wadenstierna*, f. i juni 1684, d. den 20 febr. 1728. Det är hans samling, som utgjort en stor del av såväl Leijonmarcks som Botins helt eller delvis handskrivna författningssamlingar.

Thomas Wadenstierna var son till juris professorn i Uppsala assessor Lars Wadensteen, adlad Wadenstierna, och Elisabet Krok. Han blev student i Uppsala redan i mars 1697, auskultant i Svea hovrätt 1705 och ordinarie notarie där 1714 samt protonotarie 1718.⁵ Frånsett en kortare tids tjänstgöring i Hälsingland 1713 var han i hela sin livsgärning knuten till hovrätten i Stockholm. En av hans söner var Gustav III:s statssekreterare för krigsårendena Carl Erik

¹ Se artikel i Sv. biogr. lexikon, V (1925), om Anders af Botin av E. Naumann med bidrag av Nat. Beckman.

² Förteckning på framledne herr kammar-rådet och riddaren af Botins boksamling, som kommer at försäljas genom auction, den 2 mart. 1791, i huset N:o 79 på Stora Nygatan, en trappa upp (1791).

³ S. 8, nr 154. Dessa volymer specificeras tyvärr icke i förteckningen.

⁴ Se t. ex. Leijonmarcks samling nr:is 19, 21, 31, 33, 35, 36 och 39.

⁵ Likvidationer 34: 26, KA; Svea hovrätts prot. i civilmål 1718 ⁸⁰/₈, fol. 1077; Anjou, a. a. s. 184.

Wadenstierna, representerad som bokägare i det bergianska biblioteket.¹

Av Wadenstiernas pärmanteckningar att döma ha de flesta av hans volymer i Leijonmarcks samling förvärvats eller tillkommit under åren 1715—1722. Ibland har han själv uppgjort volymregister. Han utarbetade även ett särskilt, nu ej påträffat register över sin samling. Hans pärmanteckningar vittna om noggrannhet och samlarintresse.

Avskrifterna och trycken ha samlats från skilda håll. I en prydlig kvartovolum med spännen, nr 19, står på pärmen antecknat en latinsk sentens samt egenhändigt »Olaus Austrel. Holmiae die 8 Sept. Anno 1669». Den ursprunglige ägaren av volymen är referendarien, sedermera borgmästaren i Stockholm *Olaus Austrel* eller, som han före 1665 kallade sig, *Austrelius* (1640—1699).²

Av särskilt intresse är volymen nr 52, vars ursprunglige ägare är ingen mindre än *Claudius Örnhielm*. På pärmens insida har Wadenstierna skrivit följande: »Denna bok blev mig av framl. sekreterarens välborne herr Claudii Örnhielms sterbhusintressenter förärad, då jag efter deras svärmoder fru Maria Appelroth dem emellan delade, som skedde uti maj månad 1720». Wadenstierna erhöll sålunda boken som present för att han ombesörjt arvskiftet efter Örnhielms änka, Maria Appelroth, dotter av befallningsmannen Johan Bernhardsson Appelroth, adlad Appelroth, och Maria Johansdotter.

Historiarium professor, rikshistoriografen, slutligen universitetsbibliotekarien *Claudius Arvidsson Arrhenius*, adlad Örnhielm (1627—1695) behöver här icke närmare presenteras. Hans betydelse för forskningen rörande äldre svensk historia behöver ej heller särskilt framhållas.

Volymens ryggtitel är: »Utläggningar öfr Sw:s lag, stadgar om revision och execution». Av dess innehåll kan nämnas ur volymregistret bl. a.:

¹ A. Holmberg, I bergianska biblioteket representerade svenska bokägare, s. 39. (K. sv. vetenskapsakademiens årsbok för år 1945. Bilaga).

² Uppgifterna om Austrel i litteraturen äro ibland otillförlitliga — jfr Stockholms rådhus och råd, II, s. 48 f., där de flesta uppgifterna om honom äro oriktiga. Mycket härav har emellertid korrigerats av K.-G. Hildebrand i hans nyutkomna, ovan anförda avhandling om Falu stads historia. Hildebrand uppger emellertid, s. 503, Austrels dödsår var 1686. I detta fall har Stockholms rådhus och råd riktig uppgift. Austrel avled i mars 1699 (själaring. 12/4) och begrovs i Jakobs församling den 2 juli s. å. Nikolai förs:s räkenskaper, L I: 62, pag. 338 och 365, Jacobs och Johannes förs:s räkenskaper L I: 45, pag. 32, Stockholms stadsarkiv. Jfr ang. Austrel även A. Munthe, Förteckning på ledamöter i reduktions- och räfstekommissionerna (1944), maskinskrivet ex. i KA; S. Hedar, Enskilda arkiv under karolinska enväldet (1935), där Austrels befattning med M. G. De la Gardies arkiv klargöres, och Kungl. Maj:ts kanslis historia, I, s. 109 f. Värdefulla uppgifter rörande Austrels tidigare tjänsteförhållanden kunna inhämtas ur Likvidationer 30: B I, KA.

- »Claudii Örnhielms argument eller innehåll på var balk i vår allmänna svenska landslag, på rim» (pag. 157). Efter dessa rim står egenhändigt: »Rythmos hos feci Ubsaliæ die 16 Maij A:o Christiano 1663. Claudius Arfwidsson».
- »Om den första gütarnas lagstiftare Samolxe och flere» (pag. 166). Härefter står egenhändigt: »Detta skrev jag a:o 1663, efter vilken flera Sveriges gamla lagböcker äro av trycket utkomne, vilka jag alla in fol. samlat och inbinda låtit, nu uti 3ne folianter. Claudius Örnhjälms.»¹
- »Vad valör myntet haft, som i Sveriges lag omröres» (pag. 175).
- »Kyrkolagen hurudan han varit i förstone och vi han [är] förvandlad vorden till det han sedermera blivit» (pag. 185). I texten står som rubrik: »Förspråk uppå S. R. landslag, funnet i en gammal skriven lagbok».
- »Konung Magnus Erikssons konfirmation på sin öv(er)sedda och auktoriserade lagbok av år 1327 . . .» (pag. 197). I textrubriken står bl. a.: »Fanns i H. Prof. Wolffs papperskopie. p. 222».
- »Konungen Carl den IX:s reviderade kungabalk» (pag. 209). På första sidan härav står: »Detta säjes vara K. Carl den IX:s koncept av den emenderade kungabalk».²
- »Observationer över giftobalken» (pag. 297).
- »Observationer över ärvdab:n» (pag. 359 och 395).
- »Ärv- och släktlinjer» (pag. 364 och 411).³
- »Om jordabalken och urminnes hävd» (pag. 427).
- »Köpmalab:n om pant- och vädsatt gods» (pag. 443).
- »Om växelväsendet» (pag. 451).
- »Sveriges biskopars k[yr]koordning, dock aldrig approberad» (pag. 675).⁴
- »Oeconomia eller herrebarns upptuktelsebok» (pag. 855).⁵
- »Joh. Freinsheimii Consilium Apodemicum» (pag. 993).
- »Gr. Axel Oxenstiernas undervisning, huru hertig Carl Gustaf, sedan Sveriges högl. konung, väl skulle förrätta dess peregrination» pag. 1017.⁶

Av Wadenstiernas övriga volymer skall här uppmärksamheten endast riktas på nr 59, där det i inledningen nämnda nunnebrevet finnes⁷, och nr 97, som bl. a. innehåller avskrifter av flera medeltida stadgor.

¹ Ang. denne Samolxis (Zamolxis) se N. Ahnlund, Nils Rabenius (1648—1717) (1927), s. 98 och s. 150 ff.

² d. v. s. avskrift av detta koncept.

³ Äro försedda med fingerade släkttavlor med teckningar.

⁴ Är den i början av denna uppsats nämnda och av Hjalmar Holmquist uppmärksammade avskriften av 1608 års kyrkolagsförslag, som tidigare ansetts förlorat. Avskriften har utgivits av C. G. Piltz i »Kyrkoordningsförslaget av år 1608», Skrifter utgivna av K. Hum. Vetenskapssamf. i Lund XIX (1935), sid. 4. Piltz nämner, att boken ägts av Örnhielm men ingår icke i övrigt på frågan om dess proveniens.

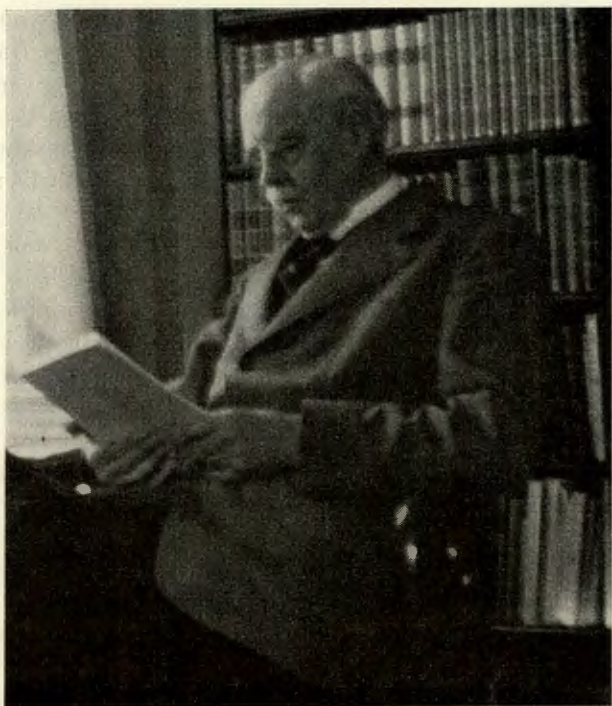
⁵ Utgör avskrift av Per Brahe d. ä:s »Oeconomia eller hushållsbok för ungt adelsfolk».

⁶ Till denna instruktion, som icke nämnes av H. Rosengren i hans avhandling »Karl X Gustaf före tronbestigningen», har jag för avsikt att återkomma i annat sammanhang.

⁷ Jfr R. Geete, Fornsvensk bibliografi (1903), s. 129 (nr 348 a).

Till vem Wadenstiernas samling efter hans död övergick, är mig f. n. icke bekant. I de flesta av hans volymer finnas påteckningar och en till större delen uttraderad namnteckning, som visa, att böckerna i många fall registrerats eller i övrigt granskats av en person med förnamnet Anders. Vem denne var, har det hittills icke lyckats mig att fastställa. Ägarekedjorna Roth—Silfverström och Wadenstierna—Botin—Leijonmarck äro förvisso icke fullständiga. Det har emellertid synts mig lämpligt att, trots att ytterligare volymer kunna påträffas och nya identifieringar måhända då kunna göras, redan nu rikta forskningen uppmärksamhet på de båda avskriftssamlingarna, vilka, som torde ha framgått av ovanstående, även äga ett personhistoriskt intresse.

Birger Wedberg in memoriam.

BIRGER WEDBERG.

F. 28/9 1870, d. 2/10 1945.

F. d. justitierådet Birger Wedberg, vid sin död den 2 oktober 1945 sjuttiofem år och några dagar gammal, var icke minst i den meningen en märklig man, att det inom våra gränser torde bli ganska svårt att peka på någon som till arten ter sig med honom fullt jämförlig. Inom de områden han förenade i sin person kan han knappast ersättas, försåvitt det blir fråga om en fortsatt förening av dem. Utåt stod han som den litterärt intresserade och verksamme höge ämbetsmannen, beklädd med en mångfald hederstecken. Det

är domarens och lagskiparens lott, att så mycket av hans viktigaste förrättningar i livet förflyter i stillhet och icke prisger sig åt den stora allmänhetens insyn med allt som därmed följer av hörbar uppskattning. Wedbergs ovanliga personlighet, på en gång vördnadsbjudande högre och flärdfritt tjusande, var nog heller icke verkligt känd för mera än en trängre krets, och hans författarskap vände sig, sådana förhållandena tyvärr blivit här i landet, till en med åren alltmera utvald publik, som bevarat känslan för valören.

Hans liv var genom sina värv och intressen i ordets sanna mening fullödigt. Under fyrtio år verkade han i rättens tjänst, till större delen på de mest ansvarsfulla poster det nutida Sverige kan bjuda en jurist: i lagberedningen, i lagrådet och i högsta domstolen. Det är nog samt känt, att hans mångåriga granskning satt djupa spår i lagverkens både innehåll och form. Wedberg hade vuxit upp i domarkallets traditioner; även hans fader var justitieråd. Ur denna jordmån spirade en kärlek för detta kall och en känsla för dess förpliktelser, som var i nära släkt med hans redbart fasta natur men också gav uttryck åt ett varmt människovänligt sinne. Det psykologiska intresset framträder ej minst i den mera rättshistoriskt präglade delen av hans författarskap, där den sorgfälligt uppbyggda biografien intar en viktig plats. Wedbergs huvudverk på detta område blev den i flera avseenden lysande teckningen av Konungens Högsta Domstol under åren 1789—1844, från omdaningen under Gustav III till slutet av den långa Karl Johans epoken, ännu i mångahanda så olik vår egen tid. Detta arbete, som utkom i två stora volymer (1922 och 1940), har personhistoriskt sitt främsta intresse genom det omfattande material som framlades i en lång rad här ingående justitierådsbiografier, utarbetade med stor omsorg och säkert omdöme.

Wedbergs sista arbete av denna art, Karl XII på justitietronen, utkom till julen 1944; det vittnade alltså om en hand som lugnt ordnar det väldiga stoffet av rättsfall och tillika om en blick som tränger djupt bakom dem. Inlevelsen, medkännandet, förmågan att inifrån belysa en gången tid kommer vackert till synes i de tidigare biografierna över Kellgrens vän och »Christinas» make, Jan Eric Palmsvärd, och över Gabriel Poppius. Wedberg behärskade bland annat som ytterst få den fina konsten att rätt utvälja och anbringa ett citat, så att tiden eller den enskilda personen på ett avgörande sätt kommer till orda med klangen av sin egen stämma. Hans personliga dragning till harmonien och idyllen var omisskännlig, men utan att leda till ensidighet. Han skrev om »tärningkast om liv

och död»; han väjde icke för rättskipningens bistra drag och gav dem i själva verket ett växande utrymme i sitt författarskap. Men riktigt hemma kände han sig först bland hyggligt folk, och han fångade särskilt ypperligt den borgerliga trevnaden i 1800-talets stockholmsnejd, där släkten hade sina rötter. Fäderneön Lidingön ägnade Wedberg en särskild, intimt formad skildring i arbetet »Lidingöliv i gamla dar» (1922), som bygger såväl på en rik familjetradition som på ett omfattande arkivmaterial. Det största intresset tilldrar sig kanske kapitlet »Stadsmajorens sommarnöje», farfaderns lidingögård, den ännu av släkten pietetsfullt bevarade gustavianska idyllen Lidingsberg; men också en hel rad andra tidskarakteristiska lidingökretsar ha här porträtterats. En utgångspunkt var i viss mån det stora persongalleri som rullas upp i J. R. Aspelins »Lidingövisan». Denna ägnade Wedberg en särskild undersökning i denna tidskrift. Till släkt- och lidingötraditioner återkom han också i artikeln »Gustaf III på stockholmspromenad» (1923) och i ett föredrag på Personhistoriska samfundets årsmöte samma år, »Prosten i Danderyd kontra kungamördarens vänner. En gustaviansk tidsbild». Hans förmåga att låta det lilla avspegla det stora förnekade sig icke i dessa bidrag, så snart ämnet eller stoffet inbjöd därtill. Med kärlekens mästerskap odlade han den konststart, numera till synes en smula ringaktad hos oss, som fransmannen kallar *la petite histoire*.

Man lärde i Birger Wedberg på en gång känna juristen och humanisten, men främst var och förblev han sig själv. Han var traditionalisten, men på ett sätt som rörde hans hjärtas ömhet om gamla livsvärden, ja stundom utan omsvep lät det rena barnasinnet träda i dagen, helst när det gällde etiska ting. Till hans färdigheter hörde en sällsynt kännedom om guldåldern i vår svenska vitterhet, som han älskade och vars diktverk han i förtroliga lag lätt kunde anföra ur minnet.

För icke-jurister har Wedberg i de viktigaste av sina skrifter på ett nyttigt sätt åskådliggjort den mänskliga sidan av domarens och lagtolkarens gärning, ty den historiska formen blir till sist en förklädnad; tillämpningen på nuet ligger hela tiden nära, så starkt som denne författare kände och förstod att framhålla det obrutna sambandet med vad som varit. Hans personliga stil försmådde alla påfallande konstgrepp men ägde målande lätthet och fullständig klarhet i alla behövliga nyanser, allvarliga och muntra. När han blev den läromästare för lagspråket, som vår tid så väl behövde, skedde det i medveten och lycklig anslutning till kärnfulla äldre

mönster, med tydligheten och kortheten i uttrycket som avgörande regel.

Under drygt två årtionden var Wedberg ordförande i redaktionen för Svensk Juristtidning, en publikation som också bär många spår av hans berömliga intressen. Om det anseende bland hela Nordens jurister, som hans verksamhet överhuvud taget tillförsäkrat honom, vittnar den stora festskrift som ägnades honom 1941 vid hans avgång ur tidskriftens redaktion. Som preses i Vitterhetsakademien — dess näst siste — vann han i rikt mått tillgivenhet och uppskattning inom en församling av mestadels historiker och filologer. I Svenska akademien tog han 1931 sitt inträde med ett minnestal över Carl Bildt. Han saknades sällan vid dess sammankomster och följde ännu från sjukbädden med intresse dess angelägenheter.

Nils Ahnlund.

Birger Wedbergs tryckta skrifter.

Bibliografisk översikt

Av Uno Willers.

1. Om hänvisningen till 12 kap. 2 § giftermålsbalken i K. F. ang. äktenskapsskillnader d. 27 april 1810. Nytt juridiskt arkiv 1910. afd. 2, nr 12. 7 s.
2. Ett spörsmål ur § 87 regeringsformen. StvT 1910, s. 124—27. [Sign.:] B. W.
3. Rec. av V. Bentzon, Den danske Familieret (1910). Tidsskrift for Retsvidenskab 1911, s. 364—76.
4. Rec. av A. Åström, Valkretsordningen för riksdagens första kammare, 1 (1910). StvT 1911, s. 62—68.
5. Stämpel å valkuvert. StvT 1912, s. 61—64. [Sign.:] B. W.
6. Kyrkolag och äktenskapsrätt. Nya dagligt allehanda ^{18/10} 1915.
7. Översigt over de nordiske Landes Lovgivning i 1915: Sverige. Tidsskrift for Retsvidenskab 1916, s. 121—137. [Sign.:] B. W.
8. Rec. av Sveriges grundlagar och konstitutionella stadgar m. m. Med kortfattade förklaringar utgifna af Konrad Hagman (1915). StvT 1916, s. 55—61. [Sign.:] B. W.
9. Harald Zetterberg †. Lidingö tidning ^{28/7} 1917. (Anon.)
10. Lidingö-visan. Några ort- och personhistoriska anteckningar. PHT 1917, s. 174—86. [Sign.:] B. W.
11. De nya barnlagarna. SvJT 1917, s. 409—14.
12. Lidingö-visan. Några Orts- och personhistoriska anteckningar. Lidingö tidning ^{27/7}, ^{2/8}, ^{10/8} och ^{17/8} 1918. (Omtryck av nr 9.)
13. Rec. av S. Lönborg, Den primitiva familjen (1917). SvJT 1918, s. 91—92.
14. Kyrkor i Danderyds skeppslag. (Rec. av Sveriges kyrkor. Uppland 1: 1; 1918.) Lidingö tidning ^{11/5} 1918. [Sign.:] B. W.
15. Ett fynd under Lidingö kyrkgolv. Lidingö tidning ^{28/4} 1919. [Sign.:] B. W.
16. Översigt over de nordiske Landes Lovgivning i 1918: Sverige. Tidsskrift for Retsvidenskab 1919, s. 142—47. [Sign.:] B. W.
17. En tvetydig lagbestämmelse. Stockholms dagblad ^{22/7} 1919. [Sign.:] B. W.
18. Verser att sjungas vid elfte nordiska juristmötets högtidsmiddag den 30 augusti 1919. Sthlm 1919. (4) s. [En del av uppl. sign.:] B. W.

Titlarna äro grupperade årsvis kronologiskt. Inom varje år äro recensioner sammanförda i slutet.

StvT = Statsvetenskaplig tidskrift.

SvJT = Svensk Juristtidning.

19. Hel- eller halvark. SvJT 1920, s. 184. [Sign.:] B. W.
20. Påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. SvJT 1920, s. 245. [Sign.:] B. W.
21. Gustav III och Högsta domstolen. Svensk tidskrift 1922, s. 197—210.
22. Konungens högsta domstol 1789—1809. Sthlm 1922. 499, (1) s. 30 pl. bl.
23. Om nåd och lejd under Konungens högsta domstols gustavianska skede. [Omsl.:] Juridisk sommarlektyr. Sthlm 1922. 45 s.
24. Om prövningen i underställningsmål hos Konungens högsta domstol 1789—1809. Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland 1922, 143—67.
25. Till rättegångsbalken. Några anteckningar ur Högsta domstolens gustavianska protokoll. SvJT 1922, s. 22—34, 167—83.
26. Blom och Reuterholm. Meddelat. Samlaren 1923, s. 65—74.
27. Gustaf III på stockholmspromenad. Meddelat. PHT 1923, s. 124—25. [Sign.:] B. W.
27. Abolition och giftermålsdispens. Några anteckningar. SvJT 1924, s. 183—89.
29. »Kongl. maj:ts höga namns stämpel». Några anteckningar. StvT 1924, s. 369—87.
30. Lidingöliv i gamla dar. Sthlm 1924. VIII, 341 s. (Även i bibliofiluppl. på 150 numrerade ex. med 5 pl. bl.).
31. Om föredragning. Föredrag för jurister. Sthlm 1924. 32 s.
32. Rec. av T. G. Jørgensen, A. F. Krieger som Jurist (1923). SvJT 1924, s. 28—30.
33. Juridik och erotik. Sthlm 1925. 69, (1) s.
34. Lidingöbro för hundra år sen. Juridik och teknik. Sthlm 1925. 48 s.
35. Lidingö vapen — ett inlägg. Motiveringen för vikingaskeppet ej nog stark. Lidingö tidning ²¹/₁₁ 1925. (Anon.)
36. Rec. av E. Fahlbeck, Riksrättsinstitutet i 1809 års författning (1924). SvJT 1925, s. 124—26.
37. Rec. av H. Lindroth. Grundvalarna för vår kommaterering (1924). SvJT 1925, s. 457—59.
38. Cæsars hustru och Konungens högsta domstol. Några citat och reflexioner. Svensk tidskrift 1926, s. 79—94.
39. Ernst Herslow †. SvJT 1926, s. 169—70. [Sign.:] B. W.
40. Från Lidingövisans dagar. Några glada kulturbilder från 1840-talets lidingöliv. Lidingö tidning ²⁷/₂ 1926. [Sign.:] B. W.
41. Från Lidingövisans dagar. Litet mera om Södergarnstavlan. Lidingö tidning ²³/₃ 1926. [Sign.:] B. W.
42. Karl XIV Johan och Högsta domstolen. Nordiska juriststämman i Stockholm och Uppsala 5—18 sept. 1926, s. 1—43.
43. Lidingöliv för hundra år sen. Småplock ur domböcker. Lidingö tidning ¹⁷/₇, ⁹/₁₀ 1926. [Sign.:] B. W.
44. Louis Améen †. SvJT 1926, s. 170—71. [Sign.:] B. W.
45. Modern lagstil. SvJT 1926, s. 446—49. [Sign.:] B. W.
46. Nådefrågor historiskt belysta. Några anteckningar. Malmö 1926. 82, (1) s. = Skrifter utgivna av Fahlbeckska stiftelsen 8.

47. Rec. av J. E. Almquist, Tidelagsbrottet (1926). SvJT 1926, s. 231—34.
48. Rec. av M. Fehr, Juridiken och det dagliga livet (1926). SvJT 1926, s. 230—31.
49. Dagsbotsystemets metamorfoser. Svensk tidskrift 1927, s. 244—48. (Anon.)
50. Ett fynd under Lidingö kyrkgolv. Smädepenning eller amulett. Lidingö tidning ²⁰/₁ 1927. [Sign.:] B. W.
51. J. E. Elliot †. SvJT 1927, s. 243—44. [Sign.:] B. W.
52. Lidingöskildring från 1820-talet. Fru Tykeson på Stockby. En påskmiddag med rättsligt efterspel. Lidingö tidning ⁸/₁, ²²/₁, ⁵/₂ 1927. [Sign.:] B. W.
53. Lidingövisor och lidingöpoesi. Aspelins marsvisa ett namnsdagskväde till Edvard Witte? Lidingö tidning ⁴/₈ 1927. [Sign.:] B. W.
54. Marie Taglioni och Lidingön. »Lidingökungen» släppte till blomorna. Lidingö tidning ²²/₁₀ 1927. [Sign.:] B. W.
55. Marie Taglioni och Lidingön. »Lidingökungen» släppte ej till blomorna. Lidingö tidning ¹⁸/₁₁ 1927. [Sign.:] B. W.
56. Parter inför Högsta domstolen. Ett nittioårsminne. SvJT 1927, s. 185—94.
57. Rec. av N. Ahnlund, Nils Rabenius (1927). SvJT 1927, s. 208. [Sign.:] B. W.
58. Rec. av Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februari 1866. 5. Udg. (1926). SvJT 1927, s. 385. [Sign.:] B. W.
59. Rec. av H. Haralds, Konungsdöm och konungsnämnd (1927). SvJT 1927, s. 207. [Sign.:] B. W.
60. Rec. av K. G. Holmberg, Finlands jurister. Biografiska uppgifter (1926). SvJT 1927, s. 70—74.
61. Rec. av C. W. U. Kyulenstierna, Hur det svenska statsmaskineriet arbetar (1926); dens., & O. Olinder, Kommunkalkylen (1927); E. Wigforss, Hur en svensk riksbudget blir till (1927). SvJT 1927, s. 204—05. [Sign.:] B. W.
62. Rec. av R. von Schultz, 1.000 prejudikat i brottmål och ordningsmål omfattande tiden t. o. m. 1926 (1927). SvJT 1927, s. 202—04. [Sign.:] B. W.
63. Två samlingsverk. [Rec. av Skrifter tillägnade Johan C. W. Thyrén . . . 1926; Nordiska juriststämman i Stockholm och Uppsala . . . 1926 (1926).] SvJT 1927, t. 114—17. [Sign.:] B. W.
64. Nytt i boklådan. [Rec. av N. Stjernberg, Kommentar till strafflagen kap. 7; N. Herlitz, Om lagstiftning genom samfälliga beslut av konung och riksdag. 1; H. Berglund, I fru Justitias förgård. Noveller; C. Lindhagen, På vikingastråt i västerled (1926)]. SvJT 1927, s. 64—67. [Sign.:] B. W.
65. Juridik och erotik. SvJT 1928, s. 87. [Sign.:] B. W.
66. Lagstil. Några citat och reflexioner. Sthlm 1928. 51 s.
67. Rec. av T. G. Jørgensen, Anders Sandøe Ørsted som Dommer (1928) och F. Dahl, Anders Sandøe Ørsted som Retslærd (1927). SvJT 1928, s. 492—94.

68. Rec. av O. H. Krabbe, Betragtninger over Forbrydelser og Straf (1928). SvJT 1928, s. 502—03. [Sign.:] B. W.
69. Rec. av F. Schlegelberger, Zur Rationalisierung der Gesetzgebung (1928). SvJT 1928, s. 167—68. [Sign.:] B. W.
70. Referat av B. Wedberg, Lagstil (1928). SvJT 1928, s. 578. [Sign.:] B. W.
71. Högsta domstolen. Nordisk familjebok. 3. uppl. 10 (1929), sp. 362—64. [Sign.:] B. W.
72. Justitieråd. Nordisk familjebok. 3 uppl. 10 (1929), sp. 1291.
73. Karl Schlyter 50 år. Svenska dagbladet ²⁰/₁₂ 1929. [Sign.:] B. W.
74. Kungsord om landsfiskalen och norrlandshovrätt. Ett förbisett blad i vår processreforms historia. Svenska dagbladet ²⁸/₈ 1929.
75. Militära ledamöter i Konungens högsta domstol. Några anteckningar. Festskrift för presidenten, jur. utr. dr Berndt Julius Grotenfelt (1929), s. 140—62.
76. Processdiskussioner i Danmark. SvJT 1929, s. 155. [Sign.:] B. W.
77. Schweden. Der oberste Gerichtshof des Königs (»Konungens högsta domstol»). J. Magnus, Die höchsten Gerichte der Welt (1929), s. 363—71.
78. Rec. av J. E. Almquist, 1485 års s. k. förordning om malmberg och dess betydelse för rättsutvecklingen (1929). SvJT 1929, s. 572—73. [Sign.:] B. W.
79. Rec. av N. Gjelsvik, Juridisk ordliste (1929). SvJT 1929, s. 430—32.
80. Juridisk almqvistforskning. [Rec. av A. Hemming-Sjöberg, Rättegången mot C. J. L. Almqvist (1929)]. Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning ²¹/₁₀ 1929.
81. Rec. av R. Stammler, Deutsches Rechtsleben in alter und neuer Zeit, 1 (1928). SvJT 1929, s. 569—70. [Sign.:] B. W.
82. Gustaf Fredrik Gilljam. Norra latin 50 år (1930), s. 135—39.
83. Ur gamla flottbrons minnen. Lidingö kommunalblad ²⁸/₁₂ 1930. [Sign.:] B. W.
84. Rec. av Fünfzigjahr-Feier des Reichsgerichts (1929). SvJT 1930, s. 145—46. [Sign.:] B. W.
85. Rec. av Å. Holmbäck, Frågan om äganderätten till häradsallmänningarna från 1800-talets början till nutiden (1930). SvJT 1930, s. 556—59.
86. Rec. av T. G. Jørgensen, Danmark—Norges Højesteret 1790—1814 (1930). SvJT 1930, s. 269—73.
87. Rec. av J. Magnus, Die höchsten Gerichte der Welt (1929). SvJT 1930, s. 27—41.
88. Rec. av Minnesskrift utgiven av Juridiska fakulteten i Uppsala 1929 till hågkomst av dess första doktorspromotion 1629 (1929). SvJT 1930, s. 348—62. Medförfattare äro H. Nial och C. Westring; Wedberg har författat s. 348—51.
89. Rec. av E. Olrik, Dommerbetragtninger (1929). SvJT s. 146—47. [Sign.:] B. W.
90. Rec. av R. v. Schultz, Prejudikat i civilmål (1930). SvJT 1930, s. 279—80. [Sign.:] B. W.

91. Inträdestal [över Carl Bildt] i Svenska akademien den 20 december 1931. Svenska akademiens handlingar ifrån år 1886. D. 42 (1931; tr. 1933), s. 17—51.
92. Jan Eric Palmsvärd. Justitieråd och vitterlekare (1745—1821). Hans självbiografi utgiven med tillägg och uteslutningar. Sthlm 1931. 122, (1) s.
93. Justitiekanslern och Högsta domstolen 1809—40. StvT 1931, s. 325—62.
94. Karl XIV Johan och Poppius. Statsrådsberedningens uppkomst m. m. Svenska dagbladet ²⁶/₈ 1931.
95. Nils Wilh. Marks von Würtemberg. En justitierådsprofil från förra seklets början. Festskrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg den 11 maj 1931, s. 639—66.
96. Några ord om statsrådsberedningen. StvT 1931, s. 276—77. [Sign.:] B. W.
97. Små domboksreformer. SvJT 1931, s. 478—79. [Sign.:] B. W.
98. Rec. av Deutscher Juristen-Kalender 1930. SvJT 1931, s. 54—55. [Sign.:] B. W.
99. En festskrift. [Rec. av Festskrift tillägnad presidenten . . . Erik Marks von Würtemberg den 11 maj 1931]. SvJT 1931, s. 416—22. [Sign.:] B. W.
100. Rec. av N. Gjelsvik, Nokre ord um norsk lovmaal og lovstil (1931). SvJT 1931, s. 443—44. [Sign.:] B. W.
101. Referat av B. Wedberg, Jan Eric Palmsvärd (1931). SvJT 1931, s. 444—45. [Sign.:] B. W.
102. Ett Calonius-brev. Meddelat av B. W. Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland 1932, s. 267—70.
103. Lidingöliv för hundra år sen. Småplock ur domböcker. Lidingö hembygdsförenings årsbok 1932. s. 11—43.
104. När Gångsätra skulle lottas bort. Lidingö kommunalblad ¹⁸/₉ 1932. [Sign.:] B. W.
105. Vad ett redaktionsfel kan vålla. SvJT 1932, s. 275—277. [Sign.:] B. W.
106. Rec. av Fingerzeige für die Gesetzes- und Amtssprache (1931). SvJT 1932, s. 144—47. [Sign.:] B. W.
107. Rec. av P. Kjerschow, Hvilken tillit kan man ha till de menneskelige utsagn? (1931). SvJT 1932, s. 149—50. [Sign.:] B. W.
108. Rec. av J. Vislie, Lovmotivets betydning for lovfortolkningen (1932). SvJT 1932, s. 365. [Sign.:] B. W.
109. Duboiska badhuset. Lidingö kommunalblad ¹⁷/₈ 1933. [Sign.:] B. W.
110. Från riksrätterna. En efterskörd. StvT 1933, s. 426—48.
111. En nådefråga historiskt belyst. StvT 1933, s. 56—59. [Sign.:] B. W.
112. Ännu några ord om statsrådsberedningen. StvT 1933, s. 57—59. [Sign.:] B. W.
113. Rec. av R. Hermanson, Utlåtanden och betänkanden (1933). SvJT 1933, s. 446—47. [Sign.:] B. W.
114. Ny lagedition i Finland. [Rec. av I Finland gällande delar av Sveriges rikes lag . . . (1932)]. SvJT 1933, s. 135—38.

115. Rec. av P. Kjerschow, Forbrydelsene og deres årsaker (1933). SvJT 1933, s. 262. [Sign.:] B. W.
116. Rec. av A. Wachtmeister, Vad är sanning? (1933). SvJT 1933, s. 150—51. [Sign.:] B. W.
117. Apokryfiska balkar. SvJT 1934, s. 578—82.
118. Boktryckarstriden om 1734 års lag. SvJT 1934, s. 588—89. [Sign.:] B. W.
119. Erneuerung der Rechtssprache. SvJT 1934, s. 308—309. [Sign.:] B. W.
120. Gabriel Poppius. Minnesteckning. Sthlm 1934. 442 s., 1 pl. (Utgör den självständiga editionen av nr 123).
121. Gustav Philip Creutz som brottmålsdomare. Festskrift för Otto Hjalmar Granfelt (1934) s. 121—31.
122. Lag och rätt på S. Barthélemy under svensktidens första halvsekel. Svenska dagbladet ²⁸/₇ 1934.
123. Minnesteckning över Gabriel Poppius. Svenska akademiens handlingar ifrån år 1886. D. 44 (1933; tr. 1934), s. 21—462.
124. Rec. av O. A. Borum & C. Popp-Madsen, Juridisk Ordbog (1934). SvJT 1934, s. 592—94. [Sign.:] B. W.
125. Rec. av B. Hallberg, Claudius Kloot (1934). SvJT 1934, s. 590. [Sign.:] B. W.
126. Rec. av L. Levander, Brottssling och bödel (1933). SvJT 1934 s. 161—63. [Sign.:] B. W.
127. Apokryfiska balkar. SvJT 1935, s. 4 8—70. [Sign.:] B. W.
128. Göta hovrätt genom seklerna. Svenska dagbladet ¹¹/₁₂ 1935.
129. Karl Johan och lotterispelet. Föredrag vid Karl Johans-förbundets högtidssammankomst den 11 maj 1934. Karl Johans förbundets handlingar 1931—34 (tr. 1935), s. 67—89.
130. 1634 års regeringsform och 1734 års lag. Tal å Svenska akademiens högtidsdag d. 2 dec. 1934. SvJT 1935, s. 1—10. (Jfr nedan nr 140).
131. Ett tal av Geijer. Samlaren 1935, s. 119—120. [Sign.:] B. W.
132. Tärningkast om liv och död. Rättshistoriska skisser. Sthlm 1935. 294, (i) s.
133. Gropen [på Lidingön]. Lidingö hembygdsförenings årsbok 1936, s. 63—65. [Sign.:] B. W.
134. Högsta domstolen. Nordisk familjebok. 3 uppl. 22 (1936), sp. 741.
135. Lidingöbor i gamla dagars rättsliv. Ett par notiser. Lidingö hembygdsförenings årsbok 1936 s. 58—59. [Sign.:] B. W.
136. En lucka i lagen. SvJT 1936, s. 553—54. [Sign.:] B. W.
137. Mitt syskonbarn och mitt syskons barn. SvJT 1936, s. 642—44. [Sign.:] B. W.
138. Ett svenskt studiebesök i Norges Høisterett 1825. SvJT 1936, s. 61—64.
139. »Sällskapet på Vargön» — en lidingösocietet? Lidingö hembygdsförenings årsbok 1936, s. 60—62. [Sign.:] B. W.
140. Tal [som direktör vid Svenska akademiens högtidsdag ²⁰/₁₂ 1934]. Svenska akademiens handlingar ifrån år 1886. D. 45 (1934; tr. 1935), s. 7—25.

141. Tärningskast om liv och död. SvJT 1936, s. 443—46.
142. Rec. av H. Dix, Das schwedische Volk und die Grundzüge seines Charakters (1936) och N. Balk, Schweden heute (1936). SvJT 1936, s. 619—20. [Sign.:] B. W.
143. Rec. av E. Wikström, Gamla svenska militärstraff (1936). SvJT 1936, s. 200. [Sign.:] B. W.
144. En celeber förlikning. SvJT 1937, s. 310—16.
145. Ett kopparmalms-streck i Lidingö. Notis i Journalen 1835. Lidingö tidning 18/8 1937. [Sign.:] B. W.
146. En resningsfråga. SvJT 1937, s. 802—08.
147. Återbrytande av dom. Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland 1937, s. 446—65.
148. Rec. av J. E. Almquist, Domareregler från den yngre landslagens tid & dens., Tvenne förut otryckta juridiska skrifter av Olavus Petri (1937). SvJT 1937, s. 510—12. [Sign.:] B. W.
149. Dagsbotens belopp. SvJT 1938, s. 511. [Sign.:] B. W.
150. Gustaf Appelberg †. SvJT 1938, s. 255—56. [Sign.:] B. W.
151. »Jorden ger». Guldmynt från 1830 funnet vid plöjning vid Bodal. Lidingö tidning 24/8 1938. [Sign.:] B. W.
152. Kungligheter på Lidingön [Oscar I och drottning Josephine]. Lidingö tidning 9/7 1938. [Sign.:] B. W.
153. En nådefråga. SvJT 1938, s. 690. [Sign.:] B. W.
154. »Och sådant allt med rätta». SvJT 1938, s. 689—90. [Sign.:] B. W.
155. Pardonsplakat. StvT 1938, s. 173—76. [Sign.:] B. W.
156. En presspolemik om abolition — för ett sekel sedan. Svenska dagbladet 24/11 1938.
157. Statsrådsberedningen i justitieärenden. StvT 1938, s. 427—30. [Sign.:] B. W.
158. Än en gång lysande av ting. SvJT 1938, s. 428. [Sign.:] B. W.
159. Rec. av N. Gjelsvik, Von og veg (1938). SvJT 1938, s. 574—80.
160. En bok om resning. [rec. av T. Tirkkonen, Tuomionpurku proses-sioikeudellinen tutkimus (1937). SvJT 1938, s. 217—19. [Sign.:] B. W.
161. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1937. SvJT 1938, s. 49—52. [Sign.:] B. W.
162. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1938. SvJT 1938, s. 390—93. [Sign.:] B. W.
163. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1938. SvJT 1938, s. 671—74. [Sign.:] B. W.
164. Apokryfiska balkar. SvJT 1939, 585—88. [Sign.:] B. W.
165. En förgäten prejudikatsamling. SvJT 1939, s. 801—05.
166. Högsta domstolen genom tre halvsekl. Några anteckningar om dess sammansättning. StvT 1939, s. 117—34. (Även separat tryck. Lund 1939. 20 s.)
167. Högsta domstolens kompetens. StvT 1939, s. 467—73. [Sign.:] B. W.
168. Högtidstal [vid Högsta domstolens minnesfest 1939]. Högsta domstolens minnesfest 1789 18/8 1939 (1939), s. 9—18.
169. Rec. av T. G. Jørgensen, Bidrag till Højesterets Historie (1939). SvJT. 1939, s. 780—84.

170. Rec. av F. Stang, Streiftog (1939). SvJT 1939, s. 785—86.
171. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1938—39. SvJT 1939, s. 354—57. [Sign.:] B. W.
172. Ett furstebesök i Svea hovrätt [sedermera Oscar I]. SvJT 1940, s. 633—36. [Sign.:] B. W.
173. Högsta domstolen i exc. Skjöldebrands memoarer. SvJT 1940, s. 351—54. [Sign.:] B. W.
174. Högsta domstolens lagförklaringar. StvT 1940, s. 299—307. [Sign.:] B. W.
175. Högsta domstolens laggranskning. StvT 1940, s. 169—79. [Sign.:] B. W.
176. Konungens högsta domstol 1809—1844. Sthlm 1940. XII, 613 s. 16 pl.
177. Också ett värmdömål. Festskrift tillägnad professor Nils Stjernberg (1940), s. 293—99.
178. Opinionsnämnden i praxis. SvJT 1940, s. 542—45. [Sign.:] B. W.
179. Rec. av P. Andersen, Grundtvig som Rigsdagsmand og andre Afhandlinger (1940). SvJT 1940, s. 465—66. [Sign.:] B. W.
180. Rec. av Dokumente zur Interpunktion europäischer Sprachen (1939). SvJT 1940, s. 466—67. [Sign.:] B. W.
181. Rec. av Festskrift tillägnad professor, juris och filosofie doktor Nils Stjernberg vid hans avgång från professorsämbetet den 1 september 1940 . . . (1940). SvJT 1940, s. 773—78.
182. Rec. av Festskrift til Professor, Dr. juris Vinding Kruse . . . 30. juli 1940 (1940). SvJT 1940, s. 705—09.
183. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1939—40. SvJT 1940, s. 713—18. [Sign.:] B. W.
184. Rec. av E. Wellander, Riktig svenska (1939). SvJT 1940, s. 342—43.
185. Domarreglerna på tyska. SvJT 1941, s. 917—18. [Sign.:] B. W.
186. Lagboken och domarreglerna. SvJT 1941, s. 519—20. [Sign.:] B. W.
187. Ur Södergarns hävder. Lidingö hembygdsförenings årsbok 1941, s. 9—43, 1 pl.
188. Rec. av Ugeskrift for Retsvæsen 1940. SvJT 1941, s. 409—10. [Sign.:] B. W.
189. Rec. av Uppländska häradsdomböcker från 1500-talet (1941). SvJT 1941, s. 482—84.
190. Gustaf Cronhielm och domarreglerna. SvJT 1942, s. 632—38.
191. Domarringar. SvJT 1942, s. 425—26. [Sign.:] B. W.
192. Drottningens sammetsjacka. Svenska dagbladet 18/8 1942.
193. En hälerska. SvJT 1942, s. 426—27. [Sign.:] B. W.
194. Karl XII och tärningsspelet. SvJT 1942, s. 687—88. [Sign.:] B. W.
195. Karl XII på justitietronen. Svensk tidskrift 1942, s. 682—98.
196. Lidingön före villasamhällets tid. Stor-Stockholms villastäder i ord och bild (1942), s. 802—806.
197. Spela på trumman. SvJT 1942, s. 540—42. [Sign.:] B. W.
198. »Uppskovsjävulen». SvJT 1942, s. 45—46. [Sign.:] B. W.
199. Rec. av O. Croneborg. Om gravrätt (1941); E. Fahlbeck, Förvaltningsrättsliga studier, 2 (1941). SvJT 1942, s. 133—41.

200. Rec. av Justitiematrikeln 1941. SvJT 1942, s. 323—26.
201. Rec. av Kammarkollegiets historia (1941). SvJT 1942, s. 405—08.
202. Karl XII och kusinäktenskapet. 1—2. SvJT 1943, s. 582—92, 726—32.
203. Syskonbarn. SvJT 1943, s. 163—65. [Sign.:] B. W.
204. Till skarprättarens historia. SvJT 1943, s. 336—45.
205. Rec. av L. Madsen, Juristen för Folkets Domstol (1942). SvJT 1943, s. 267—70.
206. Rec. av H. Munktel, Svensk rättstradition (1942). SvJT 1943, s. 138—39. [Sign.:] B. W.
207. Ett barndops rättsliga efterspel. SvJT 1944, s. 550—58.
208. Drottning Ulrika Eleonora d. y:s första justitiesession. SvJT 1944, s. 144—48.
209. Karl XI, Guds lag, spöstraff och gatulopp. SvJT 1944, 436—38.
210. Karl XI som domare, Några anteckningar. Svensk tidskrift 1944, s. 564—82.
211. Karl XII på justitietronen. Rättshistorisk-biografisk studie. Sthlm 1944. 375 s. 2 pl.
212. Nationsfanor och majfirande i 1840-talets Upsala. Upsala nya tidning 20/4 1944.
213. Rec. av O. A. Borum & C. Popp-Madsen, Juridisk Ordbog. 2. Udg. (1943). SvJT 1944, s. 169—71.
214. Rec. av H. Munktel, Det svenska rättsarvet. SvJT 1944, s. 546—47. [Sign.:] B. W.
215. Från Fredreks på Ransätt poetiska verkstad. Föreningen »Nationen och hembygden». Vårhälsning 10 (1945), s. 19—21.
216. Karl XI och kusinäktenskapet. SvJT 1945, s. 68—70.
217. En stockholmares nations- och kårliv i Upsala 1837—1843. Holmi-ana, h. 2 (1945), s. 13—63.
218. Rec. av E. Hafter, Wir Juristen (1944). SvJT 1945, s. 690—93.
219. Rec. av O. H. Krabbe, Om Lodtrækning i Fortid och Nutid (1944). SvJT 1945, s. 198—200. [Sign.:] B. W.

Utgivet:

220. Matthias Calonii svenska arbeten. Nytt supplement utgivet av Juridiska föreningen i Finland. Helsingforsiae 1925. = Matthiae Calonii opera omnia. Appendix nova.

Meddelanden.

Samfundets sekreterare, docent Uno Willers, tjänstgör $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$ 1946 vid Bibliothèque Sainte-Geneviève, Paris, dit korrespondens i redaktionella ärenden torde ställas. Meddelanden i föreningsangelägenheter sändas fortfarande under adress Kungl. biblioteket, Sthlm 5.

H. 2—3 av tidskriften, som utkommer till hösten, utgöres av nr 11 av serien Skrifter utgivna av Personhistoriska samfundet.

Fråga.

Undertecknad vore tacksam få uppgift huruvida något porträtt är bevarat av generalmajoren greve Carl Detlof Cronhielm af Flosta (1781—1844).

C. Kempff

överste

Hovslagargatan 5, Stockholm.

Följande av Samfundets skrifter utlämnas efter rekvisition hos sekreteraren (adress se nedan) till nedannämnda pris:

- Svenska Autografsällskapets tidskrift**, Del I, nr:is 3, 7—12, årg.
1879—1888 (h. 1, 2 o. 4—6 saknas), per nr: kr. 3:—.
- Svenska Autografsällskapets tidskrift**, Del II, nr:is 1—12, årg.
1889—1896 (340 sid.), lämnas fullständig till nedsatt pris av kr. 18:—.
- Personregister till delarne I och II** (44 sid.) kr. 6:—.
- Personhistorisk tidskrift:**
Årg. I (1898—1899) h. 3 o. 4 à kr. 3:75 (h. 1 o. 2 slutsålda).
» II (1900) h. 1 o. 2 à kr. 3:75 (h. 3 o. 4 slutsålda).
» III (1901, slutsåld).
» IV (1902) — årg. XXIV (1923) à kr. 15 per årg. utom årg. VIII (1906), som är slutsåld.
» XXV (1924) — XXX (1929) och årg. XXXII (1931) — XLII (1943) à kr. 10:—; årg. XXXI (1930), h. 1—2 à kr. 20:—, h. 3—4 à kr. 5:—.

Skrifter och Handlingar, utg. genom Svenska Autografsällskapet:

- I. S:t Nikolai kyrkas i Stockholm vigselbok, 1. 1604—1650 och 2. 1651—1700 (182 sid.), utg. av F. U. Wrangel kr. 9:—.
- II. En adlig och furstlig hofpredikant under 1600-talets senare hälft, P. G. Öjer; utg. af Karl af Schmidt (82 sid.) kr. 4:50.
- III. Släkten Aminoff (slutsåld).
- IV. Klosterfolket i Vadstena af C. Silfverstolpe (slutsåld).
- V. Svenska porträtt i samlingarna vid Uppsala universitet, förteckn. af N. Sjöberg (6+87 sid.) med 31 porträtt; ingår i årg. III o. IV.
- VI. Svenskarne under dannebrogen 1848—50, med tillägg (102+24 sid.), af B. Schöldström, med 97 porträtt (slutsåld).
- VII. Svensk genealogisk litteratur, förtecknad af J. A. Almquist (80 sid.) . kr. 6:—.
- VIII. Porträttsamlingarna å Edsberg och Hedensberg (23 sid. och 14 porträtt + 56 sid. och 3 porträtt); ingår i årg. VI h. 3—4 och årg. VII h. 4.

Skrifter, utg. av Personhistoriska Samfundet:

1. Köpings stads tjänstemän 1605—1905 af G. Elgenstierna (106 sid.); ingår i årg. VIII h. 3—4.
2. Kalmar regementes chefer 1623—1907 af F. Rudelius (160 sid. + 23 porträtt); ingår i årg. IX h. 3—4.
3. Register till Personh. Samfundets porträttsamlingar årg. I—III (1906—08); ingår i årg. XI h. 2—4 och XII h. 1—2; även separat kr. 6:—.
4. Personhistoriska anteckningar rörande Kristianstads magistrat och andra stadens tjänstemän under åren 1700—1800, af Karl Enghoff . . . kr. 6:—.
5. V. Millqvist, Svenska Riksdagens Borgarstånd 1719—1866. Personhistoriska anteckningar; ingår i årg. XIII, h. 2—3, även separat . . . kr. 6:—.
6. Erik XIV:s almanacksanteckningar, hans dagböcker, ritningar och musiknoter i urval, utg. af C. M. Stenbock; ingår i årg. XIV h. 2—3.
7. Olof och Caroline Wijks porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XV h. 4.
8. Grefve Reinhold von Rosens porträttsamling. Beskrifven af Nils Sjöberg; ingår i årg. XVI h. 1—2.
9. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. mánningssregementen till häst och stándsdragoner under stora nordiska kriget av V. Hamilton, C. H. Kreüger och E. Leijonhufvud; ingår i årg. XVIII h. 1—2.
10. Namnlistor över officerskårerna vid svenska s. k. mánningssregementen till fot under stora nordiska kriget av E. Leijonhufvud kr. 10:—.
- Dödslistor från och med år 1899 till och med år 1903 à kr. 3:—.
- Margareta Brahes svenska familjeporträtt i Hessen. Beskrifvna av Georg W. Fleetwood kr. 10:—.

Medlemsavgiften i Personhistoriska Samfundet är kr. 10:— pr år + 50 öre för porto och uttages såsom postförskott för Personhistorisk Tidskrift. Önskan om inträde anmäles till Samfundets sekreterare, docenten Uno Willers, Kungl. biblioteket, Stockholm 5. Bokhandelspris för löpande årgång är kr. 12:50.

Samfundets ledamöter uppmanas att verka för ökning av Samfundets medlemsantal.

Stockholm 1946. Kungl. Boktr. P. A. Norstedt & Söner 453544